

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

3. LÉKAŘSKÁ FAKULTA

Ústav zdraví dětí a mládeže

Michaela Součková

Riziková elektronická komunikace dětí

Risk electronic communication of children

Bakalářská práce

Praha, červen 2015

Autor práce: Michaela Součková

Studijní program: Specializace ve zdravotnictví

Bakalářský studijní obor: Veřejné zdravotnictví

Vedoucí práce: **MUDr. Eva Vaničková, CSc.**

Pracoviště vedoucího práce: **Ústav zdraví dětí a mládeže**

Předpokládaný termín obhajoby: červen 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci vypracovala samostatně a použila výhradně uvedené citované prameny, literaturu a další odborné zdroje. Současně dávám svolení k tomu, aby má bakalářská práce byla používána ke studijním účelům.

Prohlašuji, že odevzdaná tištěná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do Studijního informačního systému – SIS 3. LF UK jsou totožné.

V Praze dne 20. 5. 2015

Michaela Součková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní MUDr. Eva Vaníčková, CSc. za odborné vedení při vypracovávání bakalářské práce, podnětné postřehy a příjemnou spolupráci. Dále děkuji všem žákům, kteří se zúčastnili dotazníkového průzkumu a především jejich pedagogům, kteří mi věnovali čas ve svých hodinách pro uskutečnění průzkumu.

Obsah

Úvod	8
1 Definice a formy elektronické komunikace	9
1.1 Definice elektronické komunikace	9
1.2 Historie a počátky elektronické komunikace	9
1.3 Formy elektronické komunikace	10
1.4 Média elektronické komunikace a jejich rizika	11
1.4.1 Sociální sítě	11
1.4.2 Online interaktivní hry	12
1.4.3 Webové stránky	13
1.4.4 Blogy.....	13
2 Rizikové faktory závislosti na internetu a nebezpečí elektronické komunikace pro děti.....	14
2.1 Závislost na internetových aplikacích	14
2.1.1 Rizikové faktory vzniku závislosti	14
2.1.2 Rizika spojená se závislostí.....	15
2.2 Nebezpečí elektronické komunikace	15
2.2.1 Důvody rizikového chování v elektronické komunikaci	15
2.3 Kyberšikana	16
2.3.1 Definice kyberšikany	16
2.3.2 Formy kyberšikany	17
2.3.3 Kyberšikana vs. tradiční šikana	18
2.3.4 Osobnostní charakteristiky aktérů.....	19
2.3.5 Následky kyberšikany.....	21
2.3.6 Epidemiologická data	22
2.4 Kyberstalking.....	23
2.4.1 Definice kyberstalkingu.....	23
2.4.2 Základní formy stalkingu a kyberstalkingu.....	23
2.4.3 Typy stalkerů	24
2.4.4 Oběti kyberstalkingu	24
2.4.5 Epidemiologická data	25

2.5	Kybergrooming.....	25
2.5.1	Definice kybergroomingu.....	25
2.5.2	Etapy kybergroomingu.....	25
2.5.3	Charakteristika kybergroomera	26
2.5.4	Epidemiologická data	26
2.6	Sexting.....	27
2.6.1	Definice sextingu.....	27
2.6.2	Rizika spojená se sextingem.....	28
2.6.3	Motivace dětí provozovat sexting.....	28
2.6.4	Epidemiologická data	29
2.7	Další rizika	29
3	Vliv nových technologií na vývoj dítěte	30
4	Věkové zvláštnosti dětí	34
4.1	Předškolní věk	34
4.2	Školní věk	34
4.3	Dospívání.....	35
5	Mediální gramotnost dětí a prevence zneužití elektronické komunikace a elektronické kriminality	36
5.1	Mediální gramotnost dětí	36
5.2	Prevence zneužití elektronické komunikace a elektronické kriminality	37
5.2.1	Doporučení pro děti	37
5.2.2	Doporučení pro rodiče	38
5.2.3	Doporučení pro školy	39
5.2.4	Doporučení pro instituce	42
6	Praktická část.....	43
6.1	Cíl výzkumné studie	43
6.2	Výzkumné otázky a pracovní hypotézy.....	43
6.3	Metodika výzkumné práce.....	44
6.4	Charakteristika zkoumané skupiny	45
6.5	Výsledky	47
6.6	Diskuze	68
	Závěr	73

Abstrakt	76
Abstract.....	77
Seznam literatury	78
Seznam obrázků, tabulek a grafů	82
Přílohy.....	84

Úvod

Téma mé bakalářské práce „Riziková elektronická komunikace dětí“ jsem si vybrala na základě osobního zájmu o tuto problematiku, která v poslední době nabývá své důležitosti. Část mého volného času trávím s dětmi základní školy všech ročníků v rámci sportovního kroužku a čím dál častěji se setkávám s pohledem na dítě, které v ruce drží tablet namísto učebnice, jak tomu bývalo za mé povinné školní docházky. Ráda bych tak touto prací poukázala na vliv těchto médií na dětskou populaci.

Dalo by se říci, že nové elektronické technologie jsou součástí dnešního životního stylu mládeže. Stejně tak, jak bylo a stále je pro děti velmi důležité dobře vypadat a nosit značkové oblečení, aby byly oblíbené a vážené mezi svými vrstevníky, je pro ně v dnešním světě důležité vlastnit ten nejlepší mobilní telefon, tablet, notebook a další elektronické technologie. Rodiče pak dětem vycházejí vstříc a elektronická zařízení jim koupí. Neuvědomují si však, jaká rizika jsou s těmito zařízeními spjata. Děti jsou nezkušené, naivní, důvěřivé, a takové vlastnosti mohou být v prostoru internetu, tzv. kyberprostoru, často trestány.

Práci jsem rozdělila na teoretickou a praktickou část. Cílem teoretické části je vysvětlit terminologii v dané problematice, objasnit rizika, se kterými se děti mohou setkat, popsat výskyt těchto rizik u nás i ve světě a vylíčit preventivní opatření zamezující vznik rizikové komunikace. Praktická část se věnuje sběru dat týkajících se postoje dětí 6. tříd k elektronickým technologiím a k rizikové elektronické komunikaci pomocí dotazníkového šetření u základních škol v Praze a Písku s analýzou výsledků šetření.

1 Definice a formy elektronické komunikace

1.1 Definice elektronické komunikace

Samotný výraz komunikace, neboli dorozumívání, je ve většině knih a slovníků definován jako vysílání a přijímání zpráv. Pro dokonalejší představu a srovnání s něčím reálným je možné si komunikaci srovnat s hrou tenisu. Stejným způsobem, jako hráč odehrává míček na druhou stranu hřiště, vysílá komunikátor svoji informaci, kterou příjemce zachycuje, popřípadě na ni reaguje a odpovídá. Komunikace však může zahrnovat dvě a více osob, což je jediný rozdíl v porovnání s tenisem. (O'Toole, 2008)

Samotná elektronická komunikace neboli tzv. telekomunikace znamená v překladu dorozumívání na dlouhou vzdálenost (z řeckého tele = vzdálený). Jedná se o komunikaci mezi uživateli internetu a moderních komunikačních technologií, tj. mobilní telefony, počítače, pagery a v dnešní době velmi rozmohlé tablety. (Roubal, 2010) Nemůžeme také opomenout na pojem kyberprostor, jenž jde s elektronickou komunikací ruku v ruce. V podstatě jde o nové komunikační prostředí, které je postaveno na celosvětovém propojení počítačů. Jde nejen o hmotnou infrastrukturu digitální komunikace, ale i o obrovský soubor informací, které v ní sídlí a lidské bytosti, které ho používají a zásobují. (Léve, 2000)

1.2 Historie a počátky elektronické komunikace

Již v 60. letech minulého století si uživatelé prvních institucionálních počítačových systémů mohli odesílat sdělení v reálném čase, tedy v dobách, kdy byl internet ještě v kolébce. V 70. letech začaly být počítače typu PDP¹ vybavovány funkcí Talk, která umožňovala komunikaci mezi uživateli, ale pouze připojenými k témuž stroji. V roce 1988 nastoupil na trh program IRC², který fungoval na principu „kanálů“. Každý takový kanál měl svůj tematický podtext a připojení k jednomu z kanálů se rovnalo sledování živé konverzace mezi

¹ programovatelný datový procesor

² Internet Relay Chat

lidmi, kteří se zajímali o stejné téma. Šlo ale pouze o psanou podobu komunikace. Výhodou tohoto programu byla možnost se do konverzace zapojit a předávat si tak poznatky a znalosti o dané problematice. V 1. polovině 90. století zaznamenala elektronická komunikace obrovský rozmach, a to v podobě nástupu systémů typu instant messaging. Na rozdíl od IRC měli uživatelé možnost soukromé konverzace mezi dvěma lidmi nebo v rámci skupiny pozvaných. Tyto systémy nabídly nejen psanou podobu konverzace, ale i vedení rozhovoru online. První komunikační služba tohoto typu byla představena v roce 1994 pod názvem ICQ³. Spolu s funkcí chatu umožňovala přenos souborů, hraní her a posílání textových zpráv do mobilních telefonů. Postupem času se v kyberprostoru začaly rozšiřovat videohry a chatovací místnosti. Jelikož šla výkonnost počítačů a rychlost připojení k internetu stále výše, začaly se do komunikačních systémů začleňovat audio a video funkce.

V dnešní době berou lidé funkci živého chatu za samozřejmou, ať už v rámci sociálních sítí nebo online editorech textových dokumentů. Co se týče audio- a videokomunikace, jsou k dispozici prostřednictvím komunikačních služeb typu instant messaging nebo prostřednictvím aplikací jako např.: Skype. Lidé si na tzv. online svět zvykají velmi rychle a snadno, což nám ukazuje studie Českého statistického úřadu, z které můžeme vyčíst, že v roce 2005 bylo k internetu připojeno pouze 20 % domácností a do roku 2013 se toto číslo zvedlo na 70%. (Chatfield, 2013)

1.3 Formy elektronické komunikace

Elektronickou komunikaci můžeme rozdělit do dvou hlavních skupin, a to podle doby, která odděluje jednotlivé promluvy.

Synchronní typ komunikace je v podstatě elektronická podoba komunikace reálné, kdy mezi sebou účastníci promlouvají téměř s nulovou časovou prodlevou. Tento typ komunikace v dnešní době rapidně převládá a zařadit bychom do ní mohli např.: chat, ICQ či Skype, používaný pro video hovory.

³ I seek you, tedy Hledám tě

Asynchronní typ je naopak charakterizován delším časovým úsekem mezi předáním a převzetím zprávy. Jedná se především o nejrozšířenější prostředek elektronické komunikace, kterým je e-mail, dále o různá diskusní fóra. (Roubal, 2010)

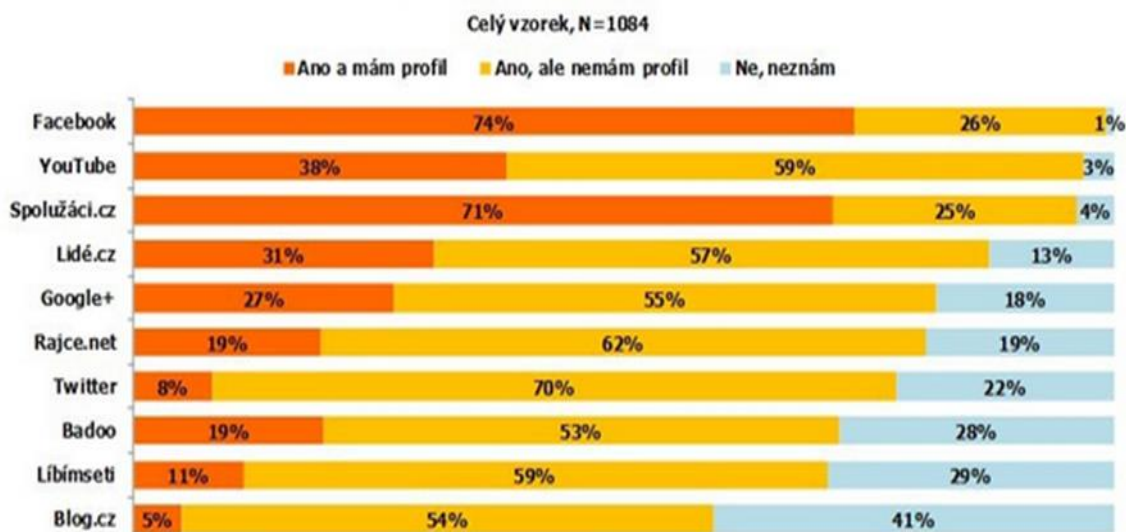
1.4 Média elektronické komunikace a jejich rizika

V této podkapitole si popíšeme nejdůležitější média, kde se elektronická komunikace využívá. Právě tato média vytvářejí výše uvedený kyberprostor, v němž se pohybují lidé po celém světě.

1.4.1 Sociální sítě

Sociální sítě (z anglického překladu Social Networking Sites) jsou webové služby umožňující uživatelům vytvářet si podle vlastních představ svůj profil, přátelit se s ostatními uživateli, zveřejňovat a sdílet fotky, videa a další materiály. Podle uvážení je na této síti výhodou či nevýhodou možnost sledování profilu druhých a veřejné komentování jejich činnosti, a to relativně v reálném čase. Mezi nejznámější a nejnavštěvovanější takové služby patří Facebook, Google + či Twitter. V České Republice jsou nejpoužívanějšími sociálními sítěmi Lidé.cz, Líbímseti.cz či Spolužáci.cz. I ti nejmenší mají svou sociální síť s názvem Alik.cz, stále více se jich ale také stěhuje na Facebook. (Eckertová, Dočekal, 2013) V roce 2009 bylo provedeno několik studií, které ukázaly, že 55 – 65% mladých Američanů používá alespoň jednu sociální síť (Subrahmanyam, Šmahel, 2011). Český statistický úřad uvádí, že tyto webové služby používá 74% mladých lidí v rámci EU ve věku 16 – 24 let a 71% v ČR. Agentura Media Research zpracovala výzkum, ve kterém zjišťovala znalost komunitních webů u české populace.

Obr. č 1 Výzkum Komunitní weby 2012, internetová populace 15+

Zdroj: MEDIARESEARCH

Mezi hlavní rizika sociálních sítí patří kyberšikana, kybergrooming, kyberstalking a sexting. Tato rizika si podrobně popíšeme v dalších kapitolách.

1.4.2 Online interaktivní hry

Tato média využívají především děti. Jedná se například o X-Box Live⁴, Play Station nebo tzv. MMORPG hry⁵, při nichž se dá s ostatními hráči komunikovat prostřednictvím chatu nebo živého hovoru s výhodou vizuálního kontaktu díky webové kameře. Výhodami moderních MMORPG her jsou obrovské virtuální světy, přísun stále nového obsahu a možnost online kontaktu s dalšími hráči. Na těchto hrách však může velmi rychle vzniknout závislost, která se projeví několikahodinovým sezením u počítače, ztrátou ostatních zájmů a abstinenčními příznaky. (Eckertová, Dočekal, 2013) Děti pak absolutně přestanou vnímat své okolí, v extrémních případech mohou být velmi agresivní vůči svým rodičům, kteří jim hru zakazují, mohou je napadat a dokonce vážně zranit. Informací o dětech závislých na počítačových hrách přibývá jak v novinách, tak v dalších médiích. (Černá, 2013) Uvedeme si dva příklady, kdy se herní závislost projevila v reálném světě velmi tragicky.

⁴ videoherní konzole

⁵ z anglického massively multiplayer online role-playing game, volně hromadná online hra na hrdiny

„V roce 2005 zemřel na srdeční zástavu mladík Lee Seung Seop z Jižní Koreje poté, co hrál nepřetržitě padesát hodin hru StarCraft. O dva roky dříve spáchal třináctiletý chlapec Zhang Xiaoyi sebevraždu skokem z výškové budovy poté, co si stěžoval, že nedokáže přestat s hraním online her.“(Hýbnerová, 2012)

1.4.3 Webové stránky

Webovou stránku si v dnešní době může založit téměř každý, neboť k tomu již nejsou potřeba žádné odborné znalosti, pouze dobrý a srozumitelný návod. Z toho vyplývá, že webových stránek je čím dál více a zaměřují se na nekonečný okruh témat. Fungují na takovém principu, kdy jeden uživatel internetu stránku založí a teoreticky každá další internetově aktivní osoba ji může sledovat, popřípadě komentovat a sdílet. I toto médium se stává prostředím, kde se lidé a často i děti vzájemně poškozují. Buď se webové stránky za tímto účelem přímo vytvoří, nebo se zneužijí už ty založené. Nejznámější tzv. „webovkou“ je stránka YouTube, kde lze sledovat a kam lze nahrávat videa. Stránka YouTube je ale v tomto směru zároveň velmi riziková, především v případě Happy slappingu, o kterém si povíme v dalších kapitolách.

1.4.4 Blogy

Blogy (ze zkráceného web logy) jsou internetové stránky podporované jedincem s pravidelnými komentáři, popisy událostí a s dalšími materiály, jako jsou například fotky, videa či grafiky. Jde většinou o chronologickou návaznost vložených položek. Některé blogy se zabývají určitým tématem a uveřejňují o něm informace a komentáře. Jiné fungují na principu standardních deníků, proto se jim také říká tzv. online deníky. Důležitou funkcí většiny blogů je možnost zanechání komentářů návštěvníků. (Bezpečně online,[online]) A právě tato funkce může zvýšit rizikovost stránek, například formou šíření nepravdivých informací, upravených fotografií, videí či zveřejnění soukromých komunikací. Podle Šmahela, který se účastnil projektu World Internet Project 2007, čte blogy denně 11% a týdně 16% dospívajících ve věku od 12-ti do 18-ti let. Co se týče tvorby blogů, 6% mladistvých na blogu pracuje denně a 7% týdně.

2 Rizikové faktory závislosti na internetu a nebezpečí elektronické komunikace pro děti

2.1 Závislost na internetových aplikacích

Podle online adiktologické poradny (2010) je závislost na internetu neboli tzv. netolismus definována jako: „Nadměrné používání internetu, které s sebou přináší do života jedince psychologické, sociální, pracovní nebo školní komplikace.“ Jejich výzkumy ukázaly, že člověk si často vybuduje závislost pouze na konkrétních internetových aplikacích nebo webových stránkách, mnohdy nejde obecně o závislost na internetu. Nejnávykovějšími aplikacemi či webovými stránkami jsou ty, které mají možnost obousměrné komunikace. Odborníci dělí závislost do třech základních skupin. Mezi ty naprosto konkrétní patří závislost na online hrách, o které už bylo psáno výše, a závislost na stránkách s pornografickým obsahem. Třetím typem je závislost na online komunikaci, ať už jde o komunikaci se skutečnými nebo pouze internetovými přáteli. (Klinika adiktologie, 1. LF) Závislost na internetu se však nedignostikuje jako nemoc či porucha chování, jde o psychickou závislost, která se nedá srovnávat například s fyzickou závislostí na drogách. Nejvíce ohroženou věkovou skupinou jsou děti. Podle Šmahela a projektu World Internet Project 2008 je téměř 8% dětí ve věku 12 – 15 let závislých na internetu, dalších 8% je závislostí ohroženo.

2.1.1 Rizikové faktory vzniku závislosti

Americký psycholog Abraham Maslow vytvořil pyramidu hierarchie lidských potřeb, kde je na nejvyšších příčkách seberealizace, úcta a uznání. Dále to jsou láska a sounáležitost, jistota a bezpečí a nakonec fyziologické potřeby. Díky těmto potřebám můžeme pochopit otázku, proč někteří lidé žijí raději v kyberprostoru než v reálném světě. Uspokojení potřeb je v online světě mnohem jednodušší, například při kombinaci MMORPG her a dalších online aplikací, kde může uživatel získat úctu a uznání relativně snadno. Pokud se ukojení některé z potřeb nepodaří, opakovanými pokusy se vždy dostaví. (Kopecký, 2011) Mezi rizika, která vyvolávají nebo alespoň podporují vznik závislosti, patří vyšší míra úzkosti, deprese, pocity nepochopení, neštěstí, ztráta

sociálních aktivit či mobility, stres a nedostatek podpory z okolí. Závislosti na internetu může předcházet i jiná závislost, například na alkoholu či tabáku. (Hýbnerová, 2012)

2.1.2 Rizika spojená se závislostí

Podle Nešpora a Kopeckého (2011) se tato rizika mohou rozdělit na psychologická a sociální a na fyzická. Mezi psychologická a sociální rizika patří špatná organizace času, nedostatek spánku, zhoršení mezilidských vztahů a neschopnost řešit problémy v komunikaci. Mezi další rizika se řadí snížená soustředěnost na práci, poruchy paměti spojené s narůstající únavou, minimalizace a nakonec úplné zanevření nad bývalými koníčky a zájmy. Mezi rizika fyzického charakteru se zařazuje sedavý způsob života, obezita, bolesti pohybového aparátu, silné zatěžování zraku, epilepsie a vyšší tendence riskovat spojená s vyšším rizikem úrazů.

2.2 Nebezpečí elektronické komunikace

Na internetu na nás jistě nečihá nebezpečí na každém rohu. Převládá většina pozitivních způsobů jak internet využít, například jako zdroj informací. Je ale důležité vědět i o negativních vlivech internetu a především elektronické komunikace, která sama žádné riziko nevyvolává, záleží pouze na uživatelích a jejich chování v online světě. V následujících kapitolách si popíšeme hlavní rizika elektronické komunikace, mezi které patří kyberšikana, kyberstalking, sexting a kybergrooming.

2.2.1 Důvody rizikového chování v elektronické komunikaci

Děti a především adolescenti zkoušejí různé experimenty, aby našly svojí vlastní identitu a právě internet je pro toto experimentování ideálním prostorem. Bohužel se zde dá experimentovat i s agresí a chováním, které by si jedinci v reálném světě vyzkoušet netroufli. Toto chování nám umožňuje anonymita a s ní související disinhibice v chování na internetu. Online disinhibice je ztráta zábrán v komunikaci a tzv. odvázanost, která by v offline světě nebyla možná. Disinhibice se rozděluje na neškodnou (benign) a nepříjemnou, otravnou (toxic). Díky neškodné disinhibici se lidé v kyberprostoru chovají otevřeněji, klesne míra

jejich stydlivosti a projevují se tak, jak by opravdu chtěli. Druhý typ disinhibice zahrnuje agresí, výhrůžky a vše s tím související. Černá (ed., 2013) zmiňuje myšlenky Sulera (2004), který udává šest faktorů, prostřednictvím nichž dochází k tzv. disinhibičnímu faktoru:

- disociační anonymita - lidé se cítí méně zranitelní, pokud mohou skrýt svou identitu;
- neviditelnost - získávání odvahy díky neviditelnosti skrze obrazovku, nevědomost o výrazech a reakcích druhých;
- asynchronicita - komunikace neprobíhá pouze ve stejném čase a lze využít tzv. čas na rozmyšlenou;
- solipsistická introjekce - obrázek o komunikačním partnerovi si lidé vytváří nejen podle toho, jak se jeví svými reakcemi, ale zapojují i vlastní fantazii a přání;
- disociační imaginace - lidé mají pocit, že komunikace se odehrává v tzv. virtuálním světě, proto nemusí hledět na následky;
- minimalizace autority - neznalost společenského statusu komunikačního partnera dodává odvalu a zahání strach před autoritou;

Takový disinhibiční efekt můžeme pozorovat i u kolektivu navzájem neznámých lidí, kteří vědí, že se v budoucnu už nikdy nesetkají. Nebojí se tak chovat otevřeněji a ochotněji hovořit i o intimních záležitostech.

2.3 Kyberšikana

2.3.1 Definice kyberšikany

Mezi odborníky v této problematice zatím nedošlo k jednoznačné a shodné obecné definici kyberšikany, jelikož jde o poměrně nový fenomén, který se neustále dynamicky rozvíjí. S tím souvisí i rozdílné výsledky různých výzkumů a měření jejího výskytu. Často užívanou a komplexní definicí podle Priceové a Dalgleishe (2010) je: „Kyberšikana je kolektivní označení forem šikany

prostřednictvím elektronických médií, jako je internet a mobilní telefony, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto médií. Stejně jako tradiční šikana zahrnuje i kyberšikana opakované chování a nepoměr sil mezi agresorem a obětí.“ Internetová stránka Bezpečně-online.cz popisuje kyberšikany jako jednu z forem psychické šikany, která se řadí mezi sociálně patologické jevy. „O kyberšikaně hovoříme, pokud agresor oběť úmyslně, zpravidla opakovaně ohrožuje, pronásleduje a psychicky týrá, a zneužívá k tomu moderní komunikační nástroje a internet.“

2.3.2 Formy kyberšikany

Impersonace a krádež hesla: Při impersonaci, neboli vydávání se za někoho jiného, agresor používá identitu oběti. Například díky zcizeným fotografiím může vytvořit falešný profil a vystupovat tak pod identitou oběti, zpravidla ubližujícím a nevhodným způsobem. Jelikož si mladí lidé často předávají svá hesla od osobních účtů, může k jeho krádeži dojít velmi snadno.

Vyloučení a ostrifikace: V této formě kyberšikany dochází k vyloučení oběti z určité skupiny, do které patřila nebo chtěla patřit. Pro dospívajícího je ostrifikace velmi frustrující, jelikož se nenaplní jeho potřeba někde patřit a být součástí dění. Depresivní je pro oběť i to, že jeho vyloučení ze skupiny na sociálních sítích všichni vidí a on tak není tzv. „in“.

Flaming: Flaming je označení pro prudkou hádku, ke které dojde mezi dvěma nebo více uživateli virtuálního komunikačního prostředí. V rámci hádky často dochází k porušení nepsaných pravidel komunikace a obecně interakčních norem. Záměrem agresora je opět poškodit a ublížit oběti.

Pomlouvání: Pomlouvání je jedním z druhů sociálního poškození, které je stavěno na šíření nepravdivých informací. Pomlouvám se těžko brání a velmi rychle se v kyberprostoru šíří.

Odhalení a podvádění: U této formy kyberšikany jde o odhalení a zveřejnění osobních a často intimních informací o oběti lidem, pro které tato informace

nebyla určena. Oběť pošle soukromý obrázek či video agresorovi, vůči kterému cítí důvěru a agresor toho zneužije.

Happy slapping: Happy slapping⁶ je jeden z druhů kyberšikany, kdy jednotlivec či skupina dospívajících napadne a fyzicky atakuje kolemjdoucího na veřejnosti. Zároveň je celá situace natočena na mobilní telefon a zveřejněna na internetových stránkách typu YouTube. V poslední době je do fyzických ataků zahrnuto i svlékání, což vede k ponížení jedince. V některých medializovaných případech dovedlo zveřejnění těchto videí až k sebevraždě obětí. Často to nejsou videa, která ubližují, jako spíše komentáře pod nimi. (Černá, 2013)

2.3.3 Kyberšikana vs. tradiční šikana

Nejčastějšími podmínkami pro klasifikování „tradiční“ šikany je úmyslné agresivní jednání, opakování tohoto jednání a mocenská nerovnováha mezi obětí a agresorem, kdy se oběť nemůže snadno bránit. Agresor je obvykle fyzicky zdatnější nebo má jiné výhody, například je starší či má lepší společenskou pozici v kolektivu. (Černá (ed.), 2013) Než se podíváme na rozdíly mezi šikanou a kyberšikanou, musíme konstatovat, že podle mnoha studií je kyberšikana spíše rozšířením šikany tradiční. Online šikana má velmi často své kořeny v reálném světě. Překryv těchto jevů se udává až na 85%. V malé míře pak dochází ke kyberšikaně ze strany neznámých lidí. (Černá (ed.), 2013) Mezi rozdíly těchto jevů patří:

- roviny – tradiční šikana se odehrává jak na úrovni fyzické, tak psychické, kdežto kyberšikana je pouze v rovině psychické;
- anonymita útočníka – v kyberšikaně se útočník může schovat za tzv. nick⁷ a není identifikovatelný, na rozdíl od šikany, kde je útočník známý;
- domov je místem, kde se dá před tradiční šikanou schovat, u kyberšikany tomu tak není (E-Besedy.cz, [online])

⁶ z anglického to slap - zfackovat

⁷ přezdívka používaná v internetových diskusích, chatech a komunikačních programech

- oběti – na rozdíl od šikany, kde se obětí stane většinou slabší jedinec, v kyberšikaně jsou si všichni uživatelé internetu rovni a riziko ohrožení kyberšikanou je pro všechny stejné
- rozpoznatelnost – tradiční šikana se dá velmi snadno poznat například podle roztrhaného oblečení, modřin či nechutí chodit do školy, kyberšikana je velmi těžko rozpoznatelná;

2.3.4 Osobnostní charakteristiky aktérů

2.3.4.1 Agresoři

Jedním ze společných znaků agresorů kyberšikany je obecně problémové chování: mají podprůměrně výsledky ve škole, horší docházku, ničí cizí věci, mají větší sklony k pití alkoholu a kouření. Mezi agresory se však mohou objevit i vysoce inteligentní děti. Ty svůj intelekt umí využít k promyšlené kyberšikaně druhých a toto problémové chování dobře maskují, aby o něm rodiče či škola nevěděli. Většina agresorů také nemá natolik vyvinutou empatii, proto se nedokáží vcítit do situace oběti a své chování nepovažují za zraňující. Jelikož agresoři nevidí reakci oběti přes obrazovku počítače, nedokáží si ani uvědomit, jak velkou újmu může oběti svým chováním způsobit. Je také zjištěno, že agresoři mívají chudší emoční vztahy v rodině, což se projevuje i nedostatečným zájmem rodičů o online aktivity jejich dětí. Pokud se spojí fakta, kterými jsou nezáměr rodičů, častější používání internetu dětmi a jejich sebedůvěra v počítačové schopnosti, vysvětluje to, proč se děti ubírají právě ke kyberšikaně a proč není toto chování na internetu často dlouho objeveno.

Pozice kyberagresorů ve společnosti může být různorodá. Mohou jimi být společensky silní jedinci, ale na rozdíl od šikany tradiční se agresorem mohou stát i děti, které jsou v offline světě odmítány. Kyberšikana může být také prostředkem útoku pro ty, kteří se nechtějí uchýlovat k tradiční šikaně, protože vědí, že by jejich chování poškodilo pozici v kolektivu.

2.3.4.2 Oběti/agresori

Skupina dětí, které se dostaly do obou rolí kyberšikany, je podle výzkumů poměrně velká. Překryv těchto rolí může mít několik příčin:

- oběť tradiční šikany může využít internet k tomu, aby agresorovi oplátila jeho chování;
- oběť tradiční šikany si může vyhledat zcela jinou oběť na internetu, na kterou bude sama útočit, a to za účelem zlepšení vlastního postavení;
- obětí se může stát kyberagresor, který se do role oběti dostane v reakci na jeho agresivní chování;

Pro tuto skupinu dětí je opět charakteristické problémové chování a chudší vztahy v rodině. Oběti/agresori nebývají oblíbení u vrstevníků, trpí depresemi a často i somatizačními problémy (bolesti hlavy, břicha, poruchy spánku).

2.3.4.3 Oběti

Oběťmi šikany jsou často děti, které kolektiv přijímá jen obtížně nebo je dokonce úplně odmítá. Velký podíl na této skutečnosti může mít jejich osobnostní charakteristika, kdy je oběť šikany spojována s vlastnostmi, jako je plachost, stydlivost, citlivost, nejistota a úzkostnost. Šikanované děti bývají méně fyzicky atraktivní, jsou méně sociálně zdatní a mívají nižší sebevědomí. Také vzhledově jsou často odlišní od ostatních, například brýlemi, barvou vlasů či stylem oblékání. Oběti tradiční šikany se dělí na dva typy: pasivní oběť a oběť-provokatér. Pasivní oběti pro agresora představují snadný cíl, jelikož bývají tělesně slabší, nejisté, málo asertivní a s malým množstvím přátel, které by se za ně postavili. Oběti-provokatéři většinou svým chováním agresi v ostatních přímo vyvolají. Takové děti mohou například trpět hyperaktivitou, být impulzivní nebo nepřátelské a agresivní. V kolektivu jsou velmi málo oblíbení.

Charakteristiky obětí kyberšikany se od obětí tradiční šikany příliš neliší, především pokud se akteři znají z reálného prostředí. Přesto můžeme přidat k již uvedeným typům obětí dva další. Prvním je agresor, který se sám stává obětí, neboť se mu oběť za jeho chování mstí nebo je na internetu kladen odpor proti jeho chování ze strany dalších lidí. Druhým typem jsou děti, které nijak

nevybočují z kolektivu, mají dokonce dobrá postavení ve skupině, ale v online prostředí se stávají zranitelnými. Agresor k nim tak může získat snadný přístup přes online aplikace, nebo zneužije osobních informací, které oběti na internetu zveřejnily.

2.3.5 Následky kyberšikany

Jelikož je kyberšikana dlouhotrvající jev, může mít vážné dopady na emoční stránku dětí a dospívajících. Ovlivňuje především sebeúctu, sebehodnocení a pocit osobního bezpečí. Proto se mohou u dětí vyskytnout depresivní stavy, bezmoc, sklíčenost, beznaděje, sebedestruktivní chování a snížená výkonnost ve škole. S dlouhým trváním kyberšikany souvisí také vznik dlouhotrvajících negativních myšlenek a duševní nestabilita oběti. Jedním ze základních dopadů tohoto patologického jevu je vyhýbavost a sociální izolace oběti. U dítěte dojde ke změně chování, nepoužívání sociálních sítí, nedůvěře k ostatním lidem, snížení kontaktu s přáteli a nechuti vytvářet kontakty nové. Pokles výkonnosti ve škole, špatná koncentrace, záškoláctví a absence jsou také dalšími znaky kyberšikany, kdy se dítě cítí v přítomnosti agresora podřazeným a méněcenným. Dalším projevem je pocit ohrožení vlastní bezpečnosti, jelikož se dítě před útočníkem nemůže schovat. Na rozdíl od tradiční šikany, kdy se dítě uzavírá do sebe, u kyberšikany se spíše projevuje slovní a fyzickou agresivitou a slabým ovládním hněvu. Jedná se o určitý způsob obranné reakce. Dítě se snaží hledat zástupné aktivity, kterými jsou v lepším případě koníčky a záliby, v tom horším opilství a užívání drog. Tyto zástupné aktivity napomáhají dítěti odvést pozornost od přítomnosti obtěžování. Při opravdu dlouhotrvající kyberšikaně může dojít až ke změnám fyzického charakteru, ke kterým se přiřazují nevolnosti, nechutenství, úbytek na váze, vyčerpání organismu a oslabení imunity. V důsledku frustrace z nemožnosti řešení dané situace může docházet až k sebepoškozování oběti, v nejhorších případech k sebevraždě. (Gajdošová, 2011)

2.3.6 Epidemiologická data

EU Kids Online, výzkumný program založený na LSE⁸ zkoumající využívání internetu a digitálních komunikací dětmi Spojených států, porovnal své výsledky z roku 2010 s novými průzkumy společnosti Net Children Go Mobile z roku 2013 a 2014 a zjistil, že došlo k nárůstu kyberšikany oproti šikaně tzv. tváří v tvář. V roce 2010 uvedlo 16 % dětí, že se setkalo s tradiční šikanou, 8% dětí se setkalo s kyberšikanou na internetu a 5% prostřednictvím mobilního telefonu. Do roku 2013 se tento poměr obrátil ve prospěch kyberšikany, se kterou se setkalo 12% mladých respondentů, a to především na sociálních sítích, s šikanou tradiční pouze 9% dětí. Podle profesora Sonia Livingstone, vedoucího výzkumu EU Kids Online, je tato situace způsobena tím, že se přístup na internet během pár let přesunul ze stolních počítačů do notebooků a mobilních telefonů a bezpečnost dětí na internetu se tímto také zcela posunula.

V rámci projektu E-Bezpečí se provedl výzkum s názvem Nebezpečí internetové komunikace IV, který sledoval zastoupení několika forem kyberšikany. Mezi ty patří verbální útoky v kyberprostoru, vyhrožování a zastrašování dítěte, vydírání dítěte, krádež identity, průnik na účet, obtěžování prozváněním, ponižování a ztrapňování realizované šířením fotografie, ponižování a ztrapňování realizované šířením audia, ponižování a ztrapňování realizované šířením videa. Výsledky ukázaly, že se alespoň s některou z forem kyberšikany setkalo 50,62% dětí. Nejčastěji se oběti potkaly s verbálními útoky (33,44%), dále pak se snahou útočnicka prolomit jejich elektronický účet (32,58%) a s vyhrožováním a zastrašováním (17,38%). Vzhledem k anonymitě výzkumu se k realizaci kyberšikany nebo k zapojení se do již probíhající kyberšikany přiznalo celých 30,13 % dětí. Velmi důležitým zjištěním tohoto projektu byl také fakt, že 95% dotázaných vnímalo kyberšikanu pouze jako vtip, který oběti neměl ublížit. Jen 5% respondentů se přiznalo, že byl útok úmyslný.

⁸ The London School of Economics and Political Science

2.4 Kyberstalking

2.4.1 Definice kyberstalkingu

K tomu, abychom pochopili co je to kyberstalking, potřebujeme si nejprve ujasnit, jak vypadá samotný stalking. Stalking⁹ je dlouhodobé, opakované, systematické a stupňované pronásledování, které se svou formou a intenzitou může lišit. Oběť je pronásledovatelem dlouhodobě sledována, bombardována SMS zprávami, e-maily, telefonáty či drobnými a nechtěnými dary. O kyberstalkingu mluvíme tehdy, pokud pronásledovatel ke svému útoku použije ICT¹⁰, např.: instant messaging, sociální sítě či chaty. (Kopecký, 2010) Stalkerství je bráno jako jedna z forem násilného chování, které vždy zahrnuje porušování privátní sféry života oběti. Jedna z mnohých definic popisuje stalking jako zločin, při němž dochází k využití moci a vzbuzování strachu, který vychází z touhy po kontrole a který se do značné míry podobá znásilnění. (Tůmová, 2007)

2.4.2 Základní formy stalkingu a kyberstalkignu

- opakované a dlouhodobé pokusy kontaktovat oběť pomocí dopisů, e-mailů, telefonátů, SMS zpráv, zasíláním různých zásilek s dárky, zasíláním vzkazů na ICQ, Skype, různé druhy chatu, VoIP apod. - ve většině případů jde nejprve o zprávy přátelské a příjemné, které se zvrhnou v obtěžující až zastrašující; pronásledovatel často využívá všech možných prostředků, jako je vyvolání pocitu viny, vyhrožování či vydírání;
- demonstrování moci a síly stalkera – pronásledovatel dává svými výhrůžky a dalšími projevy najevo, že je silnější a vyvolává tak v oběti pocit strachu; v kyberprostoru jsou na rozdíl od reálného života tyto projevy omezené, proto se pronásledovatel omezí na využívání znalostí o oběti a používá věty typu „Vím, co děláš!“ nebo „Vidím tě.“;

⁹ lov, pronásledování

¹⁰ Informační a komunikační technologie

- destrukce věcí oběti – při stalkingu jde například o poškrábaný lak na autě, rozbité okno či propíchnuté pneumatiky; kyberstalkeři často zasílají e-mailem viry, které způsobí ztrátu dat v počítači oběti nebo se snaží pomocí různých invazivních technik dostat k osobním údajům oběti;
- stalker se označuje za oběť;
- stalker se snaží poškodit reputaci oběti – šířením nepravdivých informací, ať už v práci či ve škole nebo na internetu dochází k cílenému očernění oběti;(Portál E-Bezpečí, 2008)

2.4.3 Typy stalkerů

Mezi pachatele stalkingu patří většinou muži. Ženy stalkerky nejsou tak časté, ale vyznačují se větší cílevědomostí, vytrvalostí a vynalézavostí. Ženy jsou naopak častěji v roli oběti. Stalkeři mohou mít k oběti různé vztahy, vyjmenujeme si proto ty nejčastější typy stalkerů. *Bývalý partner* atakuje oběť z důvodu neschopnosti přijmout ukončení vztahu, ať už partnerského či pracovního. *Stalker typu uctíváče* si myslí, že osoba, která ho zaujala, bude opětovat jeho city. Často mezi tyto oběti patří celebrity. *Neobratný nápadník* by rád navázal intimní vztah s vyhlédnutou osobou, ale brání mu v tom jeho slabé sociální a komunikační dovednosti. *Ublížený pronásledovatel* se stane stalkerem z důvodu pomsty, kterou chce vykonat, jelikož došlo ke skutečnému či domnělému ublížení či zranění na jeho osobě. Posledním typem je *poblouzněný milovník*, který věří, že je do něj oběť zamilovaná a interpretuje své chování oběti tak, aby podpořil vlastní iluzi. (Národní centrum bezpečnějšího internetu, 2012)

2.4.4 Oběti kyberstalkingu

Kyberstalking patří stále mezi novější problematiky, o kterých stále nemáme dostatek informací. Přesto však můžeme již z proběhlých studií vytvořit obraz oběti kyberstalkingu. Jak už bylo zmíněno, ve většině případů se stávají obětí ženy, avšak výzkumy ukazují, že ženy pronásledují muže častěji v online než v offline světě. Oběť je po stránce rodinného stavu většinou svobodná a většina jich je na internetu nová. Studie nám také říkají, že téměř polovina obětí nezná totožnost kyberstalkera. Pokud oběť kyberstalkera zná, jde většinou o bývalou

velmi blízkou známost, dále pak o online známost, o kolegu, kamarád, bývalou důvěrnou online známost, spolužáka a příbuzného. Děti jsou kyberstalkingem ohroženi nejvíce od svých vrstevníků, tento jev však nazýváme kyberšikanou. (Veličková, 2009)

2.4.5 Epidemiologická data

Podle statistik projektu E-Bezpečí, které byly uvedeny v časopise Žurnál v roce 2009, můžeme v populaci najít 8 – 10% obětí kyberstalkingu, přičemž 8% jsou ženy a 2% muži. 2% z těchto případů končí smrtí oběti, což je odrazem nedostatečné informovanosti lidí o možnostech kam se obrátit o pomoc.

2.5 Kybergrooming

2.5.1 Definice kybergroomingu

V širším slova smyslu se termín kybergrooming používá pro jakékoliv snahy o manipulaci dětí a mladistvých prostřednictvím ICT, například ve spojení s terorismem. Většinou se však tímto termínem myslí chování uživatelů internetu, které má v dítěti vyvolat falešnou důvěru a nalákat ho na schůzku, jejímž cílem je často dítě pohlavně zneužít. (E-bezpečí, 2008) Groomeři s obětí komunikují jak synchronně, tak asynchronně. Kybergrooming není krátkodobý jev, jedná se o dlouhotrvající získávání důvěry a zneužívání osobních údajů, které dítě útočníkovi svěří.

2.5.2 Etapy kybergroomingu

1. Vzbuzení důvěry a snaha izolovat oběť – Groomer získá důvěru dítěte velmi snadno. Předstírá osobu, která chápe jeho problémy, popřípadě tvrdí, že má problémy stejné a rozumí mu. Tím se dostává do pozice dobrého kamaráda. Groomer s dítětem často řeší choulostivé problémy se sexuálním podtextem a zasílá mu pornografické materiály prostřednictvím e-mailu a chatu. Největší snahu má však o to, aby dítě udrželo jejich vztah v tajnosti a nesvěřovalo se rodičům či kamarádům. V této etapě většinou groomer získá od dítěte e-mailovou adresu, telefonní číslo, adresu školy či adresu bydliště.

2. Podplácení dárky či různými službami, budování kamarádského vztahu – Dárky či různé služby jako jsou návštěva kina, zaplacení kreditu, nový mobilní telefon, dává útočníkovi dítěti bez konkrétní příčiny. Jednoduše tak posiluje jejich vztah a dítě tím tzv. podplácí.
3. Vyvolání emoční závislosti oběti na osobě útočníka – V této pokročilé etapě kybergroomingu dítě naprosto důvěřuje útočníkovi. Jejich kamarádství bere jako velmi cenné a groomerovi se tak svěřuje se všemi problémy a nejintimnějšími tajemstvími. Neví však, jak velkou zbraň útočníkovi poskytuje.
4. Osobní setkání – K osobnímu setkání s dítětem využívá kybergroomer procházky parkem, návštěvy kina či ZOO, klubu či diskotéky, nebo dítě pozve přímo do svého bytu. V případě, že dítě pozvání odmítá, groomer sáhne po informacích, které mu dítě svěřilo a může ho tak zveřejněním těchto informací vydírat.
5. Sexuální obtěžování, zneužití dítěte (E-bezpečí, 2008)

2.5.3 Charakteristika kybergroomera

Typický kybergroomer je neobyčejně trpělivý. Dokáže vydržet v kontaktu s dítětem měsíce až roky, než se začne pokoušet o vylákání na schůzku. Chová se až nápadně přátelsky, ale dbá na to, aby byl vztah s dítětem udržován v tajnosti, především před rodiči. Přesto se snaží tento vztah enormně rozvíjet, hovoří o významu skutečné lásky a zavádí i témata sexuální povahy. Groomer má velký zájem o fotografie dítěte (obzvláště nahé) a o kontakt prostřednictvím webkamery. Dítěti slibuje, že jejich vztah bude pokračovat i v reálném životě, jakmile se potkají. Kybergroomer může měnit svoji identitu a vydávat se tak za vrstevníka své oběti. Často si vede podrobné záznamy o dítěti, které díky své naivitě informuje útočníkovi samo svěří. (Kopecký, 2009)

2.5.4 Epidemiologická data

Projekt E-Bezpečí a jeho Výzkum rizikového chování českých dětí v prostředí internetu 2014 ukázal, že celých 54 % respondentů ve věku 11 – 17

let komunikuje s cizími lidmi přes internet, z toho 26 % uvedlo, že vyhovělo nabídce cizího člověka přidat si ho mezi své přátele na sociálních sítích. Téměř 27% dětí bylo požádáno kamarádem přes internet o komunikaci v tajnosti. 40 % respondentů by souhlasilo s osobní schůzkou s kamarádem přes internet, pokud by o ni požádal, z toho 55% by se se schůzkou svěřilo kamarádům či sourozencům, 42% rodičům, 3% učitelům a dokonce 15% by se nesvěřilo nikomu. 43% dětí bylo už o schůzku s kamarádem přes internet požádáno a z toho 54% dětí na osobní schůzku skutečně dorazilo. 58% respondentů také potvrdilo, že považuje toto chování na internetu za riskantní a nebezpečné. (E-Bezpečí, 2014)

V rámci projektu EU Kids Online byl uveřejněn výzkum s názvem Risks and safety on the internet: the perspective of European children: full findings and policy implications from the EU Kids Online survey of 9-16 year olds and their parents in 25 countries z roku 2011. Ten ukázal, že tři z deseti dětí (30%) udržují online vztah s někým, koho v reálném životě nepotkaly, přičemž jsou procenta přímo úměrná věku dětí. 13% dětí ve věku 9-10 let vyhledává nové kontakty na internetu, na rozdíl od dětí 15-16ti letých, které vyhledávají nové kontakty tímto způsobem v zastoupení 46%. 9% dětí šlo na schůzku s někým, koho poprvé poznaly na internetu, z toho 2% 9-10ti letých, 4% 11-12ti letých, 9% 13-14ti letých a 16% 15-16ti letých. Žalostné jsou výsledky vědomostí rodičů o chování jejich dětí na internetu. Pouze třetina rodičů dívek (31%) a čtvrtina rodičů chlapců (25%) ví o způsobu tohoto setkání jejich dětí. Více jak polovina rodičů si tohoto chování není vědoma (59% dívek a 62% chlapců). Dle věku jsou výsledky ještě více nežádoucí, jelikož u dětí ve věku 9-10 let ví pouze 23% rodičů o setkání dítěte s kamarádem přes internet, u starších dětí ve věku 13-15 let je tomu 31% rodičů. (EU Kids Online, 2011)

2.6 Sexting

2.6.1 Definice sextingu

Poměrně nový fenomén, který se poprvé objevil v roce 2005, dostal název odvozený ze složeniny dvou slov sex a textování, což odpovídá definici

Kopeckého (2009), který popsal sexting jako elektronické rozesílání textových zpráv, fotografií či videí se sexuálním obsahem. Podle Streichmana (2009) je definován sexting jako akt rozesílání fotografií zachycujících nahotu mezi mobilními telefony nebo dalšími elektronickými médii, např.: sociálními sítěmi. Mnozí autoři se shodují na tom, že se jedná především o chování starších dětí a mladistvých a dochází tak k šíření dětské pornografie.

2.6.2 Rizika spojená se sextingem

Sexting je vysoce rizikové chování, které může vyústit v katastrofální závěr, a to hned z několika důvodů. Zasíláním intimních materiálů dostává potencionální útočník pomyslnou zbraň, kterou může použít proti nám v podobě zveřejnění materiálů přes internet. Útočníkem se často stává bývalý přítel, v němž jsme dříve měli důvěru. Citlivý materiál může po internetu kolovat velmi dlouho nebo se po dlouhé době teprve použije. Oběť tak může být atakována harašením a sexuálním obtěžováním i od cizích lidí, ke kterým se materiály dostaly. Šířitelé sextingu se dostávají do rozporu se zákonem, a to šířením dětské pornografie, ohrožováním výchovy dítěte apod. (Sexting.cz, [online])

2.6.3 Motivace dětí provozovat sexting

- sexting jako součást romantických vztahů – mnoho autorů uvádí, že je sexting používán v raných fázích partnerských vztahu, a to jako nástroj pro upoutání pozornosti, flirtování či vzrušení; sexting může být v partnerském vztahu i znakem lásky, intimity a vzájemné důvěry; používá se i při fyzické odloučenosti partnerů, kteří spolu komunikují pouze přes ICT;
- sexting jako nástroj pro potlačení nudy;
- sexting jako produkt sociálního tlaku - děti a mladiství se velmi snadno nechají ovlivnit skupinou přátel či partnerem; proto se zejména u dívek stává, že jsou k sextingu partnerem přinuceny;
- sexting jako produkt konzumní společnosti, jako nástroj sebeprezentace – svět médií a reklam prezentuje lidskou sexualitu velmi výrazně a dětem jsou tak prostřednictvím médií předkládány vzory fyzické krásy; dětskými

vzory, podle kterých se dítě často snaží chovat, jsou většinou celebrity, zpěváci, sportovci a další; tyto osobnosti často sexting provozují a dětem se tak toto chování zdá „normální“;

- sexting jako nástroj pomsty – intimní materiál může být využit k útoku a vydírání dítěte zveřejněním; tato forma motivace se často vyskytuje i u ex-partnerů; existují dokonce internetové stránky, na které jsou nahrány intimní materiály dívek a jejich ex-partneři je vulgárně komentují; (Kopecký, 2014)

2.6.4 Epidemiologická data

Výzkum s názvem Nebezpečí internetové komunikace III, který byl uskutečněn v roce 2012 v rámci projektu E-Bezpečí, sledoval výskyt sextingu v České Republice. Celých 8,25% dětí potvrdilo, že v roce 2011 zveřejnily své sexuální materiály prostřednictvím sociálních sítí či databází digitálních úložišť. 9,7% respondentů odeslalo tyto materiály přímo jiné osobě, například příteli, kamarádovi, partnerce (54,37% dívek, 45,63% chlapců). Přes 73 % dětí vnímá sexting jako rizikové a riskantní chování, přesto 5,38% intimní materiály sdílí a 8,51% tyto materiály odesílá jiným osobám. (Kopecký a spol., 2012)

Podle výzkumu projektu EU Kids online z roku 2011 15% evropských dětí ve věku 11 – 16 let vidělo či obdrželo zprávu se sexuálním materiálem prostřednictvím internetu za poslední rok. Pokud bychom tato čísla rozdělili do věkových skupin, 7% dětí ve věku 11 – 12 let obdrželo sexuální materiály, 14% ve věku 13 – 14 let a 22% dětí ve věku 15 – 16 let. Pouze 3% dětí řeklo, že zaslalo zprávu se sexuálním materiálem za poslední rok.

2.7 Další rizika

Mezi další rizika elektronické komunikace patří sdílení osobních údajů v prostředí internetu, kde může dojít ke zneužití těchto údajů útočníkem. Mladší děti bohužel nerozeznají, které informace o sobě sdělit mohou, a které by si raději měly nechat pro sebe. Proto se často na různých sociálních sítích objevují jejich adresy, telefonní čísla a v menšině také hesla od různých účtů. Výzkum

Výzkum Nebezpečí internetové komunikace III (projekt E-Bezpečí) nám ukázal, jaké osobní informace o sobě děti sdílejí. 80,4% dětí sdílí své jméno a příjmení, 65,8% e-mailovou adresu, 21,7% ICQ, Skype či jiné instant messengery, 19% telefonní číslo, 14,6% adresu bydliště, 2,4% heslo k e-mailové adrese a 1,3% PIN kód kreditní karty. (Kopecký a spol., 2012)

3 Vliv nových technologií na vývoj dítěte

V posledních letech si odborníci pokládají otázku, jestli internet může ovlivňovat dítě již v prenatálním období. Suchá (2011) se ve své práci intenzivně věnovala způsobům, kterým ženy v těhotenství získávají informace. Její výzkum, jehož respondenty tvořily ženy prvorodičky z Prahy, ukázal internet jako nejčastější zdroj informací, dále pak kamarádky a odborná literatura. Psycholog Thomas Verny popsal tři typy prenatální komunikace. Těmi jsou fyziologická komunikace, která souvisí s chemickými látkami vytvořenými v těle matky, behaviorální komunikace a emoční a racionální postoj matky k plodu. Pokud má matka pozitivní postoj k těhotenství a koncentruje se na něj, vysílá pozitivní signály k dítěti a tím ho ovlivňuje. Z poznatků a teorií Suché a Vernyho lze říci, že pohyb těhotné ženy ve virtuálním prostředí může ovlivnit průběh těhotenství, postoj k dítěti a tedy i dítě samotné. Dosud však nemáme k dispozici žádné studie, které by tuto hypotézu potvrdily či vyvrátily. (Krčmářová, 2012)

Findahl (2009) zabývající se aktivním užíváním internetu dětmi, předložil výsledky výzkumů, které provedl se svým týmem ve World Internet Institute mezi obyvatelstvem Švédska. Ukázalo se, že 21% dětí internet používá již od 3 let, u 5ti-letých dětí je to 50% a téměř každé 9ti-leté dítě internet používá. Děti ve věku 3 – 4 let pak tráví online v průměru jednou týdně, s každým dalším rokem se tato doba zdvojnásobuje. Findahl také poukázal na snižující se průměrný věk dětí, v němž začínají internet užívat. V roce 2002 to byl věk 10 let, v roce 2005 již 8 let a o tři roky později se průměrný věk snížil na 5 let. Z těchto poznatků o užívání internetu dětmi lze říci, že na děti má internet určitý vliv.

Vygotského kulturněhistorická teorie říká, že lidské myšlení vytváří nástroje, jimiž je následně vytvářeno a ovlivňováno. Z tohoto lze usuzovat, že internet a nové technologie budou ovlivňovat kognitivní vývoj dítěte na ontogenetické i fylogenetické úrovni. (Krčmářová, Vacková, 2012) Podle Piageta přináší přístup dítěte k jakékoliv nové možnosti vyjadřování přestrukturování kognitivních aktivit a rozvíjí nové senzomotorické dovednosti. Johnsová (2006) ve svém článku *Internet Use and Cognitive Development: a theoretical framework* připomíná odlišnosti, které se vyskytují v „pouhém“ používání počítače a v technologiích připojených k internetu. U obojího dochází k interaktivnímu využití, avšak aktivity offline počítače jsou omezeny softwarem a nenabízí možnosti komunikace. Internet vyžaduje komplexnější zapojení kognitivních dovedností a je tak komplexnější jeho vliv na kognitivní schopnost dítěte.

Hartlová (1998) ve svém článku *Skills for the millenium: The three X's*. Mamamedia. 21st Century Learning uvádí tzv. tři X popisující základní schopnosti, které dítě při pohybu na internetu zdokonaluje. Těmi jsou exploration, expression a exchange. Exploration, neboli zkoumání, je přirozená tendence dítěte k učení a objevování v rámci samostatnosti a rozvíjení flexibility a obraznosti myšlení. Expression, v překladu vyjádření, je schopnost dítěte využít mnohé nástroje, vytvářet díky nim nové ideje a sdílet je s ostatními. Exchange je výměna myšlenek a nápadů s ostatními lidmi, zejména v prostoru, kde dítě může pracovat, ptát se a odpovídat. Rozvíjí se tak sociální dovednosti, které umožňují užitečnou a efektivní komunikaci s ostatními lidmi. (Krčmářová, Vacková, 2012)

Johnsonová (2006) rozebírá jednotlivé typy online aktivit a popisuje jejich možný vliv na kognitivní rozvoj. Uvádí, že hraní online her zlepšuje pozornost, vizuální představivost a paměť dítěte. Surfování po webových stránkách obsahujících text i obraz vyžaduje a tudíž posiluje schopnost interpretace. Při navštěvování webových stránek nejmladšími dětmi dochází z hlediska procesu učení k posilování gramotnosti, rozvoji schopnosti řešení problémů a vizuálnímu zpracování informací. Všechny formy elektronické komunikace aktivují jazyková

centra v mozku, proto napomáhají rozvoji jazykových a vyjadřovacích schopností. Se zvyšujícím se užíváním internetu dětmi se dostává do popředí zájmu termín multitasking. Multitasking vyjadřuje schopnost soustředit se v jeden moment na několik úkolů. Tato schopnost se u dětí vyvíjí díky tomu, že vyrůstají obklopeny mnoha podněty, které působí současně. Pro děti staršího školního věku tak není problém v jednu dobu psát domácí úkoly, poslouchat hudbu a chatovat s kamarády.

Schopnost dětí ovládat internet a nové technologie je jistě spjata se stále se zvětšující nabídkou elektronických hraček a her na trhu, které jsou určeny pro nejmladší děti. „Vliv, který tato technika může na děti mít, je dán zejména dosaženým vývojovým stupněm dítěte.“ (Krčmářová, 2012) U dětí, které přicházejí do kontaktu s moderními technologiemi, je třeba dbát na to, aby nedocházelo k přetížení jejich sensorických systémů a negativnímu vlivu na somatický růst. Nejmladší děti mají tendenci napodobovat viděné, ať už okamžitě, nebo latentně po delším časovém období. Na jejich osobnostní vývoj může mít proto vliv rozpor norem chování například v počítačových hrách a požadavků rodičů na chování dítěte.

Lidé, kteří tráví denně spoustu hodin u počítače, především v režimu online, trpí ve zvýšené míře pocitu deprese a osamění oproti lidem, kteří s počítačem pracují pouze příležitostně. (Kraut et al., 1998) Psychologové nazývají tento fakt „internetovým paradoxem“. Nové technologie, které umožňují lepší spojení mezi lidmi, u mnoha lidí, kteří se denně pohybují online, vyvolávají pravý opak. Dochází k izolaci od přátel, rodiny, od přímého mezilidského kontaktu a nahrazení jej virtuálním společenstvím, které má omezené možnosti komunikace. Právě omezená komunikace s lidmi může mít neblahý vliv na zdravý psychický vývoj dítěte. Počítač může dítěti nahradit rodiče, sourozence i kamarády.

Vývoj dítěte může být také ovlivněn setkáním s násilnostmi, pornografií a extremismem na internetu, kde je vše snadněji dostupné a pro rodiče hůře kontrolovatelné. V knize Krotíme obrazovku (1995) přirovnává Říčan a Pithartová

vše, co „konzumujeme“ z obrazovky k duševní potravě. Stejně tak, jako záleží na tom, co máme na talíři a ve sklenici, záleží i na potravě, kterou přijímá duše. To má vliv na naši povahu, inteligenci, rozhled, na naše sobectví nebo přejícnost, otupělost nebo citlivost. Proto bychom děti měli na stejné úrovni učit, že nemůže sledovat vše, co je dostupné, jako že nemůže sníst vše, na co má chuť. Podle projektu EU Kids Online 2009 je Česká republika po Estonsku druhou zemí, kde jsou děti a mladiství nejvíce vystaveni riziku sledování pornografie na internetu. Tuto zkušenost mělo 29% mladých uživatelů internetu, z toho čtvrtina (26%) dětí uvedlo, že stránky se sexuálním obsahem považuje za zraňující. Z psychologického hlediska nemusí být sledování legální pornografie mladistvými vždy škodlivé. V některých případech dokonce napomáhá dospívajícím odbourat ostych a přehnané zábrany. Tvrdá a deviantní pornografie (např.: zoofilie) však může negativně ovlivnit formování mladé osobnosti, její chování a prožívání. Může dojít k narušení vnímání obecných sexuálních norem a souvisejících hodnot. Tématem sledování násilí dětmi na internetu se zabývalo mnoho odborníků. EU Kids Online 2009 uvedlo, že 22% dětí ve věku 11 – 16 let bylo vystaveno jednomu nebo více typům potencionálně zraňujícího obsahu. 12% nenávistnému obsahu, 11% obsahu propagujícímu anorexii, 8% sebepoškozování, 7% užívání drog a 5% sebevraždě. Vliv sledovaného násilí na děti závisí na mnoha faktorech. Je rozdíl mezi sledováním hrubého samoučelného násilí a scénami, kde je zlo spravedlivě potrestáno. Také se rozlišuje fakt, jestli dítě zhlédlo násilnou scénu náhodou, nebo má o podobné materiály zájem a samo je vyhledává, jestli jde o tzv. béčkový film se spoustou kečupové krve nebo o reportáž z válečného konfliktu. Významným faktorem je také citlivost dítěte. Při dlouhodobém sledování násilí může u některých dětí dojít ke snížení prahu citlivosti jeho vnímání. Míra citlivosti a odolnosti vůči takovým materiálům se může u různých dětí lišit. Co jedno dítě považuje za vtip, druhé může vnímat za traumatizující zkušenost. (Dočkal, Eckertová, 2013)

Z ergonomie také víme, že časté sezení u počítače způsobuje leckdy závažná zdravotní rizika, jako je jednostranné zatěžování krčních a zádových svalů, svalů předloktí, zápěstí a dlouhodobé namáhání zraku.

4 Věkové zvláštnosti dětí

4.1 Předškolní věk

Předškolní věk, tedy období mezi třetím rokem života a nástupem dítěte do školy, je charakteristický neobyčejnou zvědavostí dítěte, podnikavostí a neúnavností. Dítě je v tomto období milé, vděčné za pozornost rodičů a chvályhodné. Dochází k mohutnému rozvoji dětského myšlení, řeči, fantazie a přibývají nové vztahové zkušenosti, které vyplívají z rozšiřujícího se okruhu osob, s nimiž dítě přichází do styku. Období se také nazývá magickým, neboť myšlení dítěte bývá metaforické, personifikující, intuitivní, zcela názorné a podobné myšlení přírodních národů. Jde o dobrý příklad psychogenetického zákona, kdy dítě ve svém psychickém vývoji prochází tím, čím prošel lidský druh a to je v něm uchováno například ve formě archetypů, které jsou interkulturálně a interindividuálně shodné. Toto období je také označováno jako věk iniciativy, jehož cílem je aktivita a poznání. Interiorizací, tedy zvnitřněním rodičovských příkazů a zákazů se u dítěte vyvíjí svědomí. Vytvářejí se pocity viny, které se stávají regulativem chování a jsou tak nesmírně důležité. Dochází také k identifikaci dítěte s rodiči, zvláště pak s rodičem stejného pohlaví, kdy dítě přejímá postoje a názory rodičů a rozvíjí se pohlavní identifikace. Hlavní činností pro dítě předškolního věku je hra, jež slouží k osobnostnímu rozvoji a psychohygieně. (Vymětal, 2003)

4.2 Školní věk

Období začínající nástupem dítěte do školy a končící počátkem dospívání, což bývá ve věku jedenácti až třinácti let. Dítě se adaptuje na školní prostředí, kde ho čeká práce, povinnosti a od něj očekávaný výkon a snaha. Období se také jinak nazývá věkem snažení, neboť dítě je neustále srovnáváno s vrstevníky a je tak ohroženo pocity méněcennosti, jež se mohou stát pevnější součástí jeho

sebepojetí a charakteru. Těmto trýznivým pocitům se snaží bránit, například chlubením, vytahováním a šaškováním a takto se zároveň chce prosadit mezi vrstevníky. Ve školním věku dítě potřebuje chválu, uznání, tedy potvrzení ze strany druhých a prožívání úspěchu, ať už ve škole nebo v rámci mimoškolních zájmových činností. Dítě se identifikuje s vrstevníky, kteří začínají mít, kromě dospělých, také velký vliv na jeho sebepojetí. Především na tom, jak je akceptováno druhými, a na jeho uplatnění mezi vrstevníky, závisí jeho míra sebevědomí. Díky rozvoji myšlení a stále bohatším zkušenostem si postupně vytváří ideály, jimiž se chce podobat a srovnává se s nimi. Ve školním období se také dále rozvíjí sexuální identifikace, přičemž velkou roli zde hrají vzory obou rodičů a jejich vzájemné jednání. (Vymětal, 2003)

4.3 Dospívání

Pro lidského jedince radikální období, které probíhá zhruba mezi jedenáctým a dvacátým rokem života. Období je charakteristické intenzivním tělesným a psychosociálním rozvojem provázeným neurčitou touhou, hledáním a zvýšenou psychickou zranitelností. Dospívající v tomto období hledá svou vlastní identitu, nalézá odpověď na otázky typu: „Kdo jsem já?“ a „Jaký je smysl mého života?“. Jeho sebepojetí se formuje především přes vnitřní rozpory, pochybnosti a nejistoty, dále také přes odmítání autority dospělých, zvláště pak rodičů. Období také bývá označováno jako období druhého vzdoru, prostřednictvím kterého se mladiství separuje vnitřně a posléze vnějškově od rodičů. Typickým znakem je hyperkritičnost, tendence polemizovat a řešit věci absolutně, stejně jako hodnotový perfekcionismus, tedy černobílé vidění světa a neochota ke kompromisům. U člověka se také probouzí a rozvíjí duchovní dimenze, tedy zájem o umění, filozofii a náboženství. Nesmírně důležitý je pro dospívajícího jeho vnější zjev a vůbec tělesné schéma, které má vliv na jeho sebepojetí. Typická je i snaha se odlišovat a dosahovat intenzivních a mimořádných prožitků. Současně potřebuje být členem skupiny, která jej uznává. Také proto jsou mladiství výjimečně náchylní k různému experimentování. V době dospívání nastává objevení vlastní sexuality, dojde k sexuální iniciaci a počátku

heterosexuálního života. Charakteristickým znakem jsou také citově nesená přátelství, tedy navazování vztahů mezi lidmi, kteří sdílí obdobné hodnoty i pohled na svět a mají shodné zájmy. Tato podobnost umožňuje dospívajícímu sdílení psychické intimity, vede ke vzájemnému potvrzování a posilování. (Vymětal, 2003)

5 Mediální gramotnost dětí a prevence zneužití elektronické komunikace a elektronické kriminality

5.1 Mediální gramotnost dětí

Směrnice č. 2010/13/EU o Audiovizuálních mediálních službách vymezuje mediální gramotnost takto: „Mediální gramotnost se týká dovedností, znalostí a porozumění, které spotřebitelům umožňují efektivní a bezpečné využívání médií. Mediálně gramotní lidé by měli být schopni provádět informovanou volbu, chápat povahu obsahu a služeb a být schopni využívat celé šíře příležitostí, které nabízejí nové komunikační technologie. Měli by být schopni lépe chránit sebe a své rodiny před škodlivým nebo urážlivým obsahem. Proto je třeba rozvoj mediální gramotnosti ve všech oblastech společnosti podporovat a pečlivě sledovat její pokrok.“ Mediální gramotnost na jedné straně dovoluje maximalizaci využití médií k vlastnímu užitku a potěše, na druhé straně minimalizuje rizika, která z užívání médií plynou či plynout mohou. Klíčovými parametry mediální gramotnosti jsou tedy informovanost o povaze obsahů a služeb nabízených médií a porozumění těmto obsahům a službám.

Centrum pro mediální studia realizovalo v roce 2011 výzkum iniciovaný Radou pro televizní a rozhlasové vysílání s názvem Stav mediální gramotnosti v ČR. Fáze II tohoto výzkumu zaměřená na úroveň mediální gramotnosti obyvatelstva do 15 let se soustředila na ty parametry mediální gramotnosti, které jsou spjaté s informovaností uživatelů, porozuměním mediálních obsahů, bezpečností užívání médií a zkušeností s riziky spojené s užíváním médií. Výzkum ukázal, že v rodinách se uplatňuje poměrně zřetelná rodičovská kontrola užívání

osobních počítačů, a to jak sociální v rámci pravidel a domluv, tak technologická. Vliv na tuto kontrolu má počítačová gramotnost rodičů. Rodičovská kontrola se výjimečně vztahuje i na sociální rizika užívání počítačů, například narušení soukromí. Větší důraz je však kladen na technologická (viry) a ekonomická rizika (vynucení internetové platby).

5.2 Prevence zneužití elektronické komunikace a elektronické kriminality

5.2.1 Doporučení pro děti

Internet je specifické prostředí a děti by o těchto specifikách měly být poučeny. Musí si uvědomit, že se na internetu někteří lidé chovají jinak než v běžném reálném světě a proto pro ně může být internet nebezpečný, a to i v případě, že ho používají v bezpečném prostředí, například doma. Pro edukaci dětí a mladistvých se používá tzv. Desatero bezpečného internetu, které shrnuje a zjednodušuje pravidla, jimiž by se děti měly řídit.

Obr. č 2 Desatero bezpečného internetu

- 1** Nedávej nikomu adresu ani telefon. Neviš, kdo se skrývá za monitorem na druhé straně.
- 2** Neposílej nikomu, koho neznáš, svou fotografii a už vůbec ne intimní. Svou intimní fotku neposílej ani kamarádovi nebo kamarádce - nikdy neviš, co s ní může někdy udělat.
- 3** Udržuj hesla (k e-mailu i jiné) v tajnosti, nesděluj je ani blízkému kamarádovi.
- 4** Nikdy neodpovídej na neslušné, hrubé nebo vulgární maily a vzkazy. Ignoruj je.
- 5** Nedomlouvaj si schůzku přes internet, aniž bys o tom řekl někomu jinému.
- 6** Pokud naraziš na obrázek, video nebo e-mail, který tě šokuje, opusť webovou stránku.
- 7** Svěř se dospělému, pokud tě stránky nebo něčí vzkazy uvedou do rozpaků, nebo tě dokonce vyděsí.
- 8** Nedej šanci virům. Neotevírej přílohu zprávy, která přišla z neznámé adresy.
- 9** Nevěř každé informaci, kterou na internetu získáš.
- 10** Když se s někým nechceš bavit, nebav se.

Zdroj:Bezpecnyinternet.cz

5.2.2 Doporučení pro rodiče

Přestože restriktivní přístup rodičů spočívající v omezení používání nových technologií je jednoznačně prevencí online rizik, děti a dospívající s tímto omezením přicházejí i o jejich výhody a pozitiva. Omezení může také vést k prohloubení sociálního vyloučení neboli vyčlenění z vrstevnických řad. Rodiče by měli být seznámeni s dalšími možnými způsoby, jak lze jejich děti v užívání komunikačních technologií vést. Jde o tzv. mediační strategie, které ovlivňují používání internetu dětmi.

1. aktivní rodičovská mediace - zakládá se na zjišťování, jak děti rozumí online světu, na sdílení jejich online aktivit a povídání si o jejich zkušenostech a zážitcích z online světa, apod.;
2. pasivní rodičovská mediace - spočívá ve zprostředkování informací o bezpečném používání internetu, o možných rizicích a jejich předcházení;
3. monitorování online aktivit - jde o zpětné zjišťování, tedy kontrolování počítače poté, co ho dítě opustí, jaké navštívilo stránky apod.;
4. technicky zaměřená mediace - vyznačuje se používáním technologických aplikací, které umožňují například software pro filtrování či blokování nevyžádaných obsahů.

Zjistí-li rodiče, že se jejich dítě stalo obětí kyberšikany či jiného druhu online útoku, pak mohou postupovat podle několika kroků:

- Především je důležité dítěti poskytnout pomoc a porozumět mu. Podceňování situace dítěti spíše ublíží. Naopak porozumění mu může přinést úlevu a pocit, že na to není sám.
- Rodiče by si s dítětem měli promluvit, aby zjistili závažnost situace. Měli by vědět, co dítě zažívá, zda zná či nezná agresora, jak dlouho ataky trvají, jakým způsobem je viktimizováno, jak na ataky reagovalo apod.
- V případě, že se jedná o agresora známého pouze z internetu, je dobré se zaměřit na technická řešení, která mohou zabránit agresorovi v dalším

kontakty. Těmi mohou být například bloky e-mailu nebo uživatele na daných stránkách či nahlášení závadného/ubližujícího obsahu administrátorovi stránky.

- Další možností je záměrné ignorování agresora. Je však potřeba zvážit riziko, zda hrozí, že neznámý útočník přenesení ataky z internetu do reálného světa. V případě, že útoky pokračují, lze se obrátit na Policii ČR.
- Pokud je agresorem vrstevník dítěte, které ho zná odjinud než ze školy, je třeba zjistit, jak často a kde se s ním setkává a jestli nedochází také k fyzickým útokům. Řešením by mohlo být přímo promluvení si s agresorem či s jeho rodiči, je ale třeba počítat s rizikem pomsty. O vhodném postupu se rodiče mohou poradit i s psychologem nebo s někým z pedagogicko-psychologické poradny.
- V případě, že dítě agresora zná a k obtěžování dochází v reálném světě, mohou technická řešení zamezit kyberšikanu a další online rizika, nezamezí však celému problému. Pokud je agresorem někdo ze školy, je třeba zjistit, jestli se dítě nestalo zároveň obětí tradiční šikany a toto řešit s třídním učitelem či školním psychologem.
- Rodiče by měli být neustále oporou dítěte, aby dítě vědělo, že se s problémy rodičům může svěřit.
- Na závěr by rodiče měli zjišťovat, jak významná či nevýznamná byla pro dítě tato událost. V některých případech je dítě nadále smutné, uzavřené, nenavazuje vztahy s vrstevníky apod. Proto je dobré zvážit odbornou psychologickou pomoc.

5.2.3 Doporučení pro školy

Přestože ke kyberútokům většinou nedochází v areálu školy, i škola by se měla podílet na snižování těchto rizik. Už jen z toho důvodu, že se často agresori a oběti znají ze školního prostředí a například kyberšikana je v mnoha případech spojena se školní šikanou. I přes zájem tyto problémy řešit však pedagogové

přiznávají nedostatek znalostí a schopností jak se s riziky vypořádat. V rámci prevence a intervence se školy mohou držet těchto kroků:

1. Zvyšování informovanosti o bezpečném používání internetu

Tato strategie neřeší přímo snížení online rizik, avšak pomáhá dětem uvědomit si, proč a jak je nutné chránit své soukromí na internetu. Žáci by měli být poučeni o tom, že by neměli informacím na internetu přehnaně důvěřovat, že by měli být obezřetní vůči kontaktům, které navázali na internetu a že by se měli svěřit dospělé osobě, pokud by byli prostřednictvím internetu obtěžováni či pronásledováni. Neměli by také dělat věci, které nechtějí, a to i v případě, že je někdo nutí či jim vyhrožuje. Zároveň by žáci neměli zapomenout na pravidla slušného chování, která platí i v komunikaci na internetu.

2. Zvyšování povědomí o online rizicích

Žáci by měli vědět, co se vlastně online riziky myslí. Závažnost chování na internetu a jejich důsledky si mnoho z nich často neuvědomuje, a proto by se jim mělo ukázat, jaké chování už přesahuje hranice. Přestože kyberšikana a další kyberútoky neprobíhají na půdě školy, je důležité žáky informovat o tom, že mají právo se obrátit na někoho důvěryhodného ze školy a tyto problémy s ním řešit.

3. Preventivní programy určené pro boj se školní šikanou

Jak už bylo zmíněno výše, kyberšikana úzce souvisí s šikanou školní. Proto proti kyberšikaně mohou být nápomocné i programy primárně určené pro boj se školní šikanou.

4. Podporování žáků ve vyhledávání pomoci u dospělých autorit

Většina obětí se zdráhá svěřit se dospělé osobě, přestože je to jedním z účinných způsobů, jak se s problémy vyrovnat. Děti mají obavy, že se budou v rámci řešení problému informace o jejich situaci šířit dál a situace bude ještě horší.

5. *Intervence ze strany pedagogů*

Pokud pedagog zjistí, že je některý z žáků obětí online útoku, neměl by tuto skutečnost brát na lehkou váhu. Prvním krokem pro správné řešení situace je získání důvěry u oběti, aby se učitel dozvěděl co nejvíce informací o problému dítěte. Pokud pedagog zjistí, že agresorem je neznámá osoba z internetu, lze využít technických řešení, o kterých je vhodné informovat všechny žáky, například v rámci hodin výpočetní techniky. Pokud je agresorem žák či žákyně, je dobré zjistit, zda nejde spíše o ojedinělé útoky, které jsou agresorem vnímány pouze jako škádlení. Jinak by měl pedagog žáky poučit o případných reálných dopadech špatného chování na internetu, vysvětlit jim pojem online disinhibice a seznámit je s tím, že by se měli na internetu chovat rozvážně, protože nemohou vědět, jaké dopady bude mít jejich jednání na internetu na osobu „na druhé straně počítače“. Pokud se jedná o záměrné a opakované poškozování oběti, do kterého jsou zapojeni i ostatní spolužáci v roli přihlížejících a jde především o kyberšikanu, je nezbytné postupovat jako při řešení šikany školní s pomocí intervenčních programů.

6. *Systematická práce s obětí, agresorem i přihlížejícími*

Především u oběti by měla tato práce probíhat ve spolupráci s psychologem, jakožto s odborníkem, který ví, jak zmírnit negativní dopady online útoků a může se zaměřit i na příčiny, které mohly stát na jejich počátcích. S agresorem je práce obvykle složitější, jelikož se situaci snaží zapírat a často se pak oběti za vzniklé problémy mstí. V případě přihlížejících je důležité, aby věděli, že je škola připravená takové problémy řešit a že se nemusí bát obrátit se s takovým incidentem na pedagoga.

5.2.4 Doporučení pro instituce

Těmito institucemi jsou myšlené vládní či soukromé společnosti, které poskytují jak prevenci, tak intervenci. Jejich pomoc může být zprostředkována internetovými nebo mobilními službami (např.: Horká linka), dále se zaměřují na zvyšování povědomí o bezpečném používání internetu (např.: Safer Internet), nebo poskytují přímo programy pomáhající začlenit výuku o správném chování na internetu do školních osnov (např.: E-Bezpečí). Posláním těchto institucí není jen vzdělávat děti a dospívající, nýbrž se snažit i o vyšší vzdělanost jejich rodičů v této oblasti. Současná generace mladých lidí je totiž mnohem zběhlejší v užívání internetu než generace jejich rodičů, jejich znalosti o bezpečném používání už ale nemusí být na takové úrovni. Rodiče by měli být informováni už jen proto, aby jejich dětem nepřišlo zbytečné se jim svěřovat, pokud se dostanou do role oběti.

Užitek by jistě přinesla užší spolupráce mezi výše zmíněnými institucemi, IT profesionály a poskytovateli internetových a mobilních služeb. Tím se zdokonalí šíření a sdílení informací o tom, jak různé internetové aplikace používat, jak se vyhnout nežádoucím online obsahům a jak se bránit online útokům. Důležité je také soustavně sledovat vyvíjející se trendy v užívání aplikací dětmi, které se neustále mění. K tomu je potřeba přihlížet zejména z důvodu toho, aby preventivní a intervenční programy neztrácely na aktuálnosti. Konkrétně kyberšikana může mít i širší společenské souvislosti. Jelikož se ukázalo, že do role oběti se často dostanou děti, které, přestože nejsou nijak psychicky zranitelné, patří do společenských minorit, je nutné, aby česká společnost usilovala o ochranu minorit a bojovala za odstraňování předsudků, které děti přejímají od svých rodičů. Tento respekt k menšinám lze budovat prostřednictvím výuky posilující demokratické principy fungování společnosti a mezikulturní porozumění.

6 Praktická část

6.1 Cíl výzkumné studie

Cílem bakalářské práce je přispět k identifikaci a popisu vztahu dětí ve věku 11-12 let k novým technologiím a elektronické komunikaci spolu s ambicí porovnat rozdíly mezi dětmi žijícími v hlavním městě a dětmi z malého města (bývalého okresního).

6.2 Výzkumné otázky a pracovní hypotézy

Pro prováděnou studii byly stanoveny tyto výzkumné otázky:

Výzkumná otázka č. 1: Jaká je četnost dětí středního školního věku poučených o rizikové elektronické komunikaci?

Výzkumná otázka č. 2: Je rozdíl v četnosti, kvalitě a zdroji poučení mezi dětmi žijícími v odlišném sociálním prostředí – ve velkoměstě Praze a v bývalém okresním městě Písku?

Výzkumná otázka č. 3: Jak velká skupina rodičů má s dětmi uzavřenou dohodu o používání počítače?

Výzkumná otázka č. 4: Kolik dětí má osobní zkušenost se zákazem používání počítače jako trestu?

Pro prováděnou studii byly stanoveny tyto hypotézy:

Hypotéza č. 1: V důsledku atraktivní reklamy na elektronická zařízení cílené na dětskou populaci (př.: dětské notebooky či tablety) lze předpokládat, že téměř každé dítě šesté třídy má svůj mobilní telefon a přibližně 50% dětí vlastní i počítač či notebook, druhá polovina se o PC dělí se sourozenci nebo celou rodinou.

Hypotéza č. 2: Na základě projektu World Internet Project zabývajícího se problematikou závislosti dětí na počítači a internetu a na základě obecného povědomí o změně životního stylu nejen dětí, lze vyslovit předpoklad, že se od roku 2008 zvýšil počet dětí středního školního věku závislých na počítači a

internetu. Autorka předpokládá, že závislostí na počítači či internetu bude v současné době ohrožena až jedna třetina dětí.

Hypotéza č. 3: Lze vyslovit hypotézu, že děti středního školního věku žijící ve velkoměstě budou rodiči obdarováni PC či notebookem v nižším věku než děti žijící v bývalém okresním – malém městě. Autorka příčinu spatřuje ve vyšších mzdách rodičů dětí z Prahy. V důsledku této skutečnosti lze očekávat vyšší četnost závislého a rizikového chování pražských dětí ve virtuální realitě.

Hypotéza č. 4: Vzhledem k povahovým charakteristikám dětí lze předpokládat, že děti středního školního věku, které se více přiklánějí k trávení volného času formou koníčků a zájmů, budou trávit dvakrát méně času na počítači a internetu a budou mít dvakrát více kamarádů v reálném světě oproti dětem, které o žádné koníčky a zájmy nemají, a tudíž žádné nenavštěvují.

6.3 Metodika výzkumné práce

K naplnění cíle bakalářské práce bylo zvoleno dotazníkové šetření. Autorkou tohoto dotazníku je Michaela Součková. Dotazník obsahuje celkem 41 otázek, z toho 39 otázek s uzavřenou volbou odpovědi a 2 otázky s otevřenou volbou odpovědi. Dotazníky respondenti vyplňovali dobrovolně, anonymně a jejich vyplňování trvalo přibližně 20 minut.

Popis dotazníků:

1. Otázky č. 1. – 14. se zaměřují na vlastnictví a používání počítačů a mobilů
2. Otázky č. 15. – 24. zjišťují míru kontaktu dětí s cizími lidmi na internetu
3. Otázky č. 25. – 32. mapují informovanost dětí o rizicích elektronické komunikace
4. Otázky č. 33. – 38. zkoumají míru ochrany dětí před riziky elektronické komunikace ze strany rodičů a školy
5. Otázky č. 39. – 41. se zabývají volným časem a kamarády dětí

Počátkem měsíce května 2014 byla realizována pilotní studie, díky níž autorka ověřila proveditelnost a srozumitelnost dotazníku. Po osobním setkání s učiteli základních škol za účelem žádosti o spolupráci s vyplňováním dotazníků a následnému předání samotných dotazníků a instrukcí k vyplňování, byly dotazníky rozdány žákům. Sběr dat proběhl v měsíci květnu 2014 na čtyřech základních školách v Praze a Písku se souhlasem vedení školy.

Výsledky byly v měsících červenci a srpnu 2014 matematicko-statisticky vyhodnoceny a jsou prezentovány formou grafů a tabulek.

6.4 Charakteristika zkoumané skupiny

Výzkumné studie se zúčastnilo celkem 165 dětí z pěti základních škol, které byly vybrány zcela náhodně. 75 dětí chodí do dvou náhodně vybraných základních škol v hlavním městě Praha a 90 dětí do tří náhodně vybraných základních škol v okresním městě Písek. Záměrem této výzkumné studie je porovnání výsledků dotazníkového šetření mezi velkým hlavním městem a malým okresním městem a v důsledku toho se zkoumaná skupina nerozlišuje podle pohlaví na chlapce a dívky. Toto rozdělení by mohlo zastříť výsledky a rozdíl mezi městy.

Tabulka č. 1 Sledovaný soubor

Seznam škol	Počet vybraných šestých tříd na ZŠ	Počet respondentů	Počet respondentů v procentech	Počet respondentů v procentech na dané město
ZŠ Jižní IV., Praha 4 – Spořilov	2	40	24%	53%
ZŠ Pošepného náměstí, Praha 4 - Chodov	2	35	21%	47%
ZŠ Jana Husa, Písek	1	26	16%	29%
ZŠ Edvarda Beneše, Písek	2	41	25%	46%
ZŠ Tomáše Šobra, Písek	1	23	14%	26%
Celkem	8	165	100%	-

Základní škola, Jižní IV. 1750/10, 141 39 Praha 4 – Spořilov, vznikla v roce 1928 a její celková kapacita je 750 dětí. Škola je úplná, plně organizovaná a její součástí je tzv. školička, která pomáhá dětem s odkladem. Partnery školy jsou občanská sdružení Klub přátel školy, Centrum turistiky a sportu, Sokol, Městská knihovna a další. Škola je charakteristická svým školním vzdělávacím programem s názvem „Otevřená škola“, který klade důraz na osobnostní a sociální výchovu, podporu komunikačních dovedností, výuku cizích jazyků a využití volného času dětí. V rámci poradenské služby školy je zaměstnaná speciální pedagožka, školní psycholožka i výchovná poradkyně.

Základní škola, Pošepného náměstí 2022, 148 00 Praha 4 – Chodov, je fakultní školou Pedagogické fakulty University Karlovy. Nabízí moderní sportoviště, čtyři tělocvičny a odborné učebny, výuku jazyků, tenisu a atletiky a „Pošepňáckou školičku“, která připravuje předškoláky do 1. tříd. Vzdělání žáků probíhá podle vzdělávacího programu „Škola pro 3. tisíciletí“. Do výuky je zařazena EVVO (Environmentální výchova a vzdělávání) a program bezpečné cesty do školy.

Základní škola Jana Husa, Husovo nám. 725, 397 01 Písek, je úplná základní škola s 1. až 9. ročníky, kterou v roce 2014 navštívilo 745 dětí. Škola se řídí školním vzdělávacím programem, ve kterém nechybí výchovné a vzdělávací strategie a disponuje také programem proti šikanování a minimálním preventivním programem, v rámci kterého spolupracuje jak s rodiči dětí, tak s institucemi, např.: Pedagogicko-psychologická poradna Písek, sociálně-psychologické centrum Arkáda, Policie ČR. Škola také nabízí několik zájmových kroužků ve spolupráci s Centrem volného času ABECEDA o. s.

Základní škola Edvarda Beneše, Mírové nám. 1466, 397 01 Písek se nachází na okraji města. Škola poskytuje jak základní vzdělání, tak i nadstandardní vzdělání v oblasti cizích jazyků. Od školního roku 2007/2008 začala škola vyučovat podle školního vzdělávacího programu „Tvořivá škola“, který je založen na principech činnostního učení a svým pojetím navazuje na tradice české činné

školy. Institucemi, které spolupracují se ZŠ, jsou PPP Písek, speciální pedagogické centrum Strakonice, Krizové centrum, Český červený kříž, Policie ČR a Dům dětí a mládeže. Škola disponuje množstvím zájmových kroužků, které jsou nabízeny dětem všech věkových kategorií.

Základní škola Tomáše Šobra, Šobrova 2070, 397 01 Písek, je úplná škola sídlištního typu s kapacitou 585 žáků, přičemž průměrná naplněnost školy se pohybuje v rozmezí 310 – 360 žáků. Ve škole pracuje výchovný poradce a metodici prevence sociálně-patologických jevů. Škola se zaměřuje především na projekty v rámci environmentální výchovy.

6.5 Výsledky

Vlastnictví mobilního telefonu

Otázka č. 1 se zaměřovala na vlastnictví mobilního telefonu a zároveň zjišťovala, jaký druh mobilního telefonu dítě vlastní. Až na jednoho žáka z Prahy ze Základní školy Jižní má každý dotazovaný žák šesté třídy svůj mobilní telefon, přičemž převažují tzv. chytré mobilní telefony. Děti žijící v Praze vlastní chytré mobilní telefony ve větší míře (57/76%) než telefony klasické (17/23%). Také v Písku převažují chytré mobilní telefony (60/67%) nad klasickými (30/33%), rozdíl však není tak markantní, jako u pražských dětí. (viz graf č. 1 a tabulka č. 2)

Tabulka č. 2 Vlastnictví mobilního telefonu

	Ne	Ano, chytrý	Ano, klasický	
Praha		1%	76%	23%
ZŠ Pošepného	0%	83%	17%	
ZŠ Jižní	3%	70%	28%	
Písek	0%	67%	33%	
ZŠ Tomáše Šobra	0%	61%	39%	
ZŠ Jana Husa	0%	58%	42%	
ZŠ Edvarda Beneše	0%	76%	24%	
Celkový součet	1%	71%	28%	

Věkové srovnání vlastnictví mobilního telefonu

Nejvíce dotazovaných dětí dostalo svůj první mobilní telefon v 8 letech, což odpovídá třetí třídě základní školy (Praha – 18/24%, Písek- 29/32%). Hranicemi, kdy děti nejčastěji dostaly svůj první mobilní telefon, je 6-10 let. Takových dětí ze všech dotazovaných je v Praze 67, což je 91% z celku. V Písku dostalo svůj první mobilní telefon mezi 6 – 10 rokem 88 dětí, to odpovídá 98%. Překvapením těchto výsledků je vyšší procentuální hodnota u dětí žijících v Písku, kde se předpokládalo, že tyto děti budou vlastnit mobilní telefony v pozdějším věku než děti z Prahy. (viz graf č. 2 a tabulka č. 3)

Tabulka č. 3 Věkové srovnání vlastnictví mobilního telefonu

	4	5	6	7	8	9	10	11
Praha	3%	1%	12%	19%	24%	22%	14%	5%
ZŠ Pošepného	0%	3%	11%	14%	29%	26%	9%	9%
ZŠ Jižní	5%	0%	13%	23%	21%	18%	18%	3%
Písek	0%	2%	17%	18%	32%	13%	18%	0%
ZŠ Tomáše Šobra	0%	0%	9%	26%	22%	17%	26%	0%
ZŠ Jana Husa	0%	0%	19%	4%	54%	12%	12%	0%
ZŠ Edvarda Beneše	0%	5%	20%	22%	24%	12%	17%	0%
Celkový součet	1%	2%	15%	18%	29%	17%	16%	2%

Mobilní telefony ve škole

Na otázku týkající se nošení mobilního telefonu do školy zaškrtnulo 106 dětí (64%) z celkových 164 dotazovaných dětí odpověď „každý den“ (Praha – 45/61%, Písek – 61/68%). Druhou nejčastější odpovědí bylo, že děti nosí mobilní telefon do školy „občas“ (Praha – 14/19%, Písek – 10/11%). Naopak nejméně častou odpovědí byla odpověď „ne“, kterou v Praze nezaškrtnul ani jeden respondent a v Písku tuto odpověď zaškrtnulo 7 respondentů (8%). Odpověď „výjimečně“ zaškrtnulo 7 žáků z Prahy (9%) a 5 žáků z Písku (6%). „Často“ nosí do školy mobilní telefon 8 žáků z Prahy (11%) a 7 z Písku (8%). (viz graf č. 3 a tabulka č. 4)

Tabulka č. 4 Mobilní telefony ve škole

	Ne	Výjimečně	Občas	Často	Každý den
Praha	0%	9%	19%	11%	61%
ZŠ Pošepného	0%	14%	31%	9%	46%
ZŠ Jižní	0%	5%	8%	13%	74%
Písek	8%	6%	11%	8%	68%
ZŠ Tomáše Šobra	4%	9%	22%	9%	57%
ZŠ Jana Husa	23%	0%	0%	4%	73%
ZŠ Edvarda Beneše	0%	7%	12%	10%	71%
Celkový součet	4%	7%	15%	9%	65%

Připojení k internetu přes mobilní telefon

Odpovědi na otázku č. 4 zabývající se používáním internetu pomocí mobilního telefonu se mezi Prahou a Pískem téměř neliší. Internet v mobilním telefonu nepoužívá 39 ze 164 respondentů (Praha – 15/20%, Písek – 24/27%). Největší podíl dětí, které nepoužívají internet v mobilním telefonu, je na ZŠ Jana Husa, Písek, kde internet v mobilním telefonu nepoužívá téměř polovina respondentů (12/46%). Každý den internet v mobilu používá celkem 29 dětí ze 164 dotazovaných (Praha – 12/16%, Písek – 17/19%). (viz graf č. 4 a tabulka č. 5)

Tabulka č. 5 Připojení k internetu přes mobilní telefon

	Ne	Výjimečně	Občas	Často	Každý den
Praha	20%	15%	22%	27%	16%
ZŠ Pošepného	17%	11%	20%	23%	29%
ZŠ Jižní	23%	18%	23%	31%	5%
Písek	27%	8%	29%	18%	19%
ZŠ Tomáše Šobra	17%	13%	30%	17%	22%
ZŠ Jana Husa	46%	4%	35%	4%	12%
ZŠ Edvarda Beneše	20%	7%	24%	27%	22%
Celkový součet	24%	11%	26%	22%	18%

Vlastnictví počítače či notebooku

Na otázku č. 5 týkající se vlastnictví počítače či notebooku odpovědělo celkem 15 dotazovaných (9%), že nevlastní tato elektronická zařízení. Z Prahy je takových žáků 7 (9%) a z Písku 8 (9%). Svůj vlastní počítač či notebook má téměř

každé druhé dotazované dítě z Prahy (31/41%) a také z Písku (40/44%). Jedna třetina respondentů se o počítač či notebook dělí s celou rodinou (Praha – 29/39%, Písek – 32/36%). Nejméně dotazovaných dětí má společný počítač či notebook se sourozencem (Praha – 8/11%, Písek – 10/11%). (viz graf č. 5 a tabulka č. 6)

Tabulka č. 6 Vlastnictví počítače či notebooku

	Ne	Ano	S celou rodinou	Se sourozencem
Praha	9%	41%	39%	11%
ZŠ Pošepného	9%	37%	49%	6%
ZŠ Jižní	10%	45%	30%	15%
Písek	9%	44%	36%	11%
ZŠ Tomáše Šobra	0%	39%	57%	4%
ZŠ Jana Husa	15%	38%	35%	12%
ZŠ Edvarda Beneše	10%	51%	24%	15%
Celkový součet	9%	43%	37%	11%

Věkové srovnání vlastnictví počítače či notebooku

Otázku č. 6 zjišťující, kdy dotazované děti dostaly svůj vlastní počítač či notebook, zodpovědělo pouze 92 dětí. Jde o děti, které už mají svůj vlastní počítač či notebook nebo ho sdílí se sourozencem. Největší počet dětí dostalo tato elektronická zařízení v 10-ti letech, a to celkem 33 dětí z 92 (Praha -11/28%, Písek – 22/42%). Ve větší míře respondenti také uvedli věk 11 a 12 let. V 11-ti letech dostalo vlastní počítač či notebook 11 dětí (Praha – 5/13%, Písek – 6/12%) a ve 12-ti letech 17 dětí (Praha – 7/18%, Písek – 10/19%). Tato čísla ukazují, že na rozdíl od mobilních telefonů, které dostávají dříve děti z Písku (viz graf č. 2), počítače a notebooky dostávají dříve děti z Prahy. (viz graf č. 6 a tabulka č. 7)

Tabulka č. 7 Věkové srovnání vlastnictví počítače či notebooku

	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Praha	3%	0%	5%	8%	5%	13%	10%	28%	13%	18%	0%
ZŠ Pošepného	0%	0%	7%	7%	0%	7%	20%	33%	13%	13%	0%
ZŠ Jižní	4%	0%	4%	8%	8%	16%	4%	24%	12%	20%	0%
Písek	0%	2%	6%	4%	4%	4%	6%	42%	12%	19%	2%
ZŠ Tomáše Šobra	0%	0%	9%	9%	0%	0%	9%	64%	0%	9%	0%
ZŠ Jana Husa	0%	8%	0%	0%	15%	8%	0%	31%	23%	15%	0%
ZŠ Edvarda Beneše	0%	0%	7%	4%	0%	4%	7%	39%	11%	25%	4%
Celkový součet	1%	1%	5%	5%	4%	8%	8%	36%	12%	18%	1%

Používání počítače

Na otázku „Jak často používáš počítač?“ vybralo celkem 44 dětí ze 165 dotazovaných odpověď „každý den“ (Praha – 26/35%, Písek – 18/20%). Naopak odpověď „nepoužívám“ zaškrtnlo celkem 29 dětí (Praha – 9/12%, Písek – 20/22%). Pouze 8 dětí z celkového počtu 165 odpovědělo, že používají počítač výjimečně, což odpovídá 4% dotazovaných dětí z Prahy a taktéž 4% z Písku. Nejčastější odpovědí pražských dětí byla tedy odpověď „každý den“, na rozdíl od Písku, kde děti nejčastěji odpovídaly tak, že používají počítač „občas“ (34/38%). (viz graf č. 7 a tabulka č. 8)

Tabulka č. 8 Používání počítače

	Ne	Výjimečně	Občas	Často	Každý den	
Praha		12%	4%	21%	28%	35%
ZŠ Pošepného		9%	0%	11%	29%	51%
ZŠ Jižní		15%	8%	30%	28%	20%
Písek		22%	4%	38%	16%	20%
ZŠ Tomáše Šobra		13%	4%	30%	22%	30%
ZŠ Jana Husa		23%	4%	54%	15%	4%
ZŠ Edvarda Beneše		27%	5%	32%	12%	24%
Celkový součet		18%	4%	30%	21%	27%

Trávení času na počítači a na internetu během dne

Výsledky odpovědí na otázku č. 8 ukázaly, že pražské děti tráví více času na počítači než děti z Písku. Maximálně hodinu denně v průměru tráví na počítači 19 dětí z Prahy ze 75 dotazovaných, což je 25%. Z Písku je takových dětí 42 (47%). Do této kategorie jsou zahrnuty také děti, které netráví čas na počítači vůbec.

Velký rozdíl mezi městy je také u dětí, které tráví denně na počítači v průměru 2 – 3 hodiny (Praha – 21/28%, Písek – 11/12%). Největší podíl dotazovaných respondentů z Prahy tedy tráví denně na počítači v průměru 1 – 2 hodiny, zatímco v Písku 0 – 1 hodinu. (viz graf č. 8 a tabulka č. 9)

Tabulka č. 9 Trávení času u počítače během dne

	0-1 hodinu	1-2 hodiny	2-3 hodiny	3 a více hodin
Praha	25%	33%	28%	13%
ZŠ Pošepného	20%	31%	26%	23%
ZŠ Jižní	30%	35%	30%	5%
Písek	47%	31%	12%	10%
ZŠ Tomáše Šobra	43%	26%	13%	17%
ZŠ Jana Husa	42%	42%	12%	4%
ZŠ Edvarda Beneše	51%	27%	12%	10%
Celkový součet	37%	32%	19%	12%

Na internetu denně v průměru nejvíce tráví respondenti z obou měst 2 hodiny (Praha – 32/43%, Písek – 45/50%). Velká část respondentů pak tráví na internetu denně 1 hodinu (Praha – 29/39%, Písek – 31/34%). 3 hodiny denně tráví v průměru na internetu více respondentů z Prahy než z Písku, a to právě 11 dětí (15%). Z Písku je takových dětí pouze 6 (7%). Naopak dětí trávících čas na internetu 4 hodiny je více v Písku (8/9%) než v Praze (3/4%). (viz graf č. 9 a tabulka č. 10)

Tabulka č. 10 Trávení času na internetu během dne

	1 hodinu	2 hodiny	3 hodiny	4 hodiny
Praha	39%	43%	15%	4%
ZŠ Pošepného	37%	37%	20%	6%
ZŠ Jižní	40%	48%	10%	3%
Písek	34%	50%	7%	9%
ZŠ Tomáše Šobra	30%	43%	9%	17%
ZŠ Jana Husa	38%	42%	12%	8%
ZŠ Edvarda Beneše	34%	59%	2%	5%
Celkový součet	36%	47%	10%	7%

Důvody používání počítače

Děti šestých tříd nejvíce používají počítač ze zábavného (Praha - 61/81%, Písek – 68/76%) a komunikačního důvodu (Praha – 59/79%, Písek – 67/74%). Mezi zábavné důvody patří hry či filmy, mezi komunikační pak sociální sítě typu Facebook, ICQ, Skype a další. Ze studijního důvodu používá počítač 51 dětí z Prahy (68%) a 46 dětí z Písku (51%). Nejméně dětí používá počítač z informačního důvodu, čímž se myslí sledování počasí, zpráv či sportu (Praha – 28/37%, Písek – 23/26%). Procenta dětí jsou vždy vypočítána z celkového součtu dětí z Prahy, tedy 75, a z Písku, 90. (viz graf č. 10 a tabulka č. 11)

Tabulka č. 11 Důvody používání počítače

	Studijní	Zábavný	Komunikační	Informační
Praha	68%	81%	79%	37%
ZŠ Pošepného	62%	79%	84%	38%
ZŠ Jižní	74%	82%	74%	36%
Písek	51%	73%	74%	26%
ZŠ Tomáše Šobra	54%	70%	69%	29%
ZŠ Jana Husa	48%	73%	76%	31%
ZŠ Edvarda Beneše	51%	76%	77%	18%
Celkový součet	60%	77%	77%	32%

Dohody a zákazy rodičů

Na otázku, zda děti mají s rodiči dohodu o používání počítače, odpověděla polovina dětí z Prahy kladně, tedy že mají s rodiči dohodu o používání počítače (37/49%). Téměř přesně druhá polovina dotazovaných dětí z Prahy takovouto dohodu nemá (38/51%). Z Písku odpovědělo kladně celkem 54 dětí, což znamená, že 60% dětí ze všech dotazovaných z Písku má dohodu o používání počítače. Naopak 36 dětí z Písku odpovědělo záporně (40%). (viz graf č. 11 a tabulka č. 12)

Tabulka č. 12 Dohody s rodiči

	Ne	Ano
Praha	51%	49%
ZŠ Pošepného	46%	54%
ZŠ Jižní	55%	45%
Písek	40%	60%
ZŠ Tomáše Šobra	39%	61%
ZŠ Jana Husa	50%	50%
ZŠ Edvarda Beneše	34%	66%
Celkový součet	45%	55%

Co se týče zákazů počítače, který používají rodiče jako trest pro děti, výsledky obou měst jsou naprosto totožné. Jak v Praze, tak v Písku odpovědělo 57% dětí, že jejich rodiče používají zákaz počítače jako trest. Konkrétně 43 dětí z Prahy a 51 dětí z Písku. U zbytku, tedy u 43% dětí jejich rodiče zákaz počítače jako trest nepoužívají. V počtech je takových dětí z Prahy 32 a z Písku 39. (viz graf č. 12 a tabulka č. 13)

Tabulka č. 13 Zákazy rodičů

	Ne	Ano
Praha	43%	57%
ZŠ Pošepného	46%	54%
ZŠ Jižní	40%	60%
Písek	43%	57%
ZŠ Tomáše Šobra	48%	52%
ZŠ Jana Husa	58%	42%
ZŠ Edvarda Beneše	32%	68%
Celkový součet	43%	57%

Sociální sítě

Nejvíce používanou sociální sítí mezi dotazovanými dětmi je sociální síť Facebook (Praha – 63/86%, Písek – 71/86%). 58 dětí z Prahy (79%) a 62 dětí z Písku (75%) využívá sociální síť Skype. Další sociální sítě se u dotazovaných dětí používají v malém množství. Za zmínku stojí jistě uvést to, že celkem 9 dětí žádnou sociální síť nevyužívá (Praha – 2/3%, Písek – 7/8%). Na tuto otázku mohly

děti opět odpovídat více možnostmi, proto jsou procenta vypočítána z celkového počtu 75 dětí z Prahy a 90 dětí z Písku. (viz graf č. 13 a tabulka č. 14)

Tabulka č. 14 Sociální sítě

	Facebook	Instagram	Skype	ICQ	Twitter	Žádnou
Praha	86%	16%	79%	3%	16%	3%
ZŠ Pošepného	84%	18%	83%	4%	17%	3%
ZŠ Jižní	88%	13%	75%	2%	15%	3%
Písek	86%	31%	75%	12%	17%	8%
ZŠ Tomáše Šobra	83%	33%	79%	15%	20%	7%
ZŠ Jana Husa	86%	34%	75%	11%	21%	9%
ZŠ Edvarda Beneše	89%	26%	71%	10%	10%	8%
Celkový součet	86%	24%	77%	8%	17%	6%

Výsledky z otázky č. 14 ukazují, že větší počet kontaktů na přátele přes sociální sítě mají děti z Písku než děti z Prahy. 0 – 200 přátel má na sociálních sítích 57 dětí z Prahy (78%) a 48 dětí z Písku (58%). Odpověď 200 – 400 přátel zaškrtnulo 12 dětí z Prahy (16%) a 24 dětí z Písku (29%). 400 – 600 přátel má na sociálních sítích pouze 1 dítě z Prahy (1%) a 8 dětí z Písku (10%). Odpověď 600 a více přátel označilo celkem 6 dětí, a to právě 3 děti z Prahy a 3 z Písku, což odpovídá 4% v obou městech. Procentuální hodnota byla vypočítána z celkového počtu 156 dětí, jelikož 9 dětí v předešlé otázce uvedlo, že žádnou sociální síť nemají. (viz graf č. 14 a tabulka č. 15)

Tabulka č. 15 Počet přátel na sociální síti

	0-200	200-400	400-600	600 a více
Praha	93%	0%	2%	5%
ZŠ Pošepného	97%	0%	3%	0%
ZŠ Jižní	90%	0%	0%	10%
Písek	80%	2%	13%	5%
ZŠ Tomáše Šobra	63%	5%	21%	11%
ZŠ Jana Husa	100%	0%	0%	0%
ZŠ Edvarda Beneše	81%	0%	15%	4%
Celkový součet	87%	1%	7%	5%

Cizí lidé na sociálních sítích

Otázka č. 15 měla za úkol zjistit, zda si děti šestých tříd na své sociální síti přidávají přátele, které osobně neznají, respektive které jsou pro ně cizí. Ukázalo se, že více jak polovina dětí z celkového počtu 154 dětí, které vlastní alespoň jednu sociální síť si cizí přátele na své sociální síti nepřidávají (Praha – 45/62%, Písek – 41/53%). „Výjimečně“ si cizí osoby na sociální síti přidává 20 dětí ze 73 z Prahy (27%) a 33 dětí z 83 z Písku (37%). 6 dětí z Prahy (8%) a 6 dětí z Písku (7%) si cizí přátele na sociální síti přidává „občas“. Odpovědi „často“ a „pokaždé“ se vyskytovaly ve velmi malém množství a zahrnovaly 1 – 2 % respondentů. Tato otázka by mohla být jednou z odpovědí, pokud bychom se ptali, jaká je příčina vyššího počtu přátel na sociální síti u dětí z Písku oproti dětem z Prahy. (viz graf č. 15 a tabulka č. 16)

Tabulka č. 16 Cizí lidé na sociálních sítích

	Ne	Výjimečně	Občas	Často	Pokaždé
Praha	62%	27%	8%	1%	1%
ZŠ Pošepného	71%	20%	6%	3%	0%
ZŠ Jižní	54%	33%	10%	0%	3%
Písek	53%	37%	7%	2%	1%
ZŠ Tomáše Šobra	43%	35%	9%	9%	4%
ZŠ Jana Husa	73%	23%	4%	0%	0%
ZŠ Edvarda Beneše	46%	46%	7%	0%	0%
Celkový součet	57%	32%	7%	2%	1%

Kontakty s cizími lidmi

Odpovědi na otázku, zda dítě někdy dostalo e-mail či zprávu od cizího člověka, se mezi městy téměř nelišily. Odpověď „ne“, tedy že dítě nedostalo žádnou elektronickou zprávu od cizího člověka, zaškrtnulo v Praze 50 dětí (67%) a v Písku 62 dětí (69%). Zprávu či e-mail dostalo od cizího člověka 25 dětí z Prahy (33%) a 28 z Písku (31%). (viz tabulka č. 17)

Tabulka č. 17 Zprávy od cizího člověka

	Ne	Ano	
Praha		67%	33%
ZŠ Pošepného		69%	31%
ZŠ Jižní		65%	35%
Písek		69%	31%
ZŠ Tomáše Šobra		52%	48%
ZŠ Jana Husa		73%	27%
ZŠ Edvarda Beneše		76%	24%
Celkový součet		68%	32%

Na zprávu či e-mail od cizí osoby odpovědělo nebo by odpovědělo, pokud by taková situace nastala, pokaždé pouze 1 dítě z Prahy ze 75 dotazovaných (1%) a 2 děti z Písku z 90 dotazovaných (2%). Často odpovídají či by odpověděly 2 děti z Prahy (3%) a 1 dítě z Písku (1%). Odpověď „občas“ uvedly 3 děti z Prahy (4%) a 1 dítě z Písku (1%). Výjimečně odpovídá nebo by odpovědělo 9 dětí z Prahy (12%) a 12 dětí z Písku (13%). Většina dětí však na zprávy či e-maily od cizích lidí neodpovídá nebo by neodpověděla, pokud by takovou zprávu dostala. Odpověď „ne“ uvedlo 60 dětí z Prahy (80%) a 74 dětí z Písku (82%). (viz tabulka č. 18)

Tabulka č. 18 Odpovědi na zprávy od cizího člověka

	Ne	Výjimečně	Občas	Často	Pokaždé
Praha	80%	12%	4%	3%	1%
ZŠ Pošepného	86%	9%	3%	3%	0%
ZŠ Jižní	75%	15%	5%	3%	3%
Písek	82%	13%	1%	1%	2%
ZŠ Tomáše Šobra	74%	17%	0%	4%	4%
ZŠ Jana Husa	81%	15%	0%	0%	4%
ZŠ Edvarda Beneše	88%	10%	2%	0%	0%
Celkový součet	81%	13%	2%	2%	2%

Otázka č. 18 zjišťovala, zda děti obdržely v elektronické podobě od cizí osoby fotku či jiný obrázek. V porovnání obou měst se opět odpovědi příliš nelišily. 65 dětí z Prahy (87%) a 81 dětí z Písku (90%) žádnou fotku či obrázek od cizí osoby v elektronické podobě nedostalo. 10 dětí z Prahy (13%) a 9 dětí z Písku (10%) takovéto materiály v elektronické podobě obdrželo. (viz tabulka č. 19)

Tabulka č. 19 Fotky a obrázky od cizího člověka

	Ne	Ano
Praha	87%	13%
ZŠ Pošepného	86%	14%
ZŠ Jižní	88%	13%
Písek	90%	10%
ZŠ Tomáše Šobra	83%	17%
ZŠ Jana Husa	88%	12%
ZŠ Edvarda Beneše	95%	5%
Celkový součet	88%	12%

Zveřejňování osobních údajů a informací

Na otázku, zda děti zveřejnily některé své osobní údaje na sociální síti a jaké to byly, odpovědělo 16 dětí z Prahy (22%) a 21 dětí z Písku (25%), že žádné své osobní údaje nezveřejnily. Nejvíce dotazované děti zveřejňují svou e-mailovou adresu (Praha – 46/63%, Písek – 41/49%). Druhý nejčastěji zveřejňovaný osobní údaj je datum narození (Praha – 36/49%, Písek – 42/51%). Relativně vysoká čísla se objevila také u zveřejňování telefonního čísla, což je osobní údaj, kterého lze zneužít (Praha – 12/16%, Písek – 14/17%). Adresu bydliště děti zveřejňují v malé míře, přesto je to důležitý údaj, který napovídá o důvěřivosti dětí ve své okolí. (Praha – 5/7%, Písek – 11/13%). Procentuální hodnota byla vypočítána pouze z celkového počtu dětí, které vlastní sociální síť. (graf č. 16 a tabulka č. 20)

Tabulka č. 20 Zveřejňování osobních údajů

	Datum narození	Adresa bydliště	Telefonní číslo	E-mail	Nic
Praha	49%	7%	16%	63%	22%
ZŠ Pošepného	46%	8%	17%	66%	24%
ZŠ Jižní	52%	6%	16%	61%	19%
Písek	51%	13%	17%	49%	25%
ZŠ Tomáše Šobra	56%	13%	20%	46%	20%
ZŠ Jana Husa	49%	16%	18%	51%	30%
ZŠ Edvarda Beneše	48%	10%	13%	50%	25%
Celkový součet	50%	10%	17%	56%	24%

Nejenže na sociálních sítích děti mezi sebou komunikují, ale také zveřejňují různé informace o svém životě. 56 dětí z Prahy ze 73 dotazovaných (77%) a 55 dětí z Písku z 83 dotazovaných (66%) zveřejňují na svém profilu fotky. Video zveřejňuje 26 dětí z Prahy (36%) a 21 dětí z Písku (25%). Další hojně zveřejňovanou informací jsou pocity a nálady dětí, které se většinou píšou do tzv. statusů (Praha – 20/27%, Písek – 28/34%). Žádné z těchto informací nezveřejňuje celkem 25 dětí ze 156 dotazovaných se sociální sítí (Praha – 11/15%, Písek – 14/17%). (viz graf č. 17 a tabulka č. 21)

Tabulka č. 21 Zveřejňování informací

	Fotky	Video	Informace o svém pohybu	Pocity a nálady	Nic	
Praha	77%	36%		8%	27%	15%
ZŠ Pošepného	79%	34%		10%	24%	11%
ZŠ Jižní	75%	37%		6%	30%	19%
Písek	66%	25%		7%	34%	17%
ZŠ Tomáše Šobra	69%	22%		12%	32%	18%
ZŠ Jana Husa	65%	28%		9%	28%	15%
ZŠ Edvarda Beneše	64%	25%		2%	42%	17%
Celkový součet	72%	31%		8%	31%	16%

Schůzky s cizí osobou

Na otázku, zda dítě někdy dostalo nabídku na schůzku od cizího člověka, odpovědělo 70 dětí z Prahy (93%), že takovou nabídku nedostalo. 5 dětí z Prahy (7%) nabídku na schůzku od cizí osoby dostalo. Z Písku na tuto otázku odpovědělo záporně 81 dětí, tedy 90% ze všech dotazovaných a 9 dětí kladně (10%). (viz tabulka č. 22)

Tabulka č. 22 Nabídka na schůzku

	Ne	Ano
Praha	93%	7%
ZŠ Pošepného	91%	9%
ZŠ Jižní	95%	5%
Písek	90%	10%
ZŠ Tomáše Šobra	78%	22%
ZŠ Jana Husa	96%	4%
ZŠ Edvarda Beneše	93%	7%
Celkový součet	92%	8%

Ze 14 dětí, které dostaly nabídku na schůzku od cizího člověka, 12 dětí na tuto schůzku nešlo a 2 děti šly (1 dítě z Prahy a 1 dítě z Písku). (viz tabulka č. 23)

Tabulka č. 23 Přijetí či odmítnutí schůzky

	Ne	Ano
Praha	80%	20%
ZŠ Pošepného	67%	33%
ZŠ Jižní	100%	0%
Písek	92%	8%
ZŠ Tomáše Šobra	80%	20%
ZŠ Jana Husa	100%	0%
ZŠ Edvarda Beneše	100%	0%
Celkový součet	88%	12%

Pocity z práce na internetu

Otázka č. 23 měla za úkol zjistit, jestli se děti cítí rozladěně, smutně, naštvane či zoufale v důsledku práce na internetu a jak často se takto cítí. Jedna polovina ze všech dotazovaných dětí odpověděla, že se rozladěně, smutně, naštvane či zoufale necítí (Praha – 37/49%, Písek – 46, 51%). Výjimečně se takto cítí 26 dětí z Prahy (35%) a 24 dětí z Písku (27%). Odpověď „občas“ uvedlo 9 dětí z Prahy (12%) a 14 dětí z Písku (16%). 1 dítě z Prahy (1%) a 4 děti z Písku (4%) se cítí rozladěně, smutně, naštvane či zoufale často a 2 děti z Prahy (3%) a taktéž z Písku (2%) se takto cítí pokaždé. (viz graf č. 18 a tabulka č. 24)

Tabulka č. 24 Pocity z práce na internetu

	Ne	Výjimečně	Občas	Často	Pokaždé
Praha	49%	35%	12%	1%	3%
ZŠ Pošepného	49%	31%	14%	3%	3%
ZŠ Jižní	50%	38%	10%	0%	3%
Písek	51%	27%	16%	4%	2%
ZŠ Tomáše Šobra	48%	13%	17%	13%	9%
ZŠ Jana Husa	54%	19%	27%	0%	0%
ZŠ Edvarda Beneše	51%	39%	7%	2%	0%
Celkový součet	50%	30%	14%	3%	2%

Z celkového počtu 82 dětí, kterým už se někdy stalo, že se v důsledku práce na počítači cítily rozladěně, smutně, naštvaně či zoufale, se 54 dětí s těmito pocity nikomu nesvěřilo (Praha – 27/71%, Písek – 27,61%). 7 dětí z Prahy (18%) a 9 dětí z Písku (20%) se svěřilo kamarádovi či kamarádce, pouze 1 dítě z Prahy (3%) a 7 dětí z Písku (16%) se svěřilo matce, 2 děti z Prahy (5%) se svěřily své sestře a 1 dítě z Prahy (3%) a 1 dítě z Písku (2%) se svěřilo rodině. (viz graf č. 19 a tabulka č. 25)

Tabulka č. 25 Sdělování pocitů z práce na počítači

	Ne	Ano, kamarádovi/ce	Ano, mamce	Ano, sestře	Ano, rodině
Praha	71%	18%	3%	5%	3%
ZŠ Jižní	80%	20%	0%	0%	0%
ZŠ Pošepného	61%	17%	6%	11%	6%
Písek	61%	20%	16%	0%	2%
ZŠ Edvarda Beneše	75%	10%	15%	0%	0%
ZŠ Jana Husa	67%	25%	8%	0%	0%
ZŠ Tomáše Šobra	33%	33%	25%	0%	8%
Celkový součet	66%	20%	10%	2%	2%

Znalosti druhů rizikové elektronické komunikace a zkušenosti s nimi

Zajímavé výsledky vyšly z otázky mířené na znalost kyberšikany u dětí, kde se ukázaly poměrně velké rozdíly mezi Prahou a Pískem, a to především v neznalosti této rizikové komunikace. Pouze 6 dětí z Prahy (8%) ze 75 dotazovaných neví, co je kyberšikana, zatímco z Písku je takových dětí 23 (26%) z 90 dotazovaných. Pojem kyberšikana znají děti nejvíce ze školy. Z Prahy uvedlo 24 dětí, což je 32%, že tento pojem znají částečně a 35 dětí (47%) si je jisto, že kyberšikanu znají určitě, a to právě ze školy. Z Písku zná částečně kyberšikanu 16 dětí (18%) a určitě 32 dětí (36%), také ze školy. 5 dětí z Prahy (7%) také uvedlo, že určitě ví, co je kyberšikana a to z médií, tedy z novin, časopisu či internetu. Naopak 7 dětí z Písku (8%) zná kyberšikanu z těchto médií, ale pouze částečně. (viz graf č. 20 a tabulka č. 26 a č. 27)

Tabulka č. 26 Znalosti kyberšikany

	Ano, částečně				
	Ne	Škola	Domov	Média	Odjinud
Praha	8%	32%	1%	1%	0%
ZŠ Pošepného	9%	37%	0%	0%	0%
ZŠ Jižní	8%	28%	3%	3%	0%
Písek	26%	18%	2%	8%	2%
ZŠ Tomáše Šobra	13%	9%	4%	17%	4%
ZŠ Jana Husa	54%	12%	0%	12%	4%
ZŠ Edvarda Beneše	15%	27%	2%	0%	0%
Celkový součet	18%	24%	2%	5%	1%

Tabulka č. 27 Znalosti kyberšikany

	Ano, určitě			
	Škola	Domov	Média	Odjinud
Praha	81%	5%	12%	2%
ZŠ Pošepného	74%	11%	11%	5%
ZŠ Jižní	88%	0%	13%	0%
Písek	80%	8%	10%	3%
ZŠ Tomáše Šobra	75%	8%	17%	0%
ZŠ Jana Husa	80%	0%	0%	20%
ZŠ Edvarda Beneše	83%	9%	9%	0%
Celkový součet	81%	6%	11%	2%

Na otázku, zda děti mají zkušenosti s kyberšikanou, odpověděly kladně 2 děti z Prahy (3%) a 5 dětí z Písku (7%) z celkového počtu 136 dětí, které ví, co je to kyberšikana. Převážná většina dětí tedy zkušenosti s touto formou rizikové elektronické komunikace nemá.

Ve znalosti kyberstalkingu se již rozdílly mezi městy stírají. Překvapivé ovšem je, že celé tři čtvrtiny dětí neví, co je kyberstalking (Praha – 56, 75%, Písek – 68, 76%). Pokud už děti kyberstalking znají, nejčastěji je to ze školy či z médií (noviny, časopisy, internet). (viz graf č. 21 a tabulka č. 28)

Tabulka č. 28 Znalosti kyberstalkingu

	Ne	Ano, částečně				Ano, určitě		
		Škola	Domov	Média	Odjinud	Škola	Domov	Média
Praha	75%	8%	3%	1%	1%	3%	3%	7%
ZŠ Pošepného	86%	3%	6%	3%	3%	0%	0%	0%
ZŠ Jižní	65%	13%	0%	0%	0%	5%	5%	13%
Písek	76%	7%	3%	7%	0%	4%	2%	1%
ZŠ Tomáše Šobra	87%	13%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
ZŠ Jana Husa	81%	4%	4%	12%	0%	0%	0%	0%
ZŠ Edvarda Beneše	66%	5%	5%	7%	0%	10%	5%	2%
Celkový součet	75%	7%	3%	4%	1%	4%	2%	4%

Na otázku, zda děti mají zkušenosti s kyberstalkingem, odpovědělo pouze 41 dětí ze 165 dotazovaných, neboť právě 41 dětí ví, co to kyberstalking je. Zkušenost s touto formou elektronické komunikace uvedlo 1 dítě ze všech a to z Písku.

Znalost sextingu u dětí šestých tříd je obdobná jako znalost kyberstalkingu. U dětí z Prahy však neznalost klesla na 60%, což odpovídá počtu 45 dětí ze 75 dotazovaných. V Písku pojem sexting nezná 73 dětí (81%) z 90 dotazovaných. Celkem 47 dětí ze 165 pojem sexting zná, buď určitě, nebo částečně a to opět nejvíce ze školy či z médií. V Praze uvedlo 12 dětí (16%), že zná sexting ze školy, a to částečně, a 6 dětí (8%) určitě. V Písku zná tento pojem 7 dětí (8%) ze školy a 7 dětí (8%) z médií, obě skupiny pouze částečně. (viz graf č. 22 a tabulka č. 29)

Tabulka č. 29 Znalosti sextingu

	Ne	Ano, částečně				Ano, určitě		
		Škola	Domov	Média	Odjinud	Škola	Domov	Média
Praha	60%	16%	3%	3%	4%	8%	1%	5%
ZŠ Pošepného	71%	3%	3%	6%	6%	6%	0%	6%
ZŠ Jižní	50%	28%	3%	0%	3%	10%	3%	5%
Písek	81%	8%	0%	8%	1%	1%	1%	0%
ZŠ Tomáše Šobra	83%	9%	0%	4%	4%	0%	0%	0%
ZŠ Jana Husa	85%	4%	0%	8%	0%	4%	0%	0%
ZŠ Edvarda Beneše	78%	10%	0%	10%	0%	0%	2%	0%
Celkový součet	72%	12%	1%	5%	2%	4%	1%	2%

Zkušenost s touto formou rizikové elektronické komunikace uvedlo z celkového počtu 47 dětí 1 dítě, a to z Prahy.

Přes 90% dětí z celkového počtu 165 dotazovaných neví, co je to kybergrooming (Praha – 69,92%, Písek – 85/94%). Částečně znají kybergrooming z Prahy 3 děti ze školy (4%) a 1 dítě z domu (1%). Určitě zná kybergrooming z Prahy 1 dítě z domu (1%) a 1 dítě z médií (1%). U dětí z Písku jsou čísla obdobná. 2 děti (2%) znají tento pojem částečně, a to ze školy, 1 dítě (1%) si je jisto, že tento pojem zná, a to z domu a 1 dítě (1%) zná kybergrooming určitě, z médií. (viz graf č. 23 a tabulka č. 30)

Tabulka č. 30 Znalosti kybergroomingu

	Ne	Ano, částečně		Ano, určitě	
		Škola	Domov	Domov	Média
Praha	92%	4%	1%	1%	1%
ZŠ Pošepného	91%	6%	3%	0%	0%
ZŠ Jižní	93%	3%	0%	3%	3%
Písek	94%	2%	0%	1%	2%
ZŠ Tomáše Šobra	96%	0%	0%	0%	4%
ZŠ Jana Husa	100%	0%	0%	0%	0%
ZŠ Edvarda Beneše	90%	5%	0%	2%	2%
Celkový součet	93%	3%	1%	1%	2%

S kybergroomingem nemá zkušenost ani jedno dítě z těch, které vědí, co kybergrooming je. Takových dětí je celkem 11 ze 165, což je 7%.

Informace o rizikovém chování na internetu

Pro 124 dětí z celkového počtu 165 nejsou novinkou informace o rizikovém chování na internetu (Praha – 60/80%, Písek – 64/71%). 4 děti z Prahy (5%) a 10 dětí z Písku (11%) uvedlo, že pro ně tyto informace jsou novinkou a 11 dětí z Prahy (15%) a 16 dětí z Písku (18%) si není jisto, zda pro ně informace o rizikovém chování na internetu jsou novinkou či ne. (viz graf č. 24 a tabulka č. 31)

Tabulka č. 31 Informace o rizikovém chování na internetu

	Ne	Ano	Nejsem si jist
Praha	80%	5%	15%
ZŠ Pošepného	77%	6%	17%
ZŠ Jižní	83%	5%	13%
Písek	71%	11%	18%
ZŠ Tomáše Šobra	74%	17%	9%
ZŠ Jana Husa	50%	12%	38%
ZŠ Edvarda Beneše	83%	7%	10%
Celkový součet	75%	8%	16%

Kontrola práce dětí na počítači rodiči

Téměř polovina rodičů dotazovaných dětí vůbec nekontroluje práci svých dětí na počítači (Praha – 34/45%, Písek – 41/46%). Pokud však rodiče tuto práci kontrolují, nejvíce se zaměřují na kontrolu času trávícího dětmi na počítači (Praha – 24/32%, Písek – 27/30%). Bezmála ve stejné míře pak rodiče kontrolují historii webových stránek (Praha – 7/9%, Písek – 12/13%) a profily svých dětí na sociálních sítích (Praha – 10/13%, Písek – 10/11%). (viz graf č. 25 a tabulka č. 32)

Tabulka č. 32 Kontrola práce dětí na počítači rodiči

	Vůbec	Kontrola času	Kontrola historie web. stránek	Kontrola profilu na sociální síti
Praha	45%	32%	9%	13%
ZŠ Pošepného	48%	30%	10%	14%
ZŠ Jižní	42%	34%	8%	12%
Písek	46%	30%	13%	11%
ZŠ Tomáše Šobra	50%	30%	12%	6%
ZŠ Jana Husa	45%	27%	9%	7%
ZŠ Edvarda Beneše	44%	33%	18%	20%
Celkový součet	46%	31%	11%	12%

Koníčky a zájmy

Na otázku týkající se trávení volného času, respektive věnováním se koníčkům a zájmům odpověděly pouze 2 děti z Prahy (3%) a 5 dětí z Písku (6%), že žádné koníčky a zájmy nemají. Nejvíce dětí ze všech dotazovaných se věnuje sportovním koníčkům (Praha – 69/92%, Písek – 69/77%). (viz graf č. 26 a tabulka č. 33)

Tabulka č. 33 Koníčky a zájmy

	Ne	Sport	Kultura	Cizí jazyky	Příroda	Sběratelství	Ruční práce
Praha	3%	92%	27%	17%	27%	19%	20%
ZŠ Pošepného	3%	95%	20%	13%	30%	22%	25%
ZŠ Jižní	0%	89%	35%	21%	24%	16%	15%
Písek	6%	77%	31%	18%	18%	4%	19%
ZŠ Tomáše Šobra	5%	77%	35%	22%	13%	0%	15%
ZŠ Jana Husa	7%	83%	23%	12%	25%	5%	22%
ZŠ Edvarda							
Beneše	0%	71%	35%	16%	16%	3%	20%
Celkový součet	5%	85%	29%	18%	23%	23%	20%

Přátelé v reálném životě

Otázka zkoumající počet přátel dětí šestých tříd v reálném životě ukázala, že 60% ze všech dotazovaných dětí má 10 a více přátel (Praha – 45/60%, Písek – 53/59%). Odpověď 5 – 10 přátel zaškrtnulo 18 dětí z Prahy (24%) a 19 dětí z Písku (21%). 0 – 5 přátel uvedlo do dotazníku 12 dětí z Prahy (16%) a 18 dětí z Písku (20%). (viz graf č. 27 a tabulka č. 34)

Tabulka č. 34 Přátelé v reálném životě

	5-10	0-5	10 a více
Praha	24%	16%	60%
ZŠ Pošepného	11%	17%	71%
ZŠ Jižní	35%	15%	50%
Písek	21%	20%	59%
ZŠ Tomáše Šobra	9%	22%	70%
ZŠ Jana Husa	23%	31%	46%
ZŠ Edvarda Beneše	27%	12%	61%
Celkový součet	22%	18%	59%

Opravdu velmi dobrého kamaráda má celkem 153 dětí ze 165 dotazovaných (Praha – 70/93%, Písek – 83/92%). 2 děti z Prahy (3%) a 1 dítě z Písku (1%) uvedlo, že nemá opravdu velmi dobrého kamaráda a celkem 9 dětí si touto otázkou není jisto (Praha – 3/4%, Písek – 6/7%). (viz tabulka č. 35)

Tabulka č. 35 Velmi dobrý přítel

	Ne	Ano	Nejsem si jist	
Praha		3%	93%	4%
ZŠ Pošepného		3%	91%	6%
ZŠ Jižní		3%	95%	3%
Písek		1%	92%	7%
ZŠ Tomáše Šobra		4%	87%	9%
ZŠ Jana Husa		0%	92%	8%
ZŠ Edvarda Beneše		0%	95%	5%
Celkový součet		2%	93%	5%

Odpovědi na výzkumné otázky

Výzkumná otázka č. 1: Poučení o rizikové komunikaci je velmi slabé, s výjimkou znalosti kyberšikany. Ze sledované skupiny respondentů ví, co znamená, a co si pod pojmem kyberšikany správně představit až 82% dětí, u kyberstalkingu jen 25% dětí, u sextingu také zhruba stejný počet 28% dětí, ale u velmi rizikového a děti ohrožujícího kybergroomingu pouhých 7% dětí.

Výzkumná otázka č. 2: Rozdíl v četnosti poučených dětí žijících v odlišném kulturním prostředí velkoměsta a malého města je minimální. Největší odchylky byly identifikovány ve znalosti kyberšikany a sextingu v tom smyslu, že „pražské“ děti o těchto dvou formách měly více informací. Poučení žáků středního školního sledovaného souboru bylo v obou lokalitách zcela nedostatečné s výjimkou kyberšikany. Jako zdroj informací o kyberšikaně byla na prvním místě identifikována škola, a to bez rozdílů mezi městy.

Výzkumná otázka č. 3: Odborníky je doporučována dohoda mezi rodičem a dítětem o používání PC a internetu jako prevence rizikové elektronické komunikace dětí. Ve sledovaném souboru má s dětmi uzavřenou takovou dohodu jen 55% rodičů. To znamená, že téměř polovina dětí žádnou dohodu s rodiči nemá a zůstává tak nezodpovězenou otázkou kvalita i kvantita poučení dětí o riziku na nových technologiích. Rozdíl není statisticky významný.

Výzkumná otázka č. 4: Počet dětí středního školního věku, které mají osobní zkušenost se zákazem počítače jako trest, je v obou městech (Praha a Písek), přes odlišné kulturní prostředí a životní styl naprosto identický. Necelá polovina respondentů (43 % dětí) se se zákazem PC ještě nesetkala, naopak větší polovina (57 % dětí) souboru má osobní zkušenost s takovým trestem. Rozdíl se blíží statistické významnosti rozdílu.

6.6 Diskuze

Na základě získaných a zanalyzovaných údajů byly vyhodnoceny pracovní hypotézy:

- **Hypotéza č. 1:**

V důsledku atraktivní reklamy na elektronická zařízení cílené na dětskou populaci (např.: dětské notebooky či tablety) lze předpokládat, že téměř každé dítě šesté třídy má svůj mobilní telefon a přibližně 50% dětí vlastní i počítač či notebook, druhá polovina se o PC dělí se sourozenci nebo celou rodinou.

Hypotéza se potvrdila. Téměř 100% dětí vlastní svůj mobilní telefon, až na jednoho žáka, který uvedl, že mobilní telefon nemá. Vlastní počítač či notebook má téměř každý druhý respondent a ostatní mají společný PC či notebook s rodiči či sourozenci. Autorka se domnívá, že pro potvrzení hypotézy v současné době hovoří více skutečností. První z nich nahrává skutečnost, že se v dnešní době rodiče o své děti bojí, a chtějí zvýšit svoji kontrolu jejich monitoringem přes mobilní telefon. Dále je to výsledek reklamy cílené na děti, která se v posledních letech stala reklamními agenturami přímo adorovaná, což ovlivňuje klima vrstevnických kolektivů, kdy děti mezi sebou soutěží, kdo má co

lepší, novější, dražší, hezčí atd. Děti v tomto smyslu umí dobře manipulovat s rodiči, kteří ze strachu ze šikany na škole nebo ztráty kamarádů, či opovržení ze strany rodičů kamarádů svých dětí, podléhají tlaku dětí a nakupují novou a drahou technologii. Řada rodičů má sama k novým technologiím pozitivní vztah, zejména díky svým pracovním dovednostem a někteří z nich mají tendenci kupovat svým dětem počítače, notebooky a tablety z prestižních důvodů, aby se mohli pochlubit, co jejich dítě v útlém věku už všechno zvládne a jaké nové technologie ovládá. Dalším důvodem může být skutečnost, že zájmové kroužky jsou pro jejich dítě nedostupné, ať již z důvodu fyzické nebo finanční nedosažitelnosti, stejně tak jako řada poznávacích aktivit a proto to chtějí svým dětem kompenzovat. Ochotu kupovat dětem nové technologie na straně rodičů může zvyšovat i jejich zájem na zvýšení kompetencí dítěte z důvodu možného lepšího studijního i pracovního zařazení dítěte v pozdějším věku. Dnes se novou modlou při přípravě dětí na budoucí povolání a úspěšnost v životě poměřuje znalostí angličtiny a zvládnutím nových technologií. Rodiče zapomínají, že nové technologie jsou dobrým sluhou, ale špatným pánem a jak ukázaly naše výsledky, jen každý druhý rodič uzavřel s dítětem dohodu o používání PC. To znamená, že každý druhý rodič udělá jen první krok, ale na druhý, z pohledu ochrany zdraví dítěte, zapomíná. Kromě již zmíněného rizika elektronické komunikace přináší absence poučení, absence dohody a absence kontroly i další rizika pro dítě, mezi kterými lze na prvním místě jmenovat přetížení, multitasking, nedostatek sociálních kompetencí, nezdravý životní styl atd.

- **Hypotéza č. 2:**

Na základě projektu World Internet Project zabývajícího se problematikou závislosti dětí na počítači a internetu, a na základě obecného povědomí o změně životního stylu nejen dětí, lze vyslovit předpoklad, že se od roku 2008 zvýšil počet dětí středního školního věku závislých na počítači a internetu. Autorka předpokládá, že závislostí na počítači či internetu bude v současné době ohrožena až jedna třetina dětí.

Hypotéza se nepotvrdila. Je velice obtížné určit přesnou časovou hranici, která stanoví, kdy lze již hovořit o závislosti, kdy jsou děti závislostí ohroženy. Autorka se domnívá stejně jako další odborníci, že tráví-li na internetu dítě středního školního věku pravidelně denně tři hodiny a více, lze hovořit o závislém chování. Na PC děti svůj čas v takovém případě věnují nejčastěji počítačovým hrám a sociálním sítím. Ve sledovaném souboru se ukázalo, že na internetu tři hodiny denně tráví každé desáté dítě a více než tři hodiny (v průměru čtyři hodiny) 7 % dětí. Závislostí je tedy ohrožena necelá pětina respondentů. World Internet Project uskutečněný v roce 2008 konstatoval, že počet dětí ohrožených závislostí na internetu byl 8 % a počet závislých na internetu také 8 %. Znamená to, že počet ohrožených dětí je víceméně stabilní, neměnný a bylo by zajímavější hledat vysvětlení proč tomu tak je. Jedním z důvodů může být vyšší kontrola ze strany rodičů zaměřená na čas práce s PC, vzrůstající nabídka zájmových aktivit/kroužků přímo na školách, rozšiřující se nabídka aktivit pro rodiny s dětmi v reálném světě spolu s oblibou zážitkového času a rozesíláním selfíček z rozmanitých míst a činností, což PC neumožňuje, ale také skutečnost, že existuje určitý počet rodin, které vždy – v jakémkoli čase a prostředí – neplní svoji výchovnou funkci stoprocentně.

- **Hypotéza č. 3:**

Lze vyslovit hypotézu, že děti středního školního věku žijící ve velkoměstě budou rodiči obdarováni PC či notebookem v nižším věku než děti žijící v bývalém okresním – malém městě. Autorka příčinu spatřuje ve vyšších mzdách rodičů dětí z Prahy. V důsledku této skutečnosti lze očekávat vyšší četnost závislého a rizikového chování pražských dětí ve virtuální realitě.

Hypotéza se potvrdila částečně. Je skutečností, že v našem souboru více dětí z velkoměsta než z malého města obdrželo PC/notebook již před 10 - tým rokem života. Důvodů bude jistě více. Jedním může být rozdíl mezi výší průměrné mzdy rodičů dětí z Prahy a z Písku. Můžeme konkrétně uvést, jak uvádí internetový portál financninoviny.cz průměrné měsíční mzdy za 2. čtvrtletí roku 2014, které

v hlavním městě Praha činily 33 122 Kč a v Jihočeském kraji téměř o třetinu nižší, tedy 22 862 Kč. Dalším důvodem může být širší nabídka a síť obchodů ve velkoměstě oproti městu malému. Mezi dalšími důvody lze ještě jmenovat širší kontakt pražských dětí s dětmi cizinců žijících v Praze, které mohou být vybavené „lepší“ novou technologií, užitím nových technologií v praxi.

Část hypotézy zaměřené na četnost závislého chování a riziko elektronické komunikace ukázala nečekaný rozdíl. Vyšší četnost závislého chování na PC a internetu byla identifikována u pražského souboru respondentů (více času tráveného na počítači a internetu a častější používání), avšak vyšší četnost rizikové virtuální komunikace byla jednoznačně detekována mezi žáky z Písku. Ukázalo se, že děti žijící v Písku mají více přátel na sociálních sítích, častěji si přidávají mezi tyto přátele osoby, které osobně neznají, ve vyšší míře zveřejňují osobní údaje (adresu bydliště) a dokonce častěji dostaly nabídku na schůzku od cizího člověka. To vše jednoznačně vypovídá o menším povědomí dětí žijících v malém městě o rizikovém chování na internetu, především ve světě sociálních sítí. Autorka si je plně vědomá skutečnosti, že tyto výsledky nelze zobecnit, ale přesto se domnívá, že lze vyslovit premisu, že v menších městech zůstává prevence zaměřená na kyberbezpečnost dětí výrazně pozadu a vytváří tak prostor pro ohrožení dětí. Řada rodičů a pedagogů také plně nerozumí široké paletě rizika virtuální komunikace; k této skutečnosti je třeba připočítat skutečnost, že „počítačové piráti „ a „počítačové pachatelé“ jsou vždy krok před námi dospělými, ale často dva kroky před dětmi. Tento bílý prostor je příčinou rostoucího počtu dětí ohrožených některou z forem rizikové virtuální komunikace.

- **Hypotéza č. 4:**

Vzhledem k povahovým charakteristikám dětí lze předpokládat, že děti středního školního věku, které se více přiklánějí k trávení volného času formou koníčků a zájmů, budou trávit dvakrát méně času na počítači a internetu a budou mít dvakrát více kamarádů v reálném světě oproti dětem, které o žádné koníčky a zájmy nemají, a tudíž žádné nenavštěvují.

Hypotéza se potvrdila částečně. Děti, které mají více koníčků a zájmů, tráví méně času na PC a internetu, než děti s menším počtem koníčků. Z analýzy výsledků je zřejmá přímá úměra, kdy jednoznačně, statisticky významně klesá počet dětí trávících na PC a internetu denně 3 hodiny s počtem jejich koníčků a zájmových aktivit. Lze předpokládat, že rodiče těchto dětí více dbají na způsob trávení volného času svých dětí, než rodiče, jejichž děti mají málo koníčků a více tráví čas na PC a internetu. Druhá část hypotézy, tedy že děti s více koníčky a zájmy budou mít více kamarádů v reálném světě, než děti s menším počtem koníčků, se nepotvrdila. Větší počet přátel v reálném životě má třetina dětí s jedním koníčkem, ale pouhá desetina dětí majících dva a více koníčků nebo zájmových aktivit. Důvodem může být převaha individuálních koníčků a zájmů dětí nad kolektivními, např.: hra na hudební nástroj, různé typy sběratelství, individuální sport, kde se děti nemohou tolik seznamovat s novými přáteli, ale dalším důvodem může být i dostatek volného času na přátele a kamarády. Lze si dobře představit, že děti mající více zájmových aktivit jim plně věnují svůj čas a energii třeba i o víkendech a chybí jim tak časový prostor pro společné aktivity se spolužáky, kamarády, přáteli atd.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo popsat vztah dětí středního školního věku k novým technologiím a elektronické komunikaci, porovnat rozdíly mezi dětmi žijícími v hlavním městě a v malém městě (bývalém okresním).

Sledovaný soubor tvořilo 165 žáků středního školního věku navštěvujících ZŠ v Praze a Písku. Metodou výzkumné práce byla rozsahem malá deskriptivní studie, pro kterou autorka použila anonymní dotazník, který sama vypracovala. Žáci 6. ročníku dotazník vyplňovali dobrovolně, anonymně se souhlasem vedení školy.

Z hlediska prevence je jistě zajímavým výsledkem studie skutečnost, že děti středního školního věku sice běžně používají elektronickou komunikaci a další aplikace na internetu, avšak mají velmi nízkou znalost rizikové elektronické komunikace, a to téměř všech typů, s výjimkou kyberšikany. Setkání s některým druhem rizikové elektronické komunikace, ať už je to sexting či kybergrooming, může v dítěti vyvolat emocionální rozpory, snížit sebeúctu či se mohou vyskytnout depresivní stavy, bezmoc, sklíčenost, beznaděje, sebedestruktivní chování atd. To vše má negativní vliv především na duševní zdraví dítěte.

Časté používání PC a internetu má celkový vliv na životní styl dítěte. Překvapivým výsledkem studie byl relativně velký počet dětí, které tráví na PC a internetu 3 a více hodin. Takové děti mohou mít už nyní či v pozdějším věku problémy jak sociální (zapojování se do kolektivu, spolupráce s ostatními atd.), tak zdravotní (vadné držení těla, nedostatek pohybu, nadváha až obezita).

Primární prevence od dětského věku je jednou z nejdůležitějších forem ochrany před těmito rizikovými komunikacemi a následným vznikem negativních myšlenek a psychických poruch. Měla by být orientována na děti, rodiče, ale rovněž na školní vzdělávání za pomoci institucí, které se touto problematikou zabývají.

Primární prevence na úrovni společnosti:

- výuka posilující demokratické principy fungování společnosti a mezikulturní porozumění, usilování o ochranu minorit a boj proti přejímání předsudků dětí od svých rodičů
- osvěta společnosti o rizicích elektronické komunikace a jejich důsledcích prostřednictvím např.: každoroční organizace Dnu bezpečnějšího internetu s akcemi osvětového charakteru
- zvyšování povědomí společnosti o online poradně provozující portálem E-bezpečí.cz zveřejňováním kartiček dostupných na webové stránce e-bezpeci.cz
- technologická opatření, např.: propagace aplikací E-BEZPEČÍ FREE a KYBERGROOMING pro operační systém iOS a Android
- legislativní opatření, která upravuje Trestní zákoník (zákon č. 40/2009 Sb.), Zákon o sociálně-právní ochraně dětí (č. 359/1999 Sb.)

Primární prevence na úrovni komunity:

- dostatečná nabídka služeb online poraden zaměřených na e-bezpečí
- široká nabídka vzdělávacích akcí modifikovaná pro různé cílové skupiny (pedagogové, pracovníci odborů sociální prevence, sociální pomoci a sociálně právní ochrany dětí a mládeže, Policie ČR)
- možnosti zapojení se do e-learningových kurzů zaměřených na témata spojená s bezpečným užíváním internetu

Primární prevence na úrovni školy:

- výchova dětí k předcházení a minimalizaci rizikového chování na internetu
- edukace dětí a mladistvých pomocí Desatera bezpečného internetu
- preventivní programy pro boj proti školní šikaně
- spolupráce s institucemi vládního či soukromé charakteru, které se věnují prevenci rizikové elektronické komunikace
- systematická a odborná psychologická péče s obětí, agresorem i přihlížejícími

- legislativní opatření: Metodický pokyn MŠMT k šikanování ve školách, Vyhláška č. 458/2005 Sb., kterou se upravují podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče

Primární prevence na úrovni rodičů:

- sdílení online aktivit s dětmi, komunikace o tom, co dělají v online světě a jak mu rozumí
- zprostředkování informací o bezpečném používání internetu, o možných rizicích a jejich předcházení
- zpětné monitorování online aktivit jejich dětí, např.: kontrola historie webových stránek, kontrola profilu na sociální síti
- používání dostupných technologických aplikací, které umožňují např.: software pro filtrování či blokaci nevyžádaných obsahů

Abstrakt

Tato bakalářská práce se věnuje problematice týkající se rizikové elektronické komunikace dětí a poukazuje na současnou situaci v 6. třídách vybraných základních školách v Praze a Písku. Porovnává navzájem postoje dětí k novým technologiím, poučení o rizikovém chování na internetu a zkušenosti s rizikovými elektronickými komunikacemi. Zjišťuje také míru preventivních opatření ze strany rodičů a škol.

Teoretická část se zabývá formami elektronické komunikace, rizikovými faktory závislosti na internetu a popisuje jednotlivé druhy nebezpečí elektronické komunikace. Dále je zde shrnut vliv nových technologií na vývoj dítěte a charakteristika jednotlivých vývojových stádií dítěte. Závěr této části se věnuje mediální gramotnosti dětí a především preventivním krokům proti rizikové elektronické komunikaci.

Práce poukazuje na to, že v současné době roste míra používání nových technologií mladšími dětmi a s tím se zvyšuje riziko setkání se s nebezpečnou elektronickou komunikací. Proto je důležité dbát na vhodnou a cílenou prevenci ze strany rodičů, škol i institucí.

Klíčová slova: online komunikace – děti – rizika a nebezpečí – kyberšikana – kybergrooming – sexting – kyberstalking

Abstract

This bachelor thesis deals with the issues related to risks of electronic communication for children and it highlights the current situation in the 6th classes of selected elementary schools in Prague and Písek. It compares children's attitudes to new technologies, their information on Internet risk behaviour and experience with risks of electronic communications. Moreover, it determines the degree of preventive measures taken by parents and schools.

The theoretical part deals with forms of electronic communication, risk factors for Internet addiction and it describes the different types of danger of electronic communication. Further the thesis summarizes the impact of new technologies on child development and characteristics of developmental stages of a child. The conclusion of this section is devoted to media literacy of children and especially preventive actions against the risk of electronic communication.

The thesis points out that the rate of use of new technologies by the younger children is currently growing and therefore the risk of a dangerous encounter with electronic communications increases. Consequently it is important to ensure appropriate and targeted prevention by parents, schools and institutions.

Keywords: online communication - children - risk and danger - cyberbullying - cybergrooming - sexting - cyberstalking

Seznam literatury

1. ČERNÁ, Alena, DĚDKOVÁ, Lenka, MACHÁČKOVÁ, Hana, ŠEVČÍKOVÁ, Anna, ŠMAHEL, David. *Kyberšikana: Průvodce nový fenoménem*. Praha: Grada Publishing a.s., 2013, ISBN 978-80-247-4577-0
2. ECKERTOVÁ, Lenka, DOČEKAL, Daniel. *Bezpečnost dětí na internetu, Rádce zodpovědného rodiče*. Brno: Computer Press, 2013. ISBN 978-80-251-3804-5
3. HÝBNEROVÁ, Jana et al. *Děti a online rizika. Sdružení Linka bezpečí, 2012. Část Závislost na online prostředí*. ISBN: 978-80-904920-3-5
4. CHATFIELD, Tom. *50 Digital Ideas You Really Need To Know*. Quercus Publishing, 2011, ISBN 9781743344880
5. KRČMÁŘOVÁ, Barbora, et al. *Děti a online rizika. Sdružení Linka bezpečí, 2012. Část Vliv internetu na formování a vývoj osobnosti*. ISBN: 978-80-904920-3-5
6. KRČMÁŘOVÁ, Barbora, VACKOVÁ, Kristýna, et al. *Děti a online rizika. Sdružení Linka bezpečí, 2012. Část Děti předškolního a mladšího školního věku a internet*. ISBN: 978-80-904920-3-5
7. LÉVE, Peirre. *Kyberkultura*. 1. vydání. Přeložili Michal Kašpar a Anna Pravdová. Praha: Nakladatelství Karolinum 2000. 229 s. ISBN 80-246-0109-5
8. ROUBAL, Pavel. *Informatika a výpočetní technika pro střední školy - Teoretická učebnice*. Praha: Computer Press, 2010. ISBN 978-80-251-3228-9.
9. ŘÍČAN, Pavel, PITHARTOVÁ, Drahomíra. *Krotíme obrazovku. Jak vést děti k rozumnému užívání médií*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-084-7
10. SULAR, Jonhn. *The online disinhibition effect. Cyberpsychology and Behavior* (2004), 7(3): 321-326
11. Verny, T., & Kelly, J. (1993). *Tajomný život dieťaťa pred narodením*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1993, ISBN. 9788008020558
12. VYMĚTAL, Jan. *Lékařská psychologie, 3., aktualizované vydání*, Praha: Portál, s. r. o. 2003, ISBN 80-7178-740-X

Internetové zdroje:

13. Bezpečně online [online]. [cit. 12. 10. 2014] Dostupné z: <http://www.bezpecne-online.cz/projekt-bezpecne-online>
14. Bezpečně online [online]. [cit. 19. 10. 2014] Dostupné z: <http://www.bezpecne-online.cz/finish/3-materialy-pro-ucitele/65-kybersikana>
15. BEZPEČNÝINTERNET.CZ, Desatero bezpečného internetu, [online] [cit. 12. 12. 2014], Dostupné z: <http://www.bezpecnyinternet.cz/deti/rady-pro-tebe/desatero-bezpecneho-internetu.aspx?kurz=true>
16. CEBE, Jan a kol., *Stav mediální gramotnosti v ČR, Fáze II, Výzkum úrovně mediální gramotnosti obyvatelstva do 15 let*, Centrum pro mediální studia CEMES UK FSV, zadavatel výzkumu: Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, 2011, [online] [cit. 29. 11. 2014] Dostupné z: <http://www.rrtv.cz/cz/static/prehledy/medialni-gramotnost/vysledky-studie-do-15.pdf>

17. E-besedy, Internetová bezpečnost [online].[cit. 19. 10. 2014] Dostupné z:
<http://www.e-besedy.cz/internetova-bezpecnost/kybersikana.html#Rozd%C3%ADl%20mezi%20C5%A1ikanou%20a%20kyber%C5%A1ikanou>
18. E-Bezpečí, *Co je to stalking a cyberstalking* (2008) [online] [cit. 31. 10. 2014] Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/stalking-a-kyberstalking/66-23>
19. E-Bezpečí, *Výzkum rizikového chování českých dětí v prostředí internetu 2014* (2014) [online] [cit. 9. 11. 2014] Dostupné z:
[file:///C:/Users/HP/Downloads/bezpecny_internet2014_prezentace_socialni_s_ite%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/HP/Downloads/bezpecny_internet2014_prezentace_socialni_s_ite%20(3).pdf)
20. E-Bezpečí. *Kybergrooming* (2008) [online] [cit. 8. 11. 2014] Dostupné z:
<http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/kybergrooming/125-42>
21. Ekonomický server České tiskové kanceláře. *Průměrná mzda v ČR ve 2. čtvrtletí vzrostla o 583 Kč na 25.500 Kč*, [online], aktualizováno 5. 9. 2014, [cit. 20. 4. 2015]
<http://www.financninoviny.cz/zpravy/prumerna-mzda-v-cr-ve-2-ctvrtleti-vzrostla-o-583-kc-na-25-500-kc/1119593>
22. EU Kids Online, *Cyberbullying now more common than face-to-face bullying for children* (2014) [online] [cit. 24. 10. 2014] Dostupné z:
<http://www.lse.ac.uk/newsAndMedia/news/archives/2014/07/Cyberbullyingmorecommonfacetofacebullyingchildren.aspx>
23. FINDAHL, Olle, *Preschoolers and The Internet. Will children start to use Internet when they start walking?*[online] [cit. 18. 11. 2014]. London: World Internet Institute, presented at the EU – kids online conference. Dostupné z:
<http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20I%20282006-9%29/Conference%20Papers%20and%20abstracts/Emerging%20Issues/Findahl.pdf>
24. GAJDOŠOVÁ, Jana. *Zdravotní a psychické následky kyberšikany mezi dětmi a dospívající mládeží*. Internetový portál E-Bezpečí, 2011[online] [cit. 24. 10. 2014] Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/dali-rizika/355-zdravotni-a-psychicke-nasledky-kyberikany-mezi-dtmi-a-dospivajici-mladei>
25. Internet a komunikace [online]. Praha: Český statistický úřad. [cit. 12. 10. 2014] Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/internet_a_komunikace
26. JOHNSON, Genevieve. (2006). *Internet Use and Cognitive Development: a theoretical framework*.(2006) E–Learning. In Volume 3, Number 4. [online] [cit. 20. 11. 2014]. Dostupné z:
http://www.worldwords.co.uk/pdf/validate.asp?j=elea&vol=3&issue=4&year=2006&article=7_Johnson_ELEA_3_4_web

27. KOPECKÝ, Kamil, KREJČÍ, Veronika. *Projekt E-Bezpečí pomáhá aktivně řešit případy kyberstalkingu*, Žurnál + Podzim 2009, Magazín Univerzity Palackého v Olomouci. [online] [cit. 13. 11. 2014] Dostupné z: http://www.upol.cz/fileadmin/user_upload/Propagace/Zurnal_Plus_2_2009_web.pdf
28. KOPECKÝ, Kamil, SZOTKOWSKI, René, KREJČÍ, Veronika. *Nebezpečí internetové komunikace III.* (2012), Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta [online] [cit. 13. 11. 2014] Dostupné z: [file:///C:/Users/HP/Downloads/vyzkum3_2012_elektronicka%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/HP/Downloads/vyzkum3_2012_elektronicka%20(2).pdf)
29. KOPECKÝ, Kamil. *Co je sexting* (2009) [online] [cit. 9. 11. 2014] Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/sexting/137-154>
30. KOPECKÝ, Kamil. *Kybergrooming aneb Kdo loví v chatu* (2009) [online] [cit. 8. 11. 2014] Dostupné z: <http://www.ceskaskola.cz/2009/05/kamil-kopeccky-kybergrooming-aneb-kdo.html>
31. KOPECKÝ, Kamil. *Proč vlastně děti realizují sexting?* (2014) [online] [cit. 13. 11. 2014] Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/sexting/923-provlastne-deti-realizuji-sexting>
32. KOPECKÝ, Kamil. *Stalking a kyberstalking, Nebezpečí pronásledování* (studie). Olomouc, 2010 [online] [cit. 31. 10. 2014] Dostupné z: file:///C:/Users/HP/Downloads/studie_kyberstalking.pdf
33. KOPECKÝ, Kamil. *Úvod do netolismu*. Internetový portál E-Bezpečí. Centrum PRVoK PdF UP: Olomouc, 2011. [online] [cit. 18. 10. 2014] Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/dali-rizika/331-uvod-do-problematiky-netolismu>
34. KRAUT, Robert, PATTERSON, Michael, LUNDMARK, Vicki, KIESLER, Sara, MUKOPADHYAY, Tridas, SCHERLIS, William. *Internet Paradox A Social Technology That Reduces Social Involvement and Psychological Well-Being?* (1998) Carnegie Mellon University [online] [cit. 23. 11. 2014] Dostupné z: <http://kraut.hciresearch.org/sites/kraut.hciresearch.org/files/articles/kraut98-InternetParadox.pdf>
35. LIVINGSTONE, Sonia and HADDON, Leslie and GÖRZIG, Anke and ÓLAFSSON, Kjartan (2011) *Risks and safety on the internet: the perspective of European children: full findings and policy implications from the EU Kids Online survey of 9-16 year olds and their parents in 25 countries*. EU Kids Online, Deliverable D4. EU Kids Online Network, London, UK. Dostupné z: <http://eprints.lse.ac.uk/33731/>
36. LIVINGSTONE, Sonia, and HADDON, Leslie. (2009) *EU Kids Online: Final report*. LSE, London: EU Kids Online. (EC Safer Internet Plus Programme Deliverable D6. 5) [online] [cit. 23. 11. 2014] Dostupné z: <http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/eukidsonline/eu%20kids%20i%20%2082006-9%29/eu%20kids%20online%20i%20reports/eukidsonlinefinalreport.pdf>

37. MEDIARESEARCH.CZ, *Lidé jsou na komunitních webech méně aktivní než dříve, jejich zájem o ně se ale nesnižuje* [online], vydáno 5. 8. 2013, [cit. 13. 10. 2014], Dostupné z: <http://www.mediaresearch.cz/press/tz-lide-jsou-na-komunitnich-webech-mene-aktivni-nez-drive-jejich-zajem-o-ne-se-ale-nesnizuje/>
38. Národní centrum bezpečnějšího internetu. *Kybergrooming a kyberstalking, Metodický materiál pro pedagogické pracovníky* (2012) [online] [cit. 31. 10. 2014] Dostupné z: file:///C:/Users/HP/Downloads/kybergrooming_metodika_196.pdf
39. O'TOOLE, Glyn. *Communication: core interpersonal skills for health professional.* [online] Chatswood NSW 2067: Elsevier Australia, 2008 [cit. 4. 10. 2014]. Dostupné z: http://books.google.cz/books?id=tPK9BCxlQe0C&dq=communication&hl=cs&source=gbs_navlinks_s
40. Online adiktologická poradna, Klinika adiktologie 1. LF a ÚVN v Praze [online], Závislost na internetu [cit. 18. 10. 2014], Dostupné z: <http://poradna.adiktologie.cz/article/zavislost-na-internetu/>
41. PRICE, Megan, DALGLEISH, John, *Cyberbullying: Experiences, impacts and coping strategies as described by Australian young people.* (2010), [online] s. 51-59, [cit. 19. 10. 2014] Dostupné z:
42. STREICHMAN, Jason. *What is sexting?* (2009) [online] [cit. 9. 11. 2014] Dostupné z: <http://www.examiner.com/article/what-is-sexting-2>
43. SUBRAHMANYAM, Kaveri , ŠMAHEL, David. *Digital Youth: The Role of Media in Development* [online] New York: Springer Science & Business Media, 2011 [cit. 4. 10. 2014]. Dostupné z: http://books.google.cz/books?id=hsTmwdmpWWMC&dq=Subrahmanyam,+%C5%A0mahel&hl=cs&source=gbs_navlinks_s
44. SUCHÁ, D. *Internet, chat a diskusní fóra jako nová forma sdělování zkušeností v těhotenství.* [online] [cit. 15. 11. 2014] Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. (2011) Nepublikovaná bakalářská práce. Dostupné z: <http://theses.cz/id/155poe/?lang=sk;furl=%2Fid%2F155poe%2F%20a%20https:/portal.zcu.cz/wps/portal/prohlizeni>
45. ŠMAHEL, David, BLINKA, Lukáš. *Psychologie a internet.* [online] [cit. 18. 10. 2014] Dostupné z: <http://www.slideshare.net/KISK/david-mahel-psychologie-a-internet>
46. TŮMOVÁ, Štěpánka. *Stalking – Stolkérství – Nová forma psychického teroru.* (2007) [online] [cit. 31. 10. 2014] Dostupné z: afp.wz.cz/clanky.doc/Stalking.doc
47. VELIČKOVÁ, Lenka. *Internetová kriminalita zaměřená proti dětem.* (2009). Nepublikovaná diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova. [online] [cit. 31. 10. 2014] Dostupné z: file:///C:/Users/HP/Downloads/DPTX_2009_1_11210_ASZK10001_125970_0_80512.pdf

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Obr. č 1 Výzkum Komunitní weby 2012, internetová populace 15+	12
Obr. č 2 Desatero bezpečného internetu	37
Tabulka č. 1 Sledovaný soubor.....	45
Tabulka č. 2 Vlastnictví mobilního telefonu.....	47
Tabulka č. 3 Věkové srovnání vlastnictví mobilního telefonu.....	48
Tabulka č. 4 Mobilní telefony ve škole.....	49
Tabulka č. 5 Připojení k internetu přes mobilní telefon	49
Tabulka č. 6 Vlastnictví počítače či notebooku	50
Tabulka č. 7 Věkové srovnání vlastnictví počítače či notebooku.....	51
Tabulka č. 8 Používání počítače	51
Tabulka č. 9 Trávení času u počítače během dne	52
Tabulka č. 10 Trávení času na internetu během dne.....	52
Tabulka č. 11 Důvody používání počítače	53
Tabulka č. 12 Dohody s rodiči	54
Tabulka č. 13 Zákazy rodičů	54
Tabulka č. 14 Sociální sítě	55
Tabulka č. 15 Počet přátel na sociální síti	55
Tabulka č. 16 Cizí lidé na sociálních sítích.....	56
Tabulka č. 17 Zprávy od cizího člověka	57
Tabulka č. 18 Odpovědi na zprávy od cizího člověka.....	57
Tabulka č. 19 Fotky a obrázky od cizího člověka.....	58
Tabulka č. 20 Zveřejňování osobních údajů.....	58
Tabulka č. 21 Zveřejňování informací	59
Tabulka č. 22 Nabídka na schůzku	59
Tabulka č. 23 Přijetí či odmítnutí schůzky.....	60
Tabulka č. 24 Pocity z práce na internetu	60
Tabulka č. 25 Sdělování pocitů z práce na počítači.....	61
Tabulka č. 26 Znalosti kyberšikany.....	62
Tabulka č. 27 Znalosti kyberšikany.....	62
Tabulka č. 28 Znalosti kyberstalkingu	63
Tabulka č. 29 Znalosti sextingu	63
Tabulka č. 30 Znalosti kybergroomingu	64
Tabulka č. 31 Informace o rizikovém chování na internetu.....	65
Tabulka č. 32 Kontrola práce dětí na počítači rodiči.....	65
Tabulka č. 33 Koníčky a zájmy.....	66
Tabulka č. 34 Přátelé v reálném životě	66
Tabulka č. 35 Velmi dobrý přítel	67

Graf č. 1 Vlastnictví mobilního telefonu	85
Graf č. 2 Věkové srovnání vlastnictví mobilního telefonu	85
Graf č. 3 Mobilní telefony ve škole	86
Graf č. 4 Připojení k internetu přes mobilní telefon	86
Graf č. 5 Vlastnictví počítače či notebook.....	87
Graf č. 6 Věkové srovnání vlastnictví počítače či notebooku	87
Graf č. 7 Používání počítače	88
Graf č. 8 Trávení času u počítače během dne	88
Graf č. 9 Trávení času na internetu během dne	89
Graf č. 10 Důvody používání počítače.....	89
Graf č. 11 Dohody s rodiči.....	90
Graf č. 12 Zákazy rodičů.....	90
Graf č. 13 Sociální sítě.....	91
Graf č. 14 Počet přátel na sociální síti.....	91
Graf č. 15 Cizí lidé na sociálních sítích.....	92
Graf č. 16 Zveřejňování osobních údajů.....	92
Graf č. 17 Zveřejňování informací.....	93
Graf č. 18 Pocity z práce na internetu.....	93
Graf č. 19 Sdělování pocitů z práce na počítači	94
Graf č. 20 Znalosti kyberšikany	94
Graf č. 21 Znalosti kyberstalkingu.....	95
Graf č. 22 Znalosti sextingu	95
Graf č. 23 Znalost kybergroomingu.....	96
Graf č. 24 Informace o rizikovém chování na internetu	96
Graf č. 25 Kontrola práce dětí na počítače rodiči	97
Graf č. 26 Koníčky a zájmy	97
Graf č. 27 Přátelé v reálném životě.....	98
Graf č. 28 Koníčky a zájmy vs. čas na PC a internetu	98

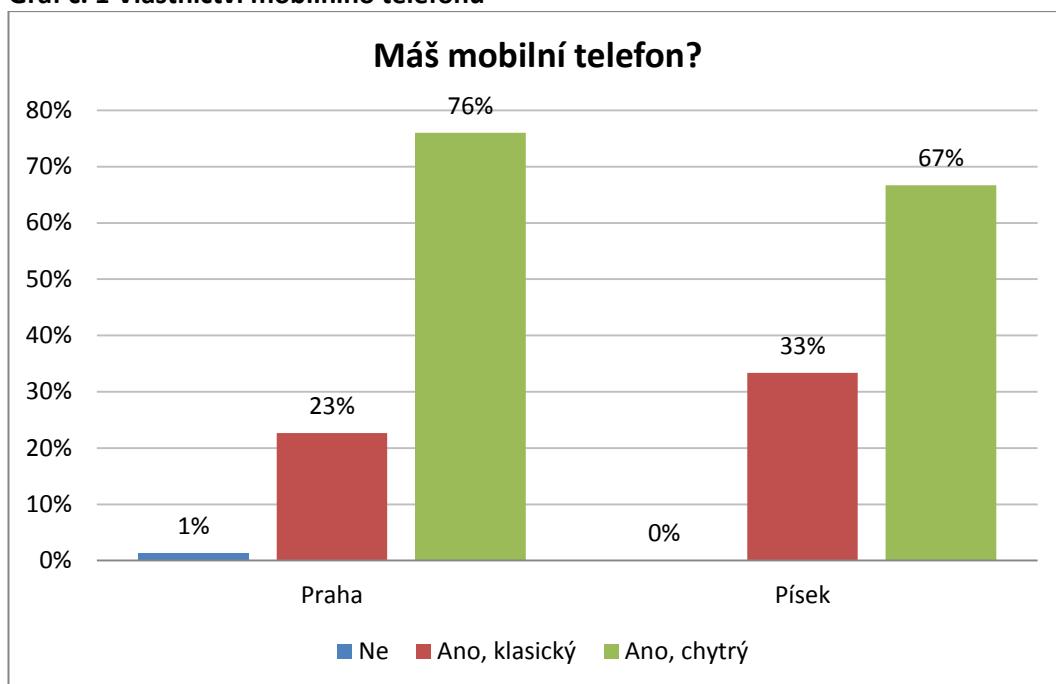
Přílohy

Příloha č. 1: Grafy

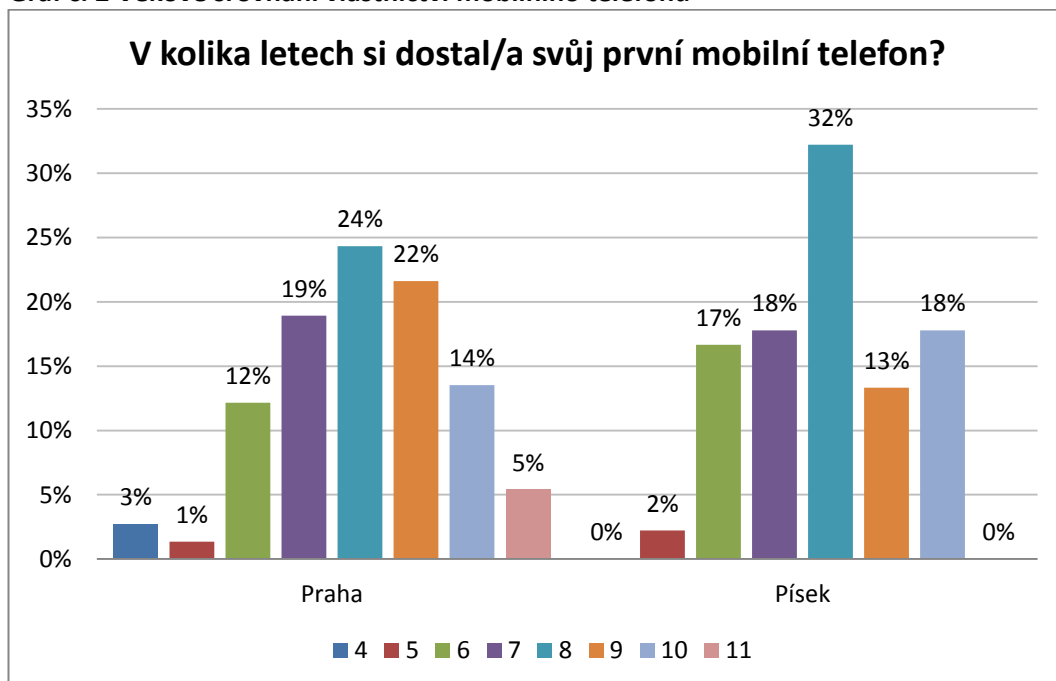
Příloha č. 2: Dotazník

Příloha č. 1: Grafy

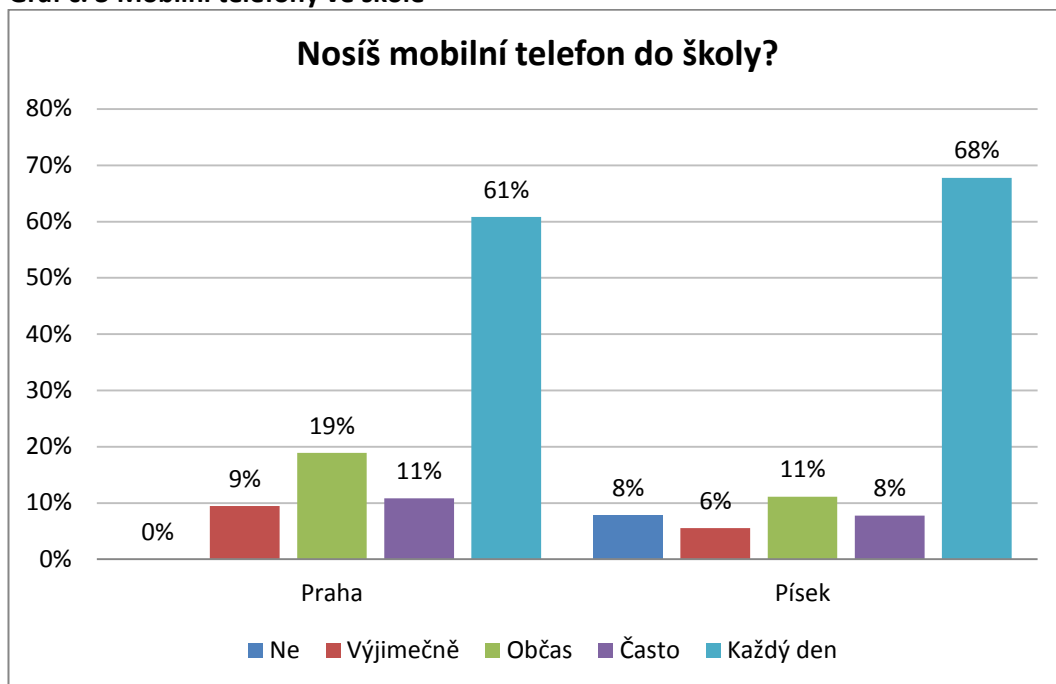
Graf č. 1 Vlastnictví mobilního telefonu

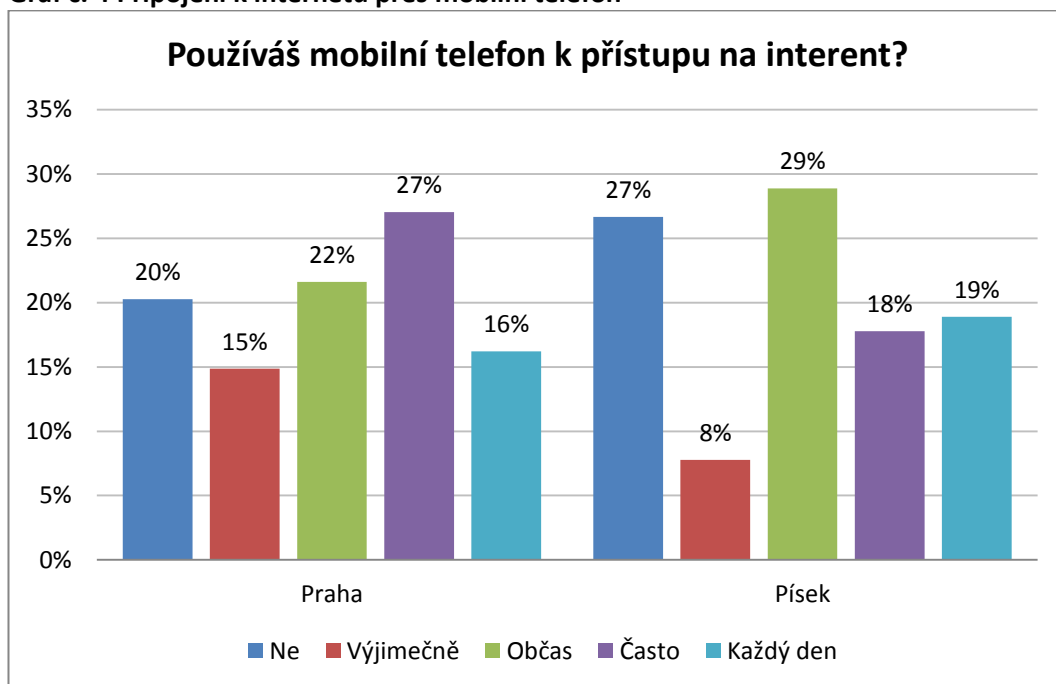
Graf č. 2 Věkové srovnání vlastnictví mobilního telefonu

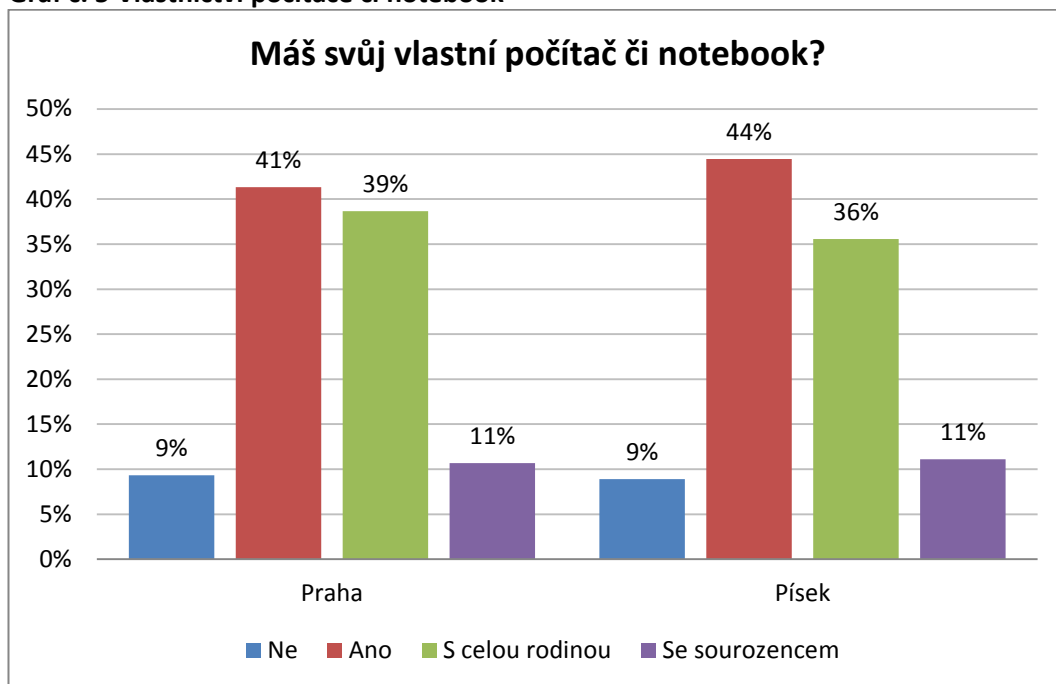
Graf č. 3 Mobilní telefony ve škole

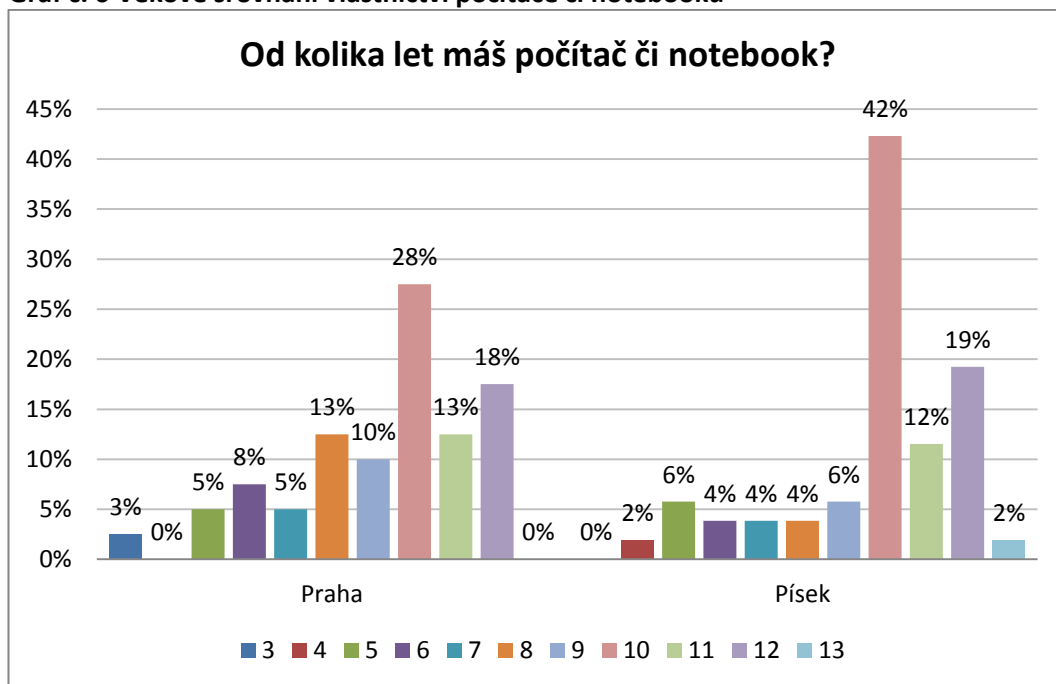
Graf č. 4 Připojení k internetu přes mobilní telefon

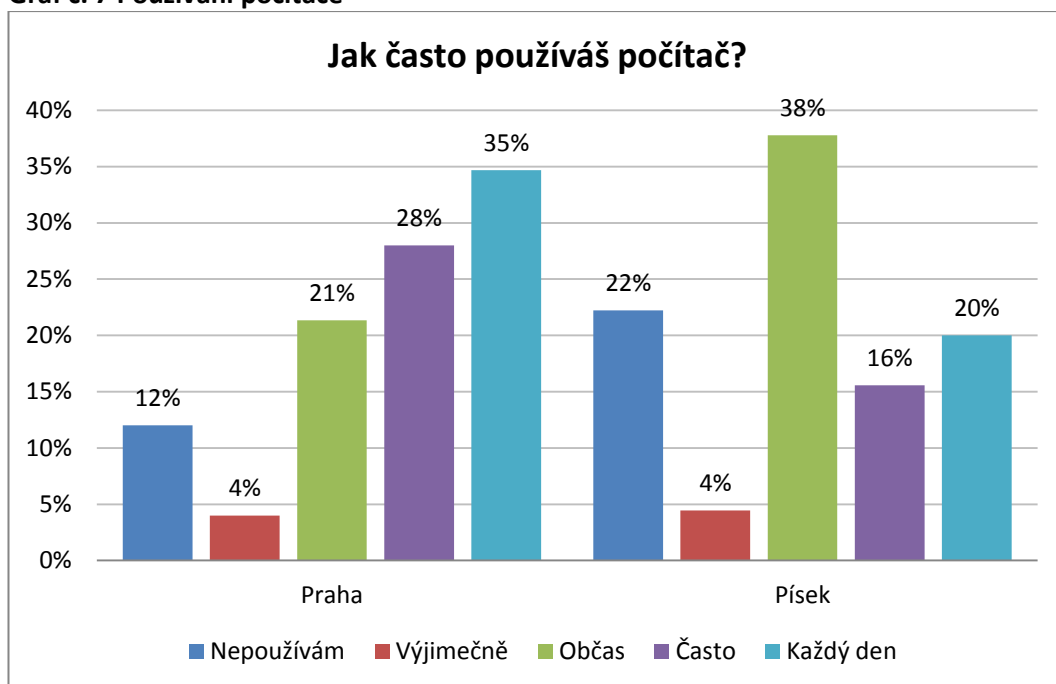
Graf č. 5 Vlastnictví počítače či notebook

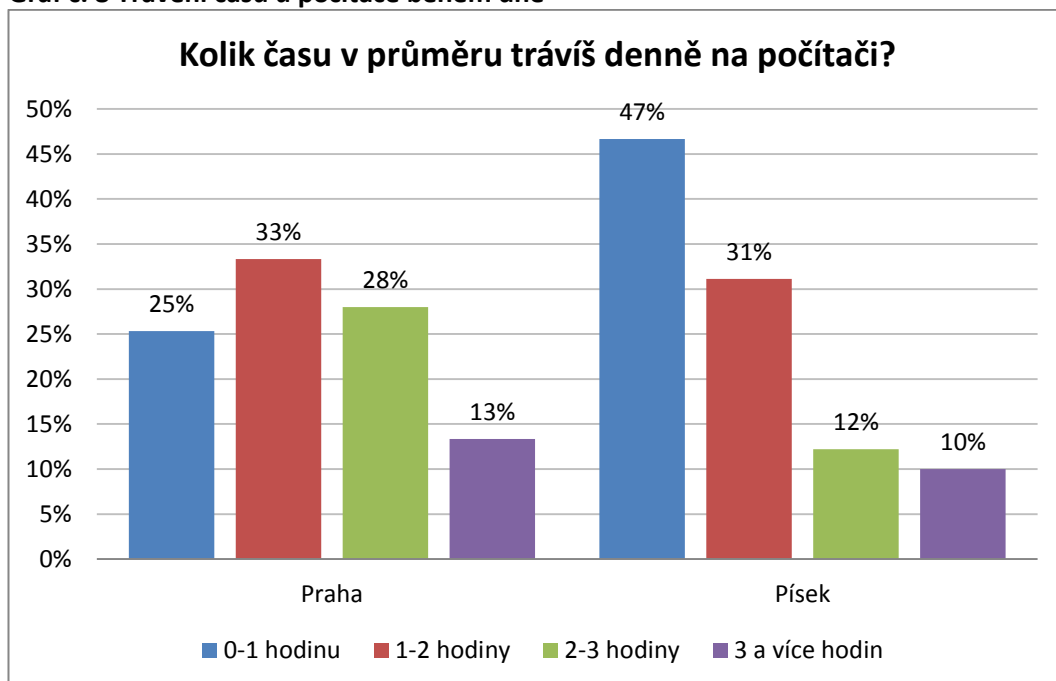
Graf č. 6 Věkové srovnání vlastnictví počítače či notebooku

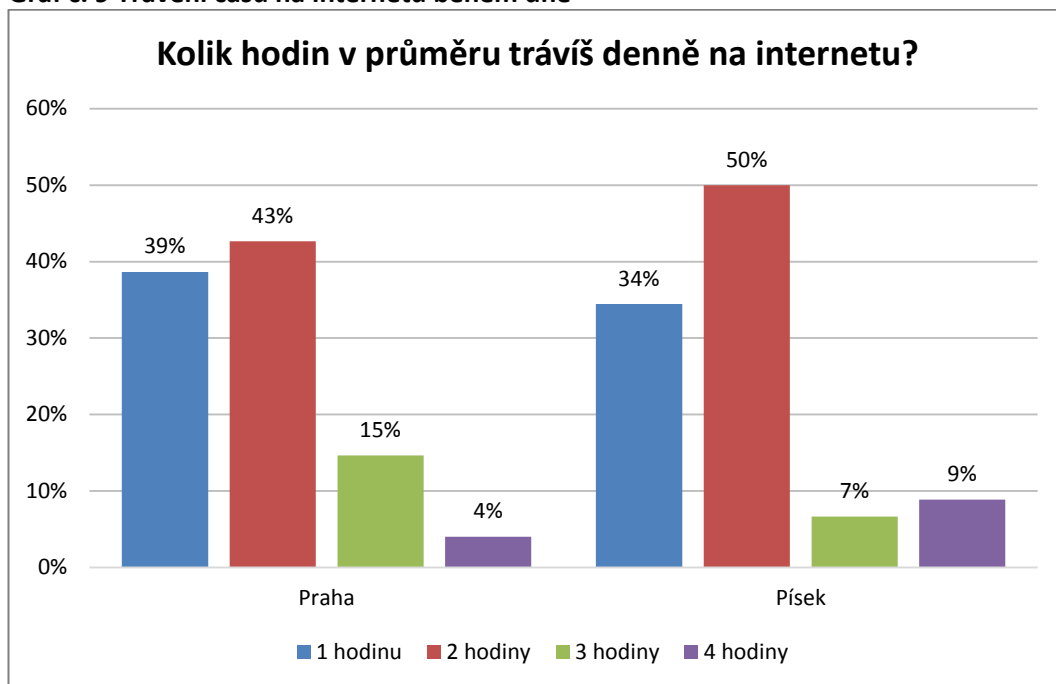
Graf č. 7 Používání počítače

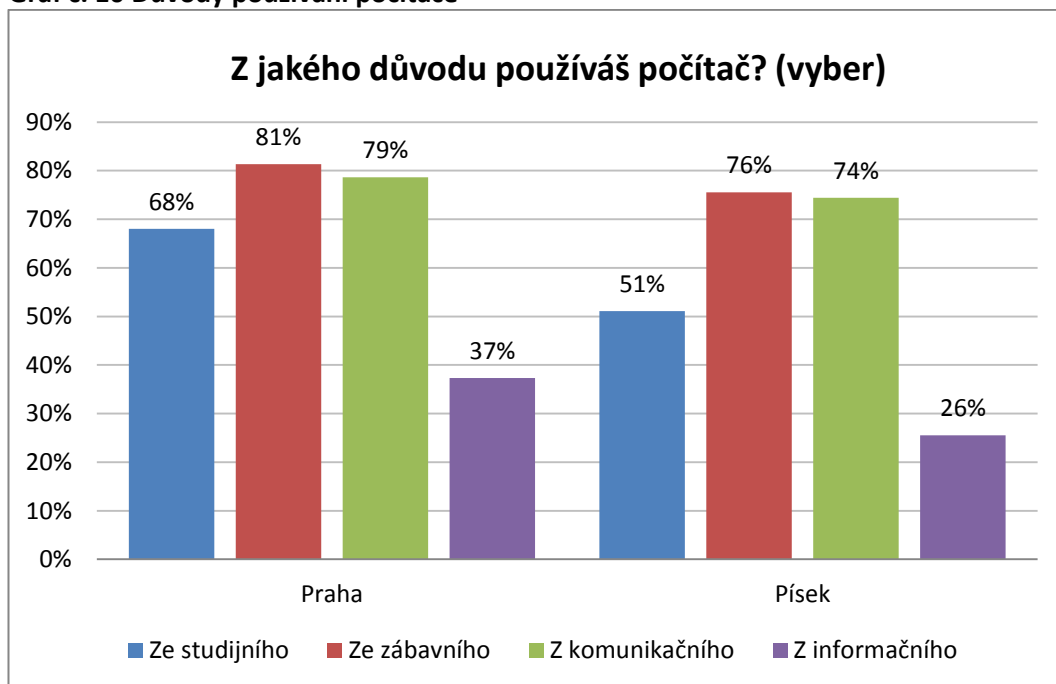
Graf č. 8 Trávení času u počítače během dne

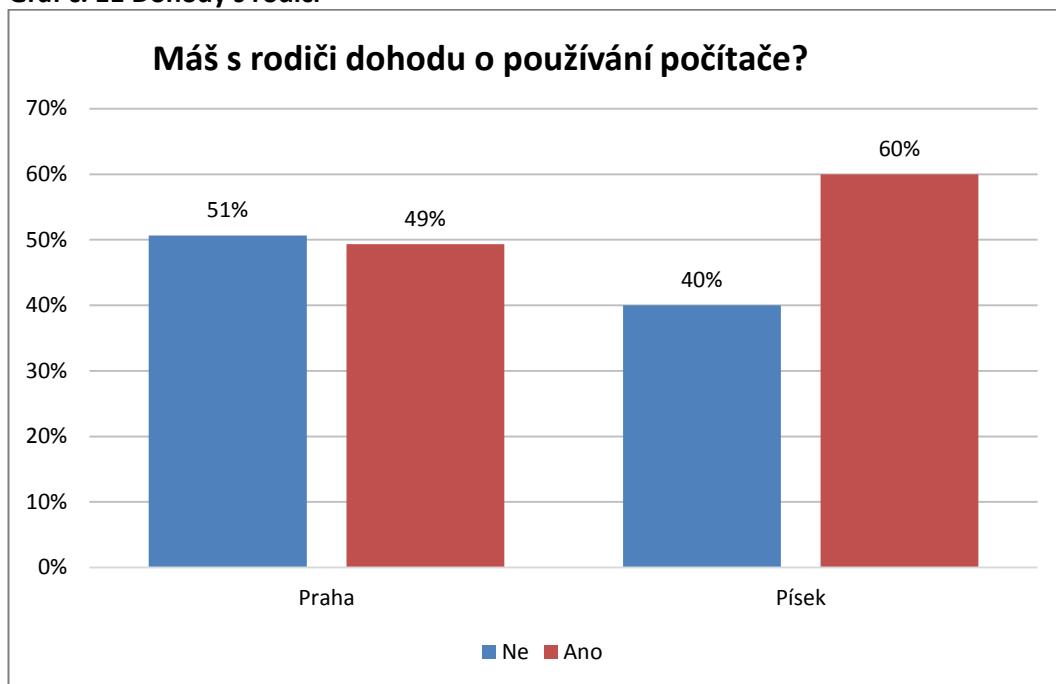
Graf č. 9 Trávení času na internetu během dne

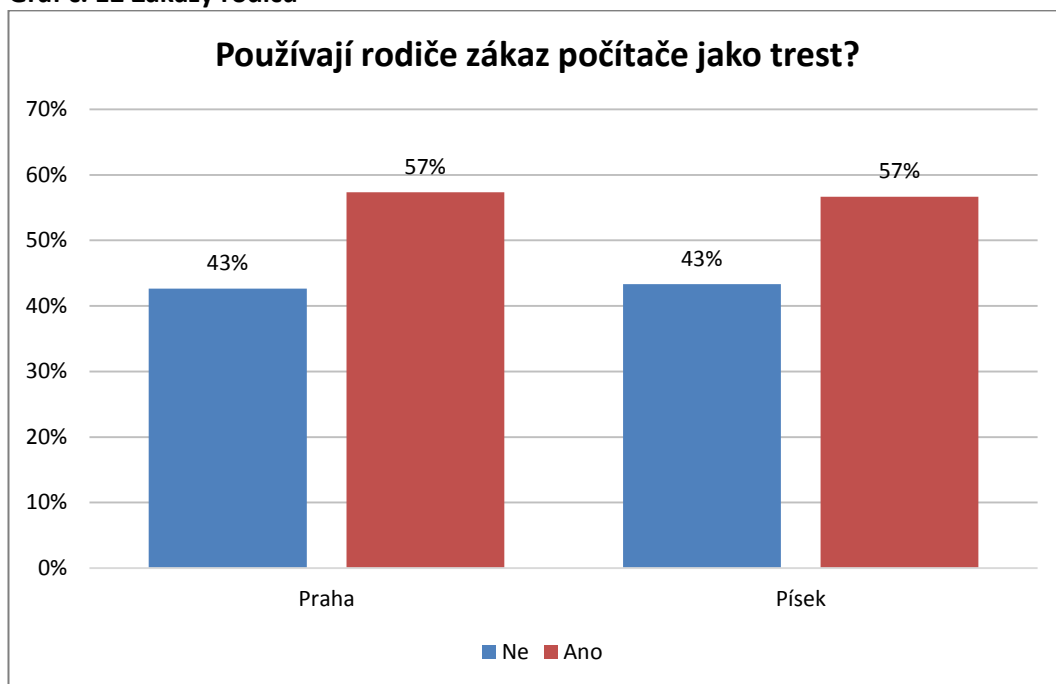
Graf č. 10 Důvody používání počítače

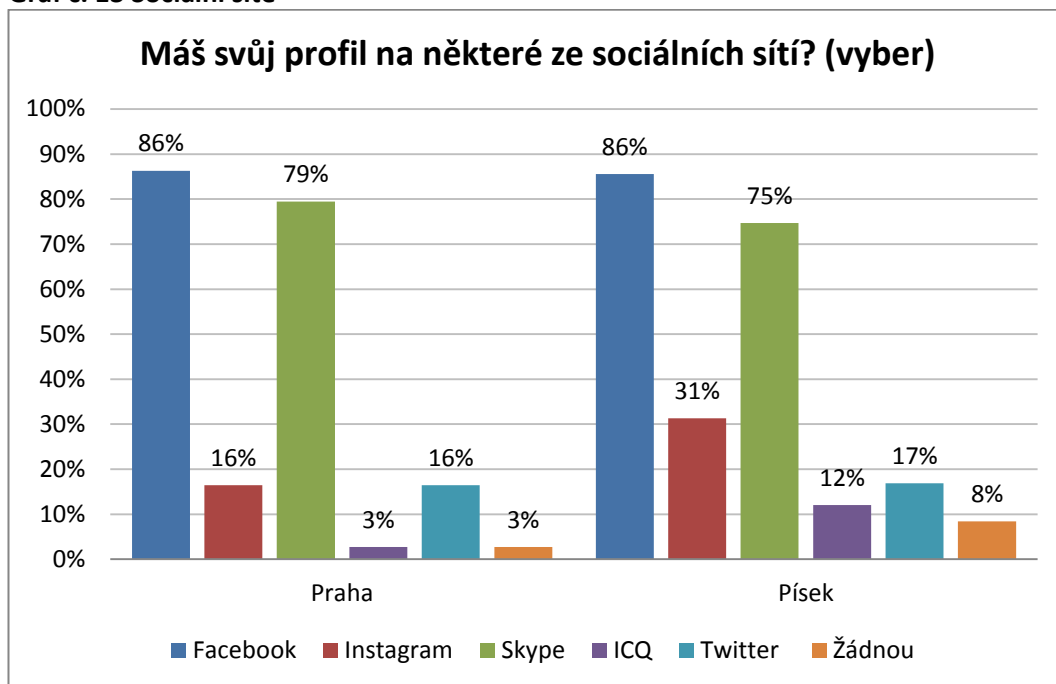
Graf č. 11 Dohody s rodiči

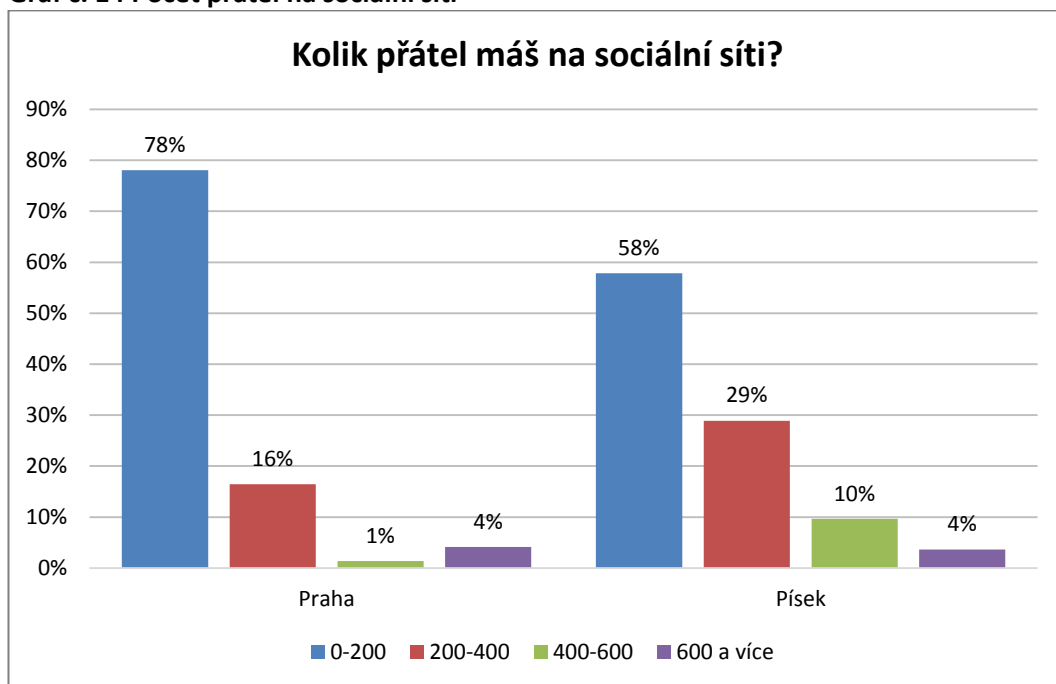
Graf č. 12 Zákazy rodičů

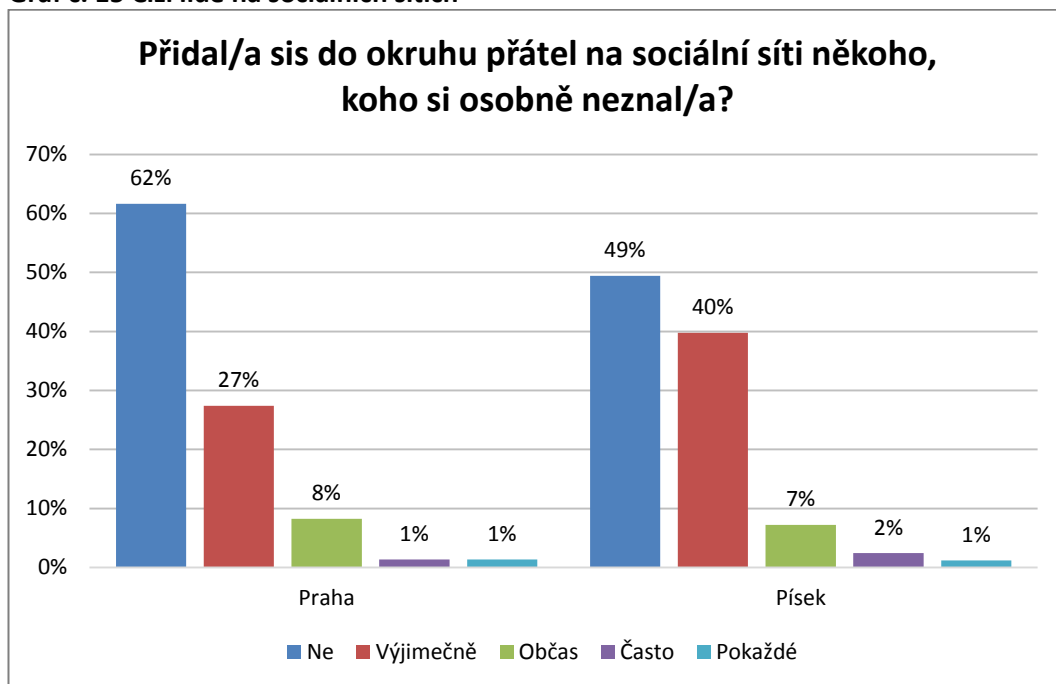
Graf č. 13 Sociální sítě

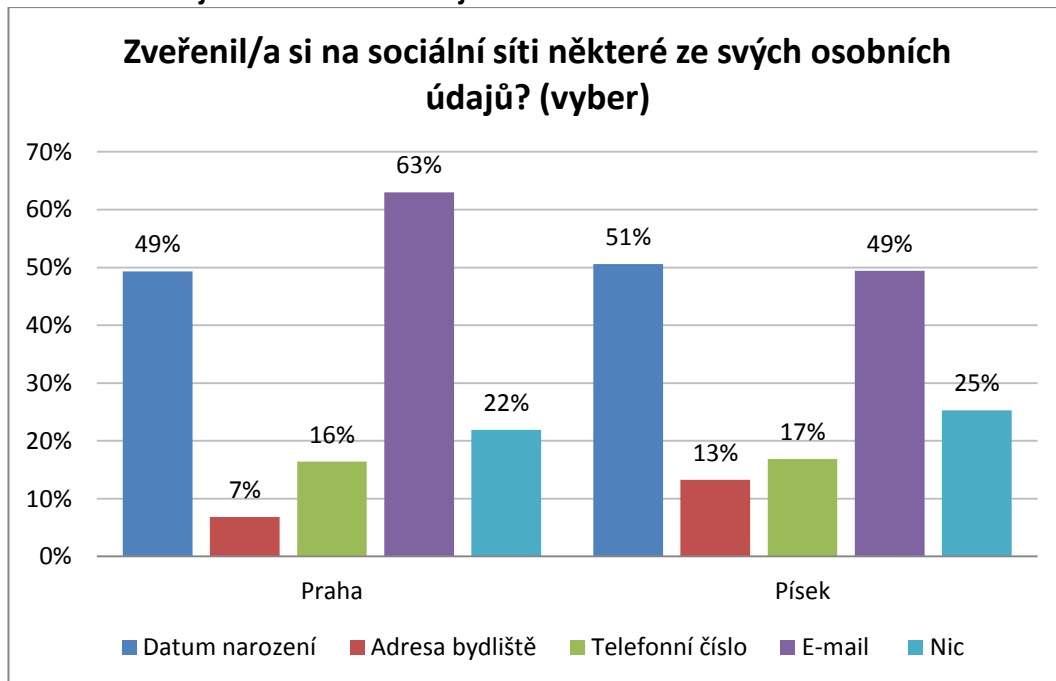
Graf č. 14 Počet přátel na sociální síti

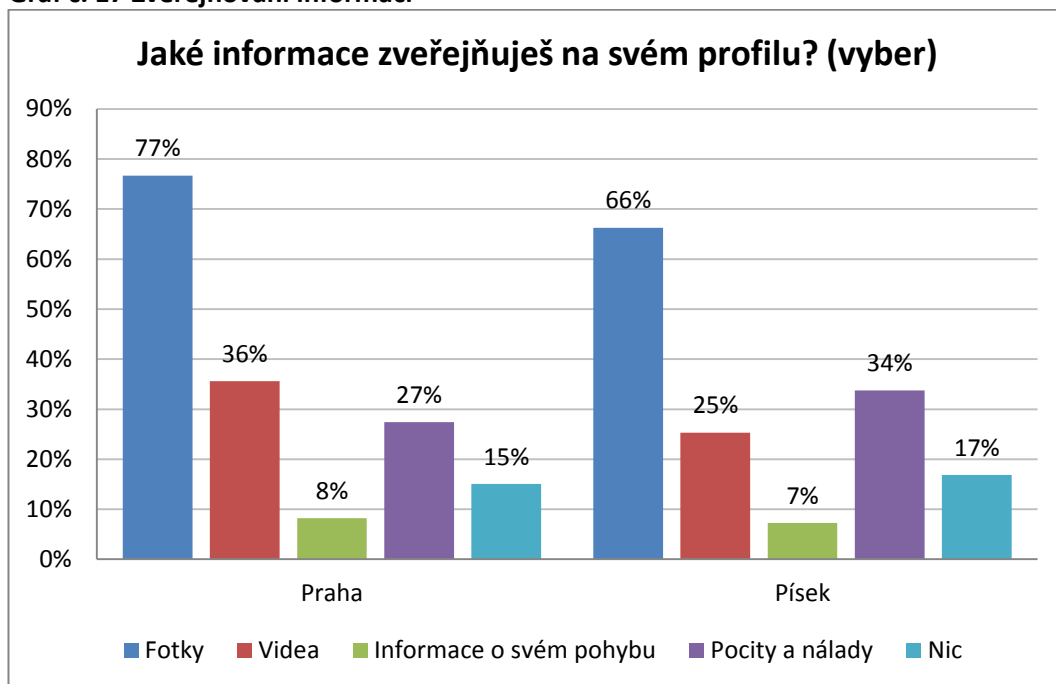
Graf č. 15 Cizí lidé na sociálních sítích

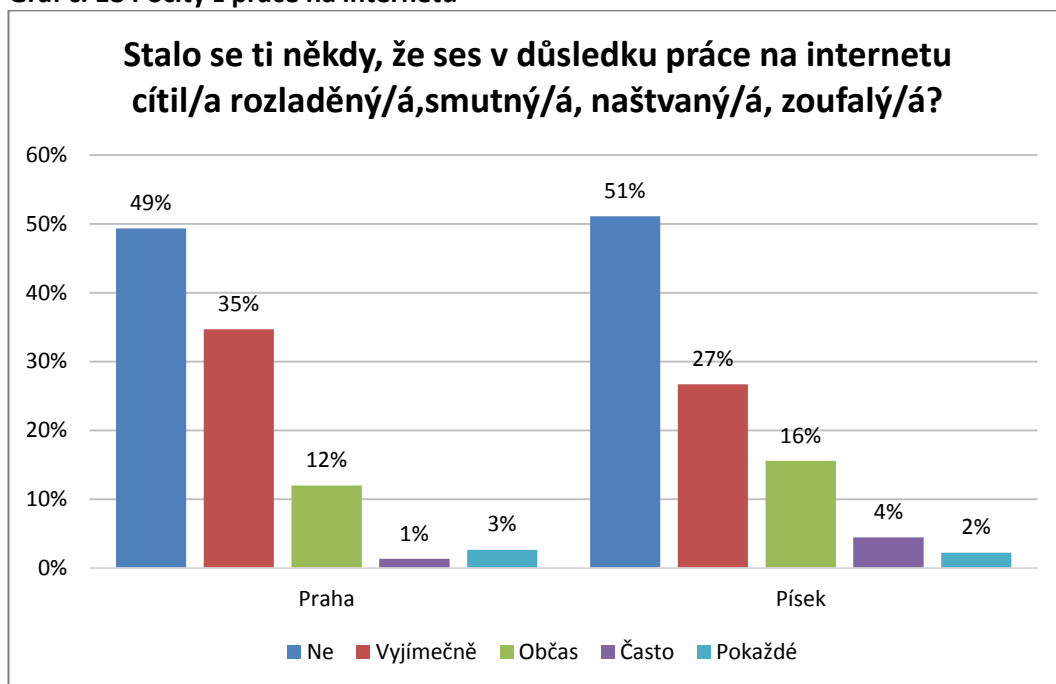
Graf č. 16 Zveřejňování osobních údajů

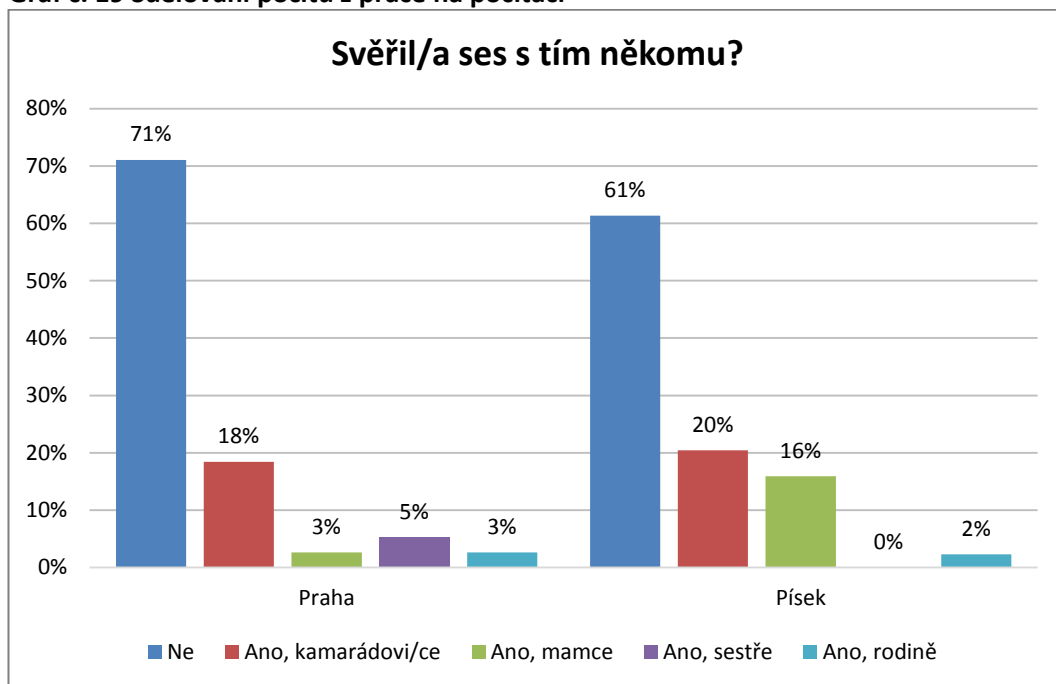
Graf č. 17 Zveřejňování informací

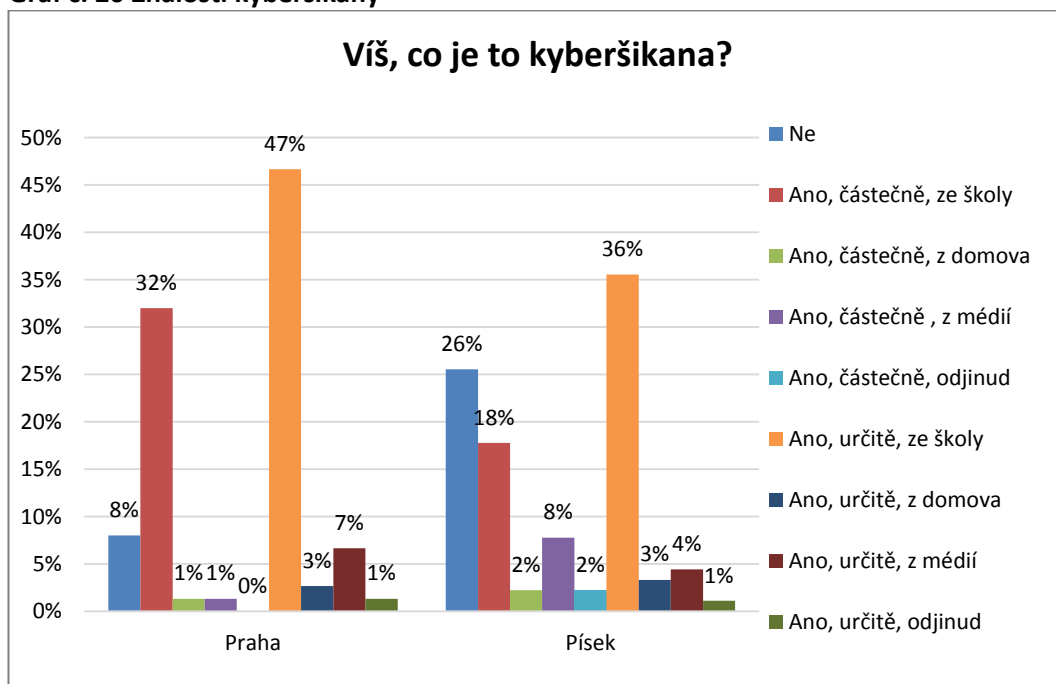
Graf č. 18 Pocity z práce na internetu

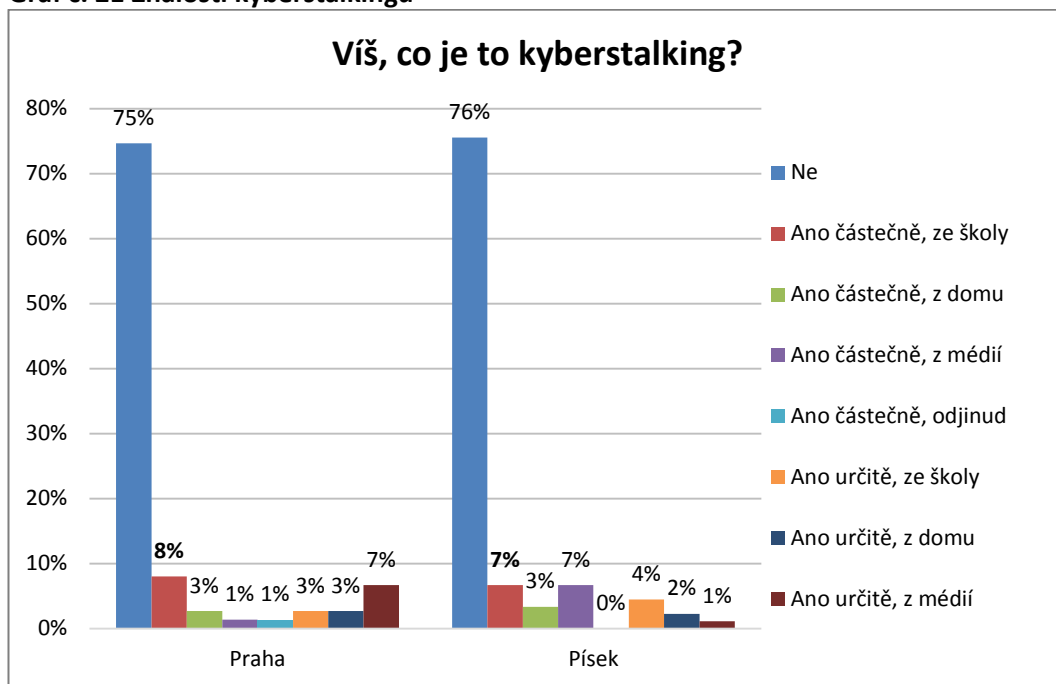
Graf č. 19 Sdělování pocitů z práce na počítači

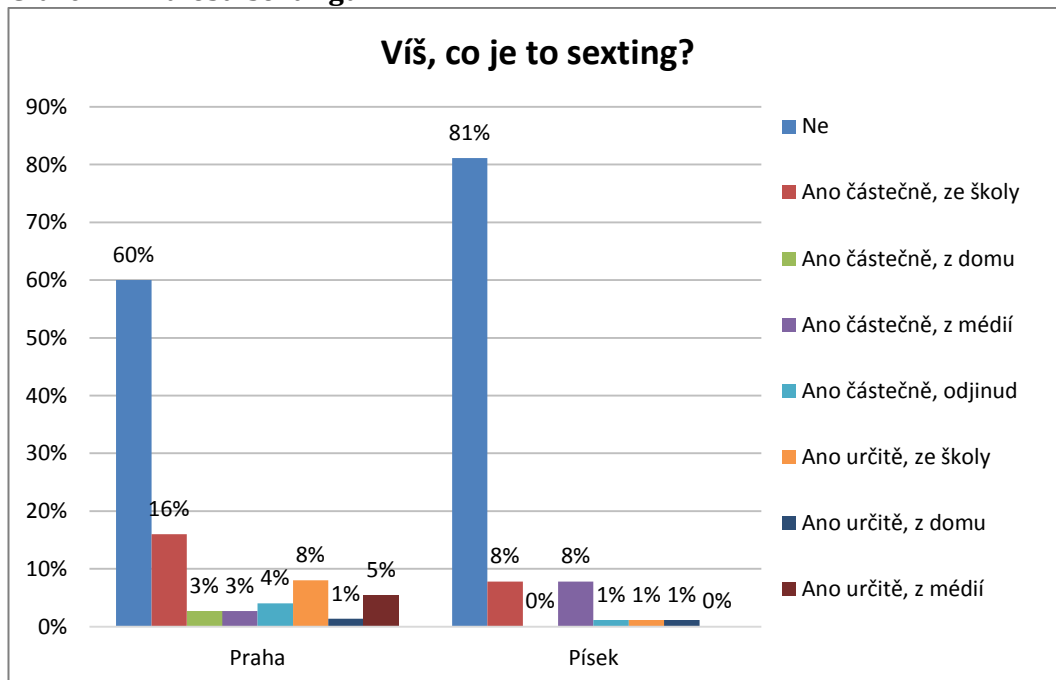
Graf č. 20 Znalosti kyberšikany

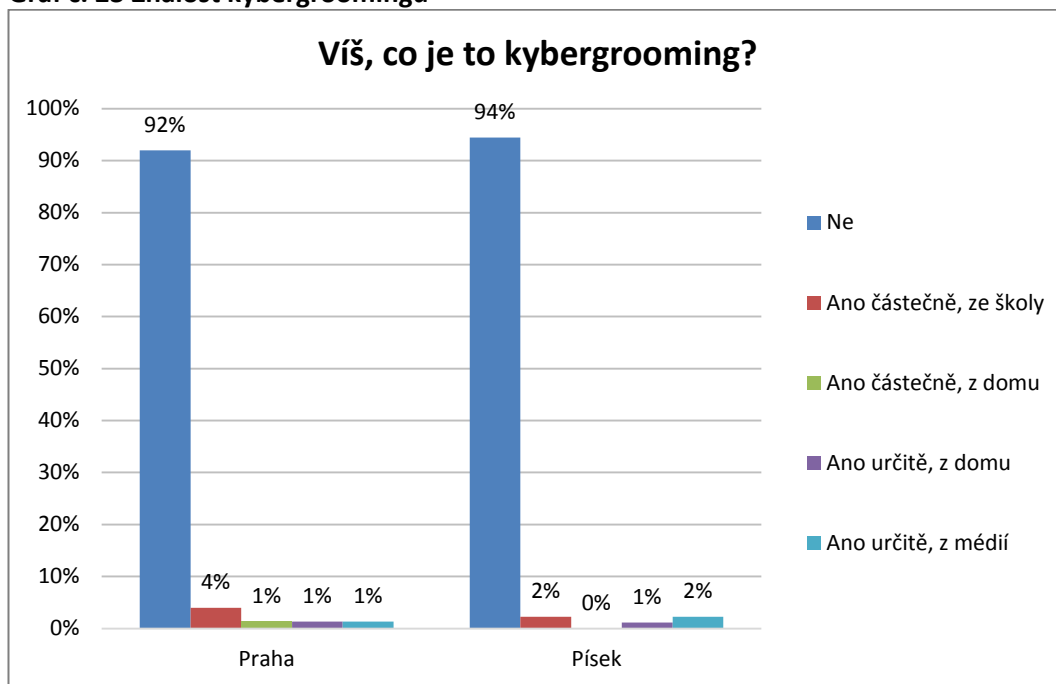
Graf č. 21 Znalosti kyberstalkingu

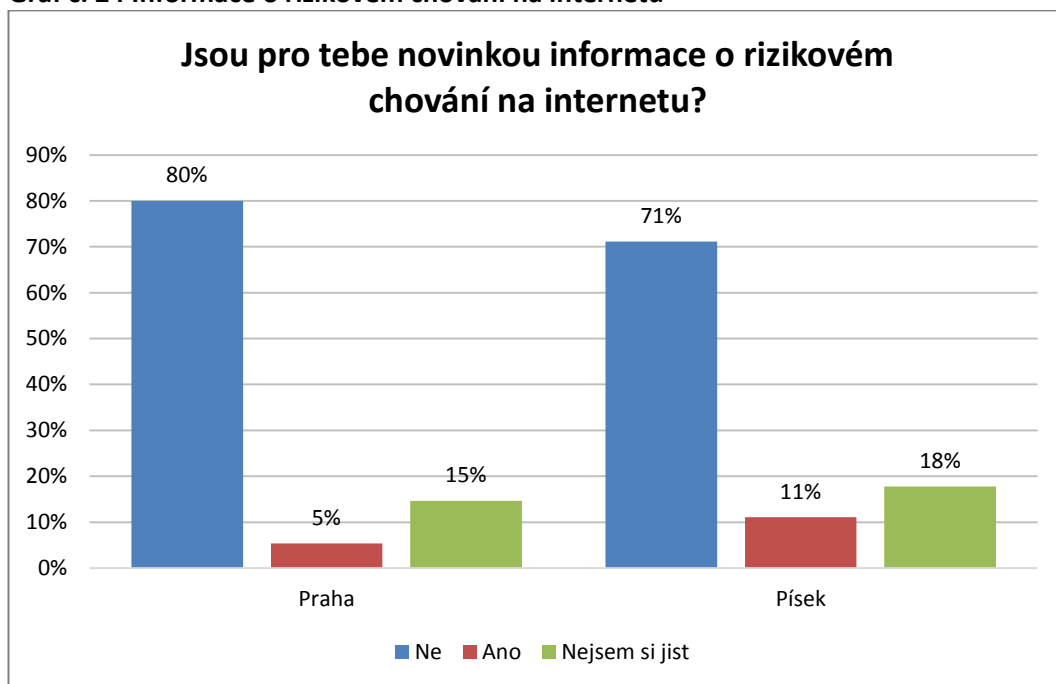
Graf č. 22 Znalosti sextingu

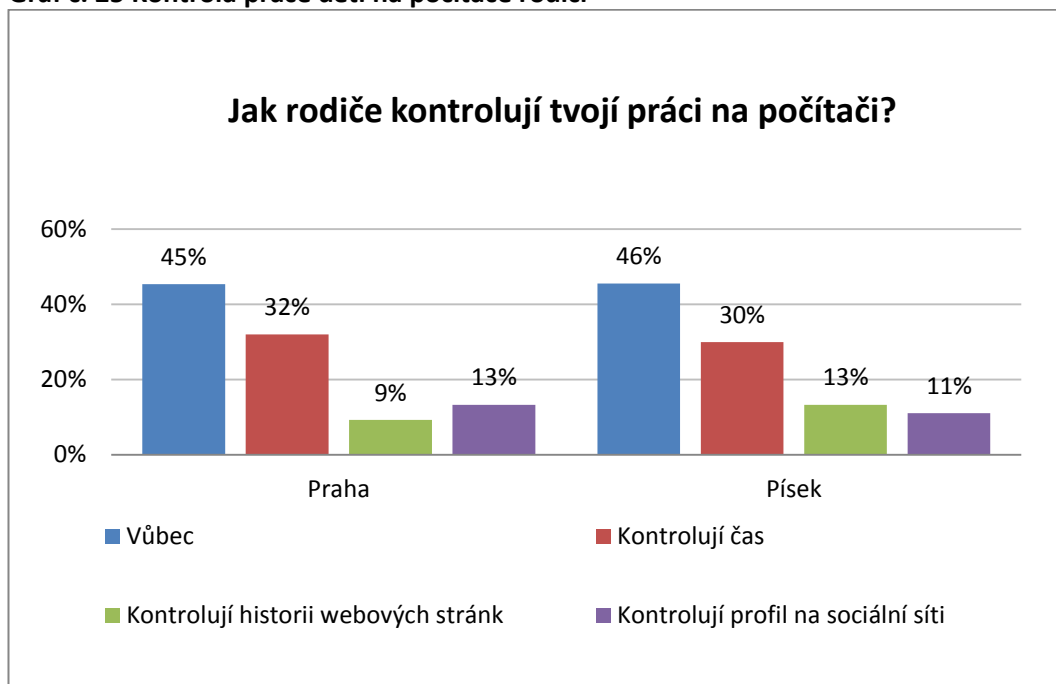
Graf č. 23 Znalost kybergroomingu

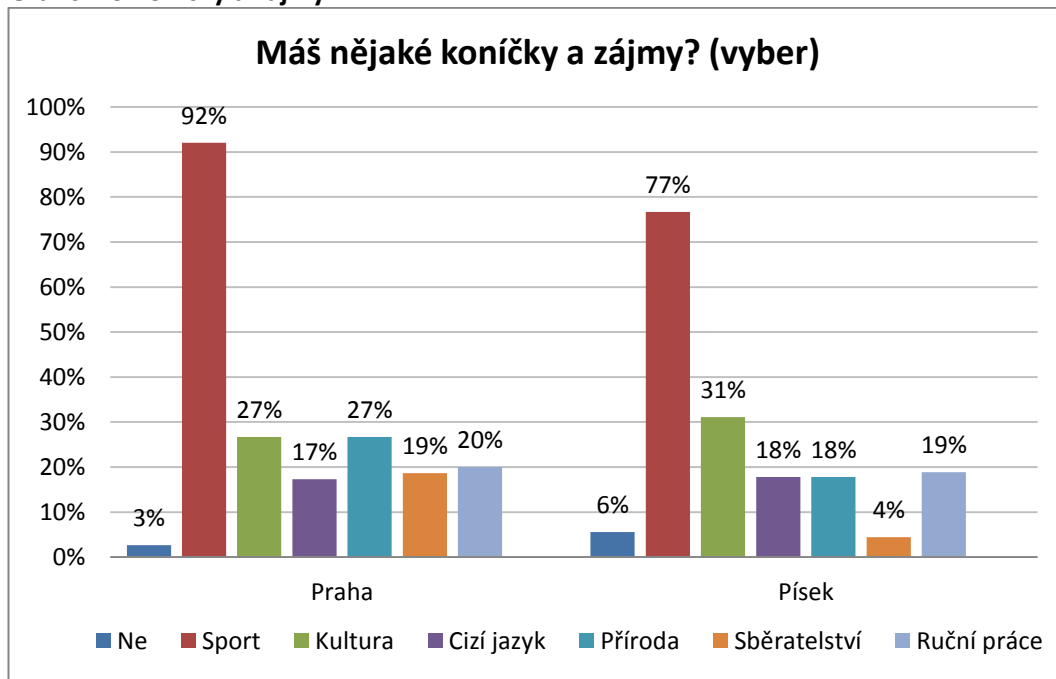
Graf č. 24 Informace o rizikovém chování na internetu

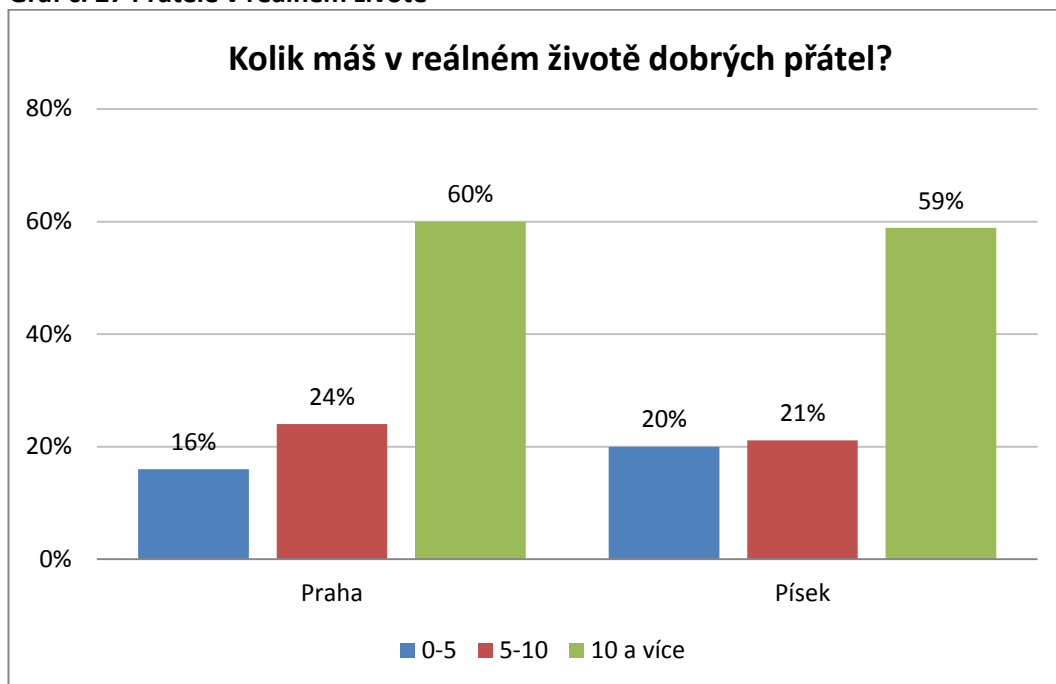
Graf č. 25 Kontrola práce dětí na počítači rodiči

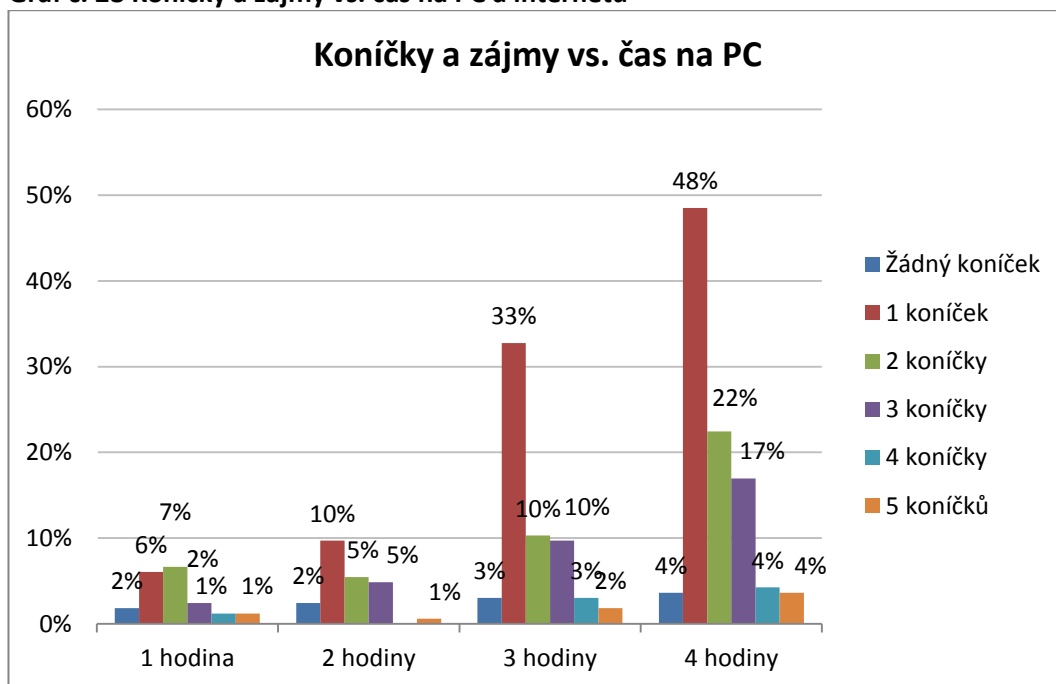
Graf č. 26 Koníčky a zájmy

Graf č. 27 Přátelé v reálném životě

Graf č. 28 Koníčky a zájmy vs. čas na PC a internetu

Přílohy č. 2: Dotazník

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

3. LÉKAŘSKÁ FAKULTA

Ústav zdraví dětí a mládeže

Dotazník pro žáky 6. tříd Základní školy

Milí žáci a žákyně,

jsem studentkou 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a v současné době se věnuji psaní bakalářské práce na téma Riziková elektronická komunikace dětí. Cílem této práce je rozpoznání rizik, kterými můžete být vystaveni při práci na internetu a navrhnout konkrétní preventivní program. Proto vás žádám o dobrovolné vyplnění tohoto anonymního dotazníku. Odpovědi, prosím, zakroužkujte nebo vypište slovy na vytečkované místo.

1. Máš mobilní telefon? (otázky číslo 2 – 4 vyplň, pouze pokud zde zakroužkuješ odpověď ANO)
 - NE
 - ANO, KLASICKÝ TELEFON
 - ANO, „CHYTRÝ TELEFON“

2. V kolika letech si dostal/a svůj první mobilní telefon?
.....

3. Nosíš mobilní telefon do školy?
 - NE
 - VYJÍMEČNĚ
 - OBČAS
 - ČASTO
 - KAŽDÝ DEN

4. Používáš mobilní telefon k přístupu na internet?
 - NE
 - VYJÍMEČNĚ
 - OBČAS
 - ČASTO
 - KAŽDÝ DEN

5. Máš svůj vlastní počítač či notebook?
- NE
 - ANO
 - SPOLEČNÝ SE SOUROZENCEM
 - SPOLEČNÝ PRO CELOU RODINU

6. Od kolika let máš počítač?
-

7. Jak často používáš počítač?
- NEPOUŽÍVÁM
 - VYJÍMEČNĚ
 - OBČAS
 - ČASTO
 - KAŽDÝ DEN

8. Kolik času v průměru trávíš denně na počítači?
- 0 – 1 HODINU
 - 1 – 2 HODINY
 - 2 – 3 HODINY
 - 3 A VÍCE HODIN

9. Z jakého důvodu používáš počítač? (i více možností)
- ZE STUDIJNÍHO (Wikipedie, PowerPoint,...)
 - ZE ZÁBAVNÍHO (hry, filmy,...)
 - Z KOMUNIKAČNÍHO (Facebook, ICQ, Skype,...)
 - Z INFORMAČNÍHO (sport, počasí,...)

10. Kolik hodin v průměru trávíš denně na internetu?
- 30 MINUT
 - 1 HODINU
 - 2 HODINY
 - 3 HODINY
 - 4 A VÍCE HODIN

11. Máš s rodiči dohodu o používání počítače?
- NE
 - ANO

12. Používají rodiče zákaz počítače jako trest?
- NE
 - ANO

13. Máš svůj profil na některé ze sociálních sítí? Vyber.

- ŽÁDNOU
- FACEBOOK
- INSTAGRAM
- SKYPE
- ICQ
- TWITTER
- JINÉ

.....

14. Kolik přátel máš na sociální síti?

- 0 – 200
- 200 – 400
- 400 – 600
- 600 A VÍCE

15. Přidal/a sis do okruhu přátel na sociální síti někoho, koho si osobně neznal/a?

- NE
- VYJÍMEČNĚ
- OBČAS
- ČASTO
- POKAŽDÉ

16. Dostal/a si někdy email či zprávu od cizího člověka?

- NE
- ANO

17. Odepsal/a si nebo odepsal/a by si na zprávu od cizího člověka?

- NE
- VYJÍMEČNĚ
- OBČAS
- ČASTO
- KAŽDÝ DEN

18. Dostal/a si někdy od cizího člověka obrázek či fotku?

- NE
- ANO

19. Zveřejnil/a si na sociální síti některé ze svých osobních údajů? Vyber.

- NIC
- DATUM NAROZENÍ
- ADRESU
- TELEFONNÍ ČÍSLO
- E-MAIL
- JINÉ

.....

20. Víš, co je to kyberšikana?

- NE
- ANO, ČÁSTEČNĚ
- ANO, URČITĚ
 - Pokud ano, zakroužkuj, odkud to víš?
 - ze školy
 - z domu
 - z novin, časopisů nebo internetu
 - odjinud

.....

21. Máš s ní osobní zkušenosti?

- NE
- ANO

22. Víš, co je to kyberstalking?

- NE
- ANO, ČÁSTEČNĚ
- ANO, URČITĚ
 - Pokud ano, zakroužkuj, odkud to víš a napiš, co to je?
 - ze školy
 - z domu
 - z novin, časopisů nebo internetu
 - odjinud

.....

23. Máš s ním osobní zkušenosti?

- NE
- ANO

24. Víš, co je to sexting?

- NE
- ANO, ČÁSTEČNĚ
- ANO, URČITĚ

• Pokud ano, zakroužkuj, odkud to víš a napiš, co to je?

- ze školy
- z domu
- z novin, časopisů nebo internetu
- odjinud

.....

25. Máš s ním osobní zkušenosti?

- NE
- ANO

26. Víš, co je to kybergrooming?

- NE
- ANO, ČÁSTEČNĚ
- ANO, URČITĚ

• Pokud ano, zakroužkuj, odkud to víš a napiš, co to je?

- ze školy
- z domu
- z novin, časopisů nebo internetu
- odjinud

.....

27. Máš s ním osobní zkušenosti?

- NE
- ANO

28. Dostal/a si někdy nabídku na schůzku od cizího člověka?

- NE
- ANO

29. Šel/šla si na tuto schůzku?

- NE
- ANO

30. Jaké informace zveřejňuješ na svém profilu? Vyber.

- NIC
- FOTKY
- VIDEA
- INFORMACE O SVÉM POHYBU
- POCITY
- JINÉ

.....

31. Stalo se ti někdy, že ses v důsledku práce na internetu cítil/a rozladěný/á, smutný/á, naštvaný/á, zoufalý/á?

- NE
- VYJÍMEČNĚ
- OBČAS
- ČASTO
- POKAŽDÉ

32. Svěřil/a ses s tím někomu?

- NE
- ANO
- Komu?

.....

33. Můžete ve škole používat školní počítač?

- NE
- ANO
- NEVIM

34. Požíváš školní počítač?

- NE
- ANO

35. Jsou na školním počítači přesně dána pravidla pro jeho použití? (př.: zákaz Facebooku,...)

- ANO
- NE
- NEVIM

36. Byla do výuky zařazena informace o počítačové gramotnosti? (bezpečnost práce na síti)

- NE
- ANO
- NEVIM

37. Jsou pro tebe novinkou informace o rizikovém chování na internetu?

- NE
- ANO
- NEJSEM SI JIST

38. Jak rodiče kontrolují tvoji práci na počítači?

- VŮBEC
- KONTROLUJÍ POUZE ČAS
- KONTROLUJÍ HISTORII WEBOVÝCH STRÁNEK
- KONTROLUJÍ MŮJ PROFIL

39. Máš nějaké koníčky a zájmy? (otázku číslo 39 vyplň, pouze pokud zde zakroužkujеш odpověď ANO)

- NE
- ANO
 - sportovní a pohybové
 - kulturní a umělecké
 - cizí jazyk
 - příroda a turistika
 - sběratelství
 - ruční práce
 - jiné

.....

40. Kolik máš v reálném životě dobrých přátel?

- 0 – 5
- 5 – 10
- 10 AVÍCE

41. Máš alespoň jednoho opravdu velmi dobrého kamaráda?

- NE
- ANO
- NEJSEM SI JIST

Děkuji za vyplnění dotazníku